

T.C.
AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI
AVRUPA BİRLİĞİ EĞİTİM VE GENÇLİK PROGRAMLARI MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

KAMU DİPLOMASİSİ ARACI OLARAK ERASMUS+
PROGRAMI ve TÜRKİYE ULUSAL AJANSI’NIN ROLÜ

UZMANLIK TEZİ

Yasemin KOÇAK

(Temmuz-2017)

Ankara

T.C.

AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI

Avrupa Birliğı Eğıtim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı

**KAMU DİPLOMASİSİ ARACI OLARAK ERASMUS+
PROGRAMI ve TÜRKİYE ULUSAL AJANSI'NIN ROLÜ**

UZMANLIK TEZİ

Yasemin KOÇAK

Tez Danışmanı

İbrahim DEMİREL

(Temmuz-2017)

Ankara

KABUL VE ONAY

Uzman Yardımcısı Yasemin KOÇAK tarafından hazırlanan “Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Erasmus+ Programı ve Türkiye Ulusal Ajansı’nın Rolü” adlı bu tezin Uzmanlık Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

İbrahim DEMİREL

Tez Danışmanı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Uzman Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı ve Soyadı

Başkan : Yunus Alper ALTAY

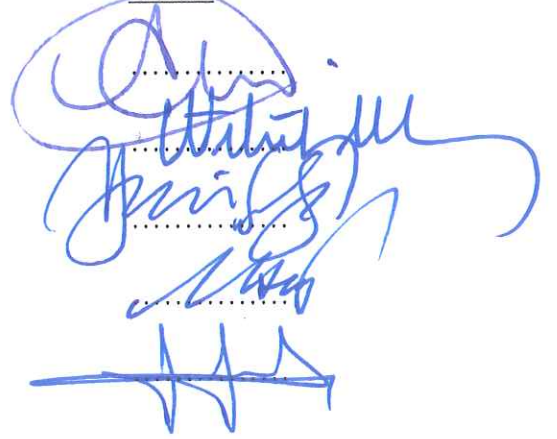
Üye : Nilüfer İLHAN FİDANAY

Üye : Sefa YAHŞİ

Üye : Muhammed Akif KILIÇ

Üye : Fatih Mehmet ATASEVER

İmzası

Tarih : 13 / 10 / 2017

Bu tez, ABEGPM Uzman Yeterlik ve Tez Hazırlama Kılavuzu ile belirlenen tez yazım kurallarına uygundur.

TEZ VE YETERLİK SINAV KURULUNA BEYAN

Bu belge ile bu uzmanlık tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplayıp sunduğumu; ayrıca, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

...../...../2017

Yasemin KOÇAK

Uzman Yardımcısı

**UZMANLIK TEZİNİN ÇOĞALTILMASI
VE YAYIMI İÇİN İZİN BELGESİ**

Tezi Hazırlayanın Adı Soyadı : Yasemin KOÇAK
Tez Konusu : Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Erasmus+ Programı ve
Türkiye Ulusal Ajansı'nın Rolü
Tez Danışmanı : İbrahim DEMİREL

Yukarıda başlığı yazılı olan uzmanlık tezimin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere **Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı** tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dâhil olmak üzere her türlü ortamda tamamen veya kısmen çoğaltılması, ödünç verilmesi dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

,...../...../2017

Yasemin KOÇAK
Uzman Yardımcısı

ÖNSÖZ

Türkiye'nin yıllardır süregelen Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde karşılaştığı sorunlarda, üye devletlerin ve kamuoylarının Türkiye'ye yönelik sahip olduğu olumsuz algıların payı büyüktür. Son yılların en popüler konularından biri olan kamu diplomasisi kavramı bu noktada devreye girmekte ve Avrupa kamuoyunun Türkiye'ye daha önyargısız bakmasını ve Türkiye'yi uzun vadede farklılıklarıyla birlikte kabul etmesini sağlamanın araçlarından birini oluşturmaktadır. Bu kamu diplomasisi araçlarından en önemlisi kuşkusuz 2004 yılından bu yana Avrupa toplumu ile Türkiye toplumu arasında iletişim, etkileşim ve işbirliğini sağlayan Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları, yeni adı ile Erasmus+ Programı'dır. Daha önce Avrupa Birliği kamu diplomasisi araçlarından Erasmus Öğrenci Değişim Programı'nı kamu diplomasisi bağlamında inceleyen birçok araştırma yapılmış olmasına rağmen Erasmus+ Programı'nın bütünüyle kamu diplomasisi aracı olarak çalışmalara konu olmadığı görülmüştür. Erasmus+ Programı'nın ve Türkiye'de bu programı yürütmekten sorumlu kuruluş olan Türkiye Ulusal Ajansının kamu diplomasisi çerçevesinde incelenmemiş olması bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Ayrıca, Avrupalıların Türkiye ve Türkiye algıları üzerine Hakan YILMAZ ve Emre ERDOĞAN tarafından yazılmış olan "Bizi Yanlış Tanıyorlar..." kitabındaki "Bireylerin Türkiye hakkındaki objektif bilgi düzeyleri arttıkça, Türkiye'ye ve Türkiye'nin tam üyeliğine yaklaşımları daha olumlu olmaktadır" cümlesi bu tez fikrinin oluşmasına yardımcı olmuştur.

Bu zorlu maratonda maddi manevi her türlü desteği ile beni yalnız bırakmayan başta annem Zübeyde KOÇAK olmak üzere tüm aileme, tez çalışmamda bana danışmanım olarak destek olan Gençlik Çalışmaları Koordinatörü Sayın İbrahim DEMİREL'e, e-postalarım hızlı ve akademik açıdan doyurucu cevaplar vererek beni yönlendiren Sayın Yrd. Dorç. Dr. Emine AKÇADAĞ ALAGÖZ'e teşekkür ederim. Ayrıca çalışma arkadaşlarımdan beni bu süreçte motive eden Gamze CEYLAN'a, kaynak bulmamda yardımcı olan Ezgi ÇEVİKLİ FANDAJ'a, önerileriyle çalışmamı zenginleştiren Başak ÇİKOT ÇELİK'e teşekkür ederim.

Ankara 2017

Yasemin KOÇAK

ÖZET

ABEGPM Uzmanlık Tezi

Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Erasmus+ Programı ve Türkiye Ulusal Ajansı'nın Rolü

Yasemin KOÇAK

Bu çalışma, Erasmus+ Programı'nı kamu diplomasisi bağlamında analiz etmek ve Türkiye Ulusal Ajansı'nın kültürel diplomasi uygulayıcısı olarak Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerine katkısını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Kamu diplomasisinin en önemli uygulama alanlarından biri olan değişim diplomasisinin önemini vurgulamak, Avrupa Birliği ve Türkiye'deki kamu diplomasisi politika ve uygulamalarını özellikle toplumlararası ilişki inşası boyutunda ele almak çalışmanın diğer amaçları arasındadır.

Bu doğrultuda, Erasmus+ Programı özelinde Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları'nın Avrupa Birliği kamu diplomasisindeki yeri incelenerek kamu diplomasisi özellikleri, yöntemleri ve boyutları bakımından ikincil kaynak taraması yapılmıştır. Erasmus+ Programı'nı kültürel diplomasi aracı olarak ölçmek için programın faaliyet türlerinden biri olan Avrupa Gönüllü Hizmeti kapsamında Avrupa'nın farklı ülkelerinden Türkiye'ye gelen gönüllülerle yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Ayrıca Türkiye Ulusal Ajansı'nın son yıllarda yaptığı işbirlikleri ve diğer iletişim çalışmalarıyla kültürel diplomasi anlamında artan rolü ikincil kaynak taramasıyla incelenmiştir.

Çalışmada, temel olarak Erasmus+ Programı'nın Avrupa Birliği'nin önemli kamu diplomasisi araçlarından biri olduğu ve Türkiye Ulusal Ajansı'nın Türkiye'nin kamu diplomasisine katkı sağlayan bir kurum olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu çalışma ayrıca Avrupa Gönüllü Hizmeti'nin, Avrupa Birliği ve Türkiye halkları arasında karşılıklı anlayış geliştirilmesi ve olumsuz algıların giderilmesinde etkili kültürel diplomasi aracı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Türkiye Ulusal Ajansı, Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları, Erasmus+ Programı, Kamu Diplomasisi, Kültürel Diplomasi

ABSTRACT

Thesis for EUEYPC Expertise

Erasmus+ Programme As a Public Diplomacy Tool and Role of Turkish

National Agency

Yasemin KOÇAK

The objective of this study is to analyze Erasmus+ Programme in the context of public diplomacy and to reveal the contribution of the Turkish National Agency to European Union-Turkey relations as a cultural diplomacy practitioner. It is also important to underline the importance of exchange diplomacy which is one of the most effective practice of public diplomacy and to examine public diplomacy policies and practices of the European Union and Turkey, especially under the “*relationship building*” dimension.

Accordingly, the role of European Union Education and Youth Programmes in the European Union public diplomacy has been examined and the Erasmus+ Programme has been evaluated in terms of features, methods and dimensions of public diplomacy by secondary resource search. In order to measure the Erasmus+ Programme as a mean of cultural diplomacy, a semi-structured interview was conducted with volunteers in Turkey from different European countries in the scope of the European Voluntary Service under Erasmus+ Programme. In addition, the increasing role of Turkish National Agency in regarding cultural diplomacy has been examined through cooperation and other communication studies.

As a result, it was concluded that the Erasmus+ Programme is one of the most important public diplomacy tools of the European Union. On the other side Turkish National Agency is an institution that contributes to the public diplomacy of Turkey. This study also shows that European Voluntary Service is an effective mean of cultural diplomacy in developing mutual understanding between people of Europe and Turkey and elimination of negative perceptions.

Key Words: European Union, Turkish National Agency, European Union Education and Youth Programmes, Erasmus+ Programme, Public Diplomacy, Cultural Diplomacy

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ: KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, TARİHİ ve TÜRLERİ 4

1.1. Kamu Diplomasisi Tanımı	4
1.2. Kamu Diplomasisinin Kuramsal Çerçevesi	11
1.3. Kamu Diplomasisinin Tarihi	12
1.4. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi.....	15
1.5. Kamu Diplomasisinin İlişkili Olduğu Kavramlar	17
1.6. Kamu Diplomasisi Türleri.....	19
1.6.1. Kültürel Diplomasisi.....	19
1.6.2. Değişim Diplomasisi (Mübadele Diplomasisi).....	20
1.6.3. Yurttaş Diplomasisi (Vatandaş Diplomasisi).....	20
1.6.4. Spor Diplomasisi	20

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE’DE KAMU DİPLOMASİSİ 22

2.1. Avrupa Birliği’nde Kamu Diplomasisi	22
2.1.1. Lizbon Antlaşması Öncesi Avrupa Birliği’nde Kamu Diplomasisi.....	23
2.1.2. Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği’nde Kamu Diplomasisi ...	28
2.2. Avrupa Birliği’nin Kamu Diplomasisi Uygulamaları	34
2.3. Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye Yönelik Kamu Diplomasisi Uygulamaları	36
2.4. Türkiye’de Kamu Diplomasisi	38
2.5. Türkiye’de Kamu Diplomasisi Uygulamaları	41
2.6. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Yönelik Kamu Diplomasisi Uygulamaları.	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERASMUS+ PROGRAMI VE TÜRKİYE ULUSAL AJANSI'NIN KAMU DİPLOMASİSİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	47
3.1. Eğitim Değişim Programları Nedir?.....	47
3.2. Kamu Diplomasisi Bağlamında Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarının Tarihi.....	53
3.3. Kamu Diplomasisi Bağlamında Erasmus+ Programı'nın İncelenmesi	58
3.4. Kamu Diplomasisi Özellikleri Bakımından Erasmus+ Programı	61
3.5. Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Erasmus+ Programı	64
3.6. Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Eğitim ve Gençlik Programları	76
3.7. Kültürel Diplomasi Uygulayıcısı Olarak Türkiye Ulusal Ajansı'nın Rolü .	85
3.8. Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Avrupa Gönüllü Hizmeti'nin Türkiye Algısına Etkisi.....	85
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	95
KAYNAKÇA	102
EKLER.....	109
Mülakat Soruları.....	109

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABEGPM	: Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (Türkiye Ulusal Ajansı)
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGH	: Avrupa Gönüllü Hizmeti
BYEGM	: Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü
ECFIN	: Ticaret, Genişleme, Kalkınma, Ekonomik ve Finansal İşler Genel Müdürlüğü
ECHO	: İnsani Yardım ve Sivilleri Koruma Genel Müdürlüğü
EEAS	: Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi
EUNIC	: Avrupa Birliği Ulusal Kültür Enstitüleri
Euromed	: Avrupa-Akdeniz Ortaklığı
IPA	: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
KDK	: Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
RELEX	: Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı
YTB	: Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
Yürütme Ajansı	: Avrupa Komisyonunun Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür Yürütme Ajansı

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Kamu Diplomasisi Temel Taksonomisi.....	7
Tablo 1.2. Eski - Yeni Kamu Diplomasisi Karşılaştırması.....	9
Tablo 3.1. Kültürel Diploması Aracı Olarak Erasmus+ Programı (Ülke Merkezli) İlişkisel Model Taksonomisi.....	66
Şekil 3.1. Kültür Taşıyıcısı Olarak Öğrenci.....	51

GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve küreselleşme, kamuoyunun uluslararası alanda temel aktörlerden biri olarak sahneye çıkışına ortam hazırlayarak uluslararası ilişkilere yeni boyutlar kazandırmıştır. Uluslararası ilişkiler, devlet düzeyindeki geleneksel diplomatik araç ve yöntemlerden ziyade toplumlar arası ilişkiye dayalı, yabancı kamuoyunun etkin rolü oynadığı bir yapıya doğru evrilmiştir. Uluslararası ilişkilerdeki bu aktör dönüşümü, devletleri askeri ve ekonomik güce dayanan sert güç ve geleneksel diplomatik yöntemler yerine diğer ülkelerdeki kamuoyunu etkilemenin en temel aracı olan ve devletlerin cezbetme gücü olarak tanımlanan yumuşak güce yönlendirmiştir. Kamuoyunun dış politikada etkinliğinin artması ve devletlerin ulusal çıkarları için yabancı kamuoyunu etkilemek üzere politika geliştirmelerinin gerekli görülmesi kamu diplomasisi kavramını ortaya çıkarmıştır.

Kamu diplomasisi, uluslararası toplum desteğinin kazanılarak ülkenin dış politika hedeflerine ulaşılması amacıyla bir ülkenin diğer ülkelerdeki halklarla kurduğu iletişim süreci ve ülkenin kendini dış dünyaya anlatma biçimidir. Kamu diplomasisi kavramı ilk kez 1960'larda ortaya çıkmasına karşın, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve 11 Eylül saldırılarının ardından dönüşüme uğramış ve propagandayı çağrıştıran tanımından uzaklaşarak toplumlar arası ilişki inşası etrafında şekillenen günümüzdeki anlamına kavuşmuştur.

Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) 1958 yılında kurulmasıyla birlikte, 31 Temmuz 1959 tarihinde topluluğa ortaklık başvurusunda bulunmuştur. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde karşılaştığı sorunlardan birinin, üye devletler ve kamuoylarının Türkiye'ye yönelik olumsuz algı olduğu bilinmektedir. Kamu Diplomasisi kavramı bu noktada devreye girmekte ve Avrupa'nın uzun vadede Türkiye'yi farklılıklarıyla birlikte tanımasını sağlamanın araçlarından birini oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği tarafından eğitim ve gençlik alanlarındaki temel stratejiler doğrultusunda üye ülkeler arasında ortak hedeflerin belirlenmesi, iyi uygulamaların paylaşılması ve gençlerin temel sorunlarına çözüm üretilmesi amacıyla eğitim ve gençlik programları tasarlanmıştır. Geçmiş yıllarda farklı isimler almış olan eğitim ve

gençlik programları 2014-2020 yılları arasını kapsayan dönemde Erasmus+ Programı adı altında yürütülmektedir. Avrupa Birliği tarafından kamu diplomasisi pratiği olarak genel anlamda eğitim ve gençlik programları özelde ise Erasmus+ Programı, Türkiye ve Avrupa Birliği ülkeleri arasında hem öğrenci, gençlerin değişimi hem de kamu kurum/kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşu ve özel sektör kuruluşlarının uzun süreli işbirliği projeleri ile toplumların ilişki inşa etme aracıdır. Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (ABEGPM) aracılığıyla 2004 yılından bugüne kadar yaklaşık 120 binden fazla proje başvurusu alınmış, 28 binden fazlası için 1 milyar Avronun üzerinde hibe tahsis edilmiştir. Bu projeler vasıtasıyla bu güne kadar 475 binden fazla kişinin programlardan faydalanması sağlanmıştır.¹ Erasmus+ Programı kapsamında eğitim, öğretim, araştırma ve işbirliği projelerinin Avrupa Birliği ülkeleri arasında Türkiye algısının değişmesine, toplumların yakınlaşmasına etki ettiği görülmektedir. Toplumda anahtar roldeki aktörler yıllar içinde geliştirilen uzun süreli ilişkilerle ve etkileşim sonucunda ilgili kamuoyunu dinlemekte, bilgilendirmekte ve etkilemektedir. Bu yapı, Erasmus+ Programı'nın kamu diplomasisinin toplumdan topluma kurulan ve hükümet harici aktörlerin rol oynadığı gayri resmi, açık iletişim tanımı açısından incelenmesine olanak sağlamaktadır.

Türkiye'de henüz yeni bir alan olan kamu diplomasisi üzerine yapılan akademik çalışmalar ve araştırmalar çok sınırlı sayıdadır. Yapılan literatür taramasında Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerini konu alan az sayıdaki çalışmada, özel olarak Erasmus öğrenci değişim programının kültürel diplomasi bağlamında incelendiği ancak genel olarak Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları'nın kamu diplomasisi bağlamında incelenmediği görülmüştür. Bu tez çalışmasının amacı Türkiye ile Avrupa Birliği toplumlarını ortak bir paydada birleştiren Erasmus+ Programı'nın genel olarak kamu diplomasisi özel olarak kültürel diplomasi bağlamında değerlendirilerek daha etkili kullanılması konusunda önerilerde bulunmaktır. Kamu diplomasisi, Türkiye Ulusal Ajansı'nın asli görevi değil, tali görevidir. Ancak yapılan literatür taramasında Türkiye Ulusal Ajansı'nın kamu diplomasisine doğrudan katma değer sağlayan, iletişim ağının parçası olan kurumlar

¹ Veriler Türkiye Ulusal Ajansı-Program İzleme Koordinatörlüğü'nden elde edilmiş olup 02.11.2017 tarihi itibarıyla geçerlidir.

arasında yer almadığı görülmüştür. Bu bağlamda, Türkiye Ulusal Ajansı'nın yürüttüğü eğitim ve gençlik programlarının Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri kapsamındaki yerinin kamu diplomasisi çerçevesinde incelenmemiş bir alan olması bu tezin araştırma sorunlarından ikincisini oluşturmaktadır.

Çalışmada, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne yönelik genel kamu diplomasisi anlayışı ve çalışmaları ortaya konulurken Türkiye'de Avrupa Birliği ile ilgili çalışmalar yürüten ve/veya aktif kamu diplomasisi faaliyetleri olan kurum/kuruluşlarla görüşme yoluna gidilmiştir. Ancak Avrupa Birliği Bakanlığı ve Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü dışındaki ilgili kurum/kuruluşlardan bilgi ve belgelerin derlenememesi sorunu çalışmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

Erasmus+ Programı ve Türkiye Ulusal Ajansı'nın kamu diplomasisi bağlamında incelenmesini konu edinen çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kamu diplomasisinin kavramsal ve kuramsal çerçevesi, yöntemleri ve türleri ortaya konulmaktadır. İkinci bölümde Avrupa Birliği'nde kamu diplomasisi, literatürde yer alan akademik çalışmalar ve Avrupa Birliği'nin ikincil kaynakları kapsamında incelenerek kamu diplomasisinin Avrupa Birliği dış politikasındaki yeri ve son dönemde artan önemi üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde Türkiye'de kamu diplomasisine yönelik temel anlayış, kamu diplomasisinin Türkiye'deki tarihi ve uygulamaları incelenmekte, özellikle Avrupa Birliği'ne yönelik kamu diplomasisi pratikleri Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ve Avrupa Birliği Bakanlığı'ndan elde edilen bilgilerle ortaya konulmaktadır. İkinci bölümün ikinci başlığında Türkiye'de kamu diplomasisi tarihi ve uygulamaları hem ikincil hem de ilgili kurumlarla yapılan yazılı görüşmeler gibi birincil kaynaklar kapsamında ele alınmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise öncelikle değişim programlarının kavramsal çerçevesi çizilmiş, ardından Avrupa Birliği eğitim ve gençlik programlarının tarihi ve genel olarak Erasmus+ Programı kamu diplomasisi bağlamında ele alınmıştır. Bu bölümde Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinde Erasmus+ Programı'nın kültürel diplomasi aracı olarak karşılıklı anlayış geliştirme ve olumlu yönde algı değişimine etkisi Avrupa Gönüllü Hizmeti kapsamında Türkiye'deki gençlerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlarla ölçülmeye çalışılmıştır. Türkiye Ulusal Ajansı'nın kamu diplomasisindeki rolü de yine bu bölümde Erasmus+ Programı'ndan ayrı olarak yürüttüğü faaliyetler ve çalışmalar açısından incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ: KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, TARİHİ VE TÜRLERİ

1.1. Kamu Diplomasisi Tanımı

Diplomasi, uluslararası ortamı yönetmek için uluslararası aktör tarafından uygulanan savaş dışı mekanizmalardır. Dış politikaya stratejik iletişim perspektifi getiren kamu diplomasisi ise, uluslararası toplumu etkileme ve toplumlararası ilişki inşa etme aracıdır. Türk Dil Kurumu'nun (TDK) Türkçe Sözlüğü'nde kamu diplomasisi "Bir ulusun düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini, güncel politikalarını, kurumlarını ve kültürünü yabancı ülkelerin kamuoylarına anlatma amacıyla uygulanan politika" şeklinde tanımlanmıştır. Geleneksel diplomasi, uluslararası aktörün uluslararası ortamı diğer uluslararası aktör ile etkileşim aracılığıyla yönetme çabasıyken; kamu diplomasisi, uluslararası bir aktörün uluslararası ortamı dış ülkelerdeki toplum ile etkileşim aracılığıyla şekillendirme çabasıdır (Cull, 2009: 12).

Tarihteki uygulamaları çok eskiye dayanmasına rağmen ilk kez 1965 yılında Edmund Gullion kamu diplomasisini, halkların tutumunun dış politikanın oluşumu ve yürütülmesine yaptığı etki olarak tanımlamaktadır. Gullion'a göre kamu diplomasisi uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasi dışında kalan alanlarını kapsar. "Kamu diplomasisi, dış politikanın formülasyonu ve yürütülmesi üzerindeki kamu tutumlarının etkilerini ele almaktadır. Kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasinin ötesindeki boyutlarını, hükümetlerin diğer ülkelerde kamuoyu oluşturmalarını, özel ve çıkar gruplarının diğer ülkelerle etkileşimini, dışişleri raporları ve bunların politikaya etkisini, iletişim uzmanları, dış politika muhabirleri ve diplomatlar arasındaki kültürler arası iletişim sürecini kapsamaktadır" (www.pdaa.publicdiplomacy.org, 2016). Edmund Gullion, yaptığı geniş tanımda kamu diplomasisini kamuoyu tutumları üzerine temellendirmiştir. Bu anlamda kamu diplomasisinin temel varsayımı, halkların tutumunun, dış politikanın oluşum ve yürütülmesine etkide bulunduğuudur. Ayrıca Gullion'un tanımında geleneksel diplomasi ile kamu diplomasisi arasındaki en büyük fark olan kamuoyu kavramı ortaya konulmuştur. Zira kamu diplomasisi sivil yapısı itibarıyla hükümetler ve diplomatlar düzeyinde kurulan ilişki türünden farklılık göstermektedir.

Kamu diplomasisi literatüründe en fazla atıf yapılan araştırmacılardan diğeri Jan Melissen'dir. Melissen, kamu diplomasisini devletlerin yabancı halklarla iletişim ve ilişki inşası olarak tanımlamıştır. Melissen'e göre kamu diplomasisi, kültürleri, tutumları, davranışları anlamada, ilişki inşa etme ve yönetmede; fikirleri etkileme amacıyla devletler tarafından uygulanan bir araçtır (2005:3). Melissen'in tanımı, kamu diplomasisinin karşılıklı etkileşim, iletişim ve doğrudan ilişki geliştirme boyutuna odaklanmaktadır. Mark Leonard'ın (2002:8) şu tanımı da yine kamu diplomasisinin ilişki inşa etme işlevine vurgu yapmaktadır: "Kamu diplomasisi esasında ilişkiler kurmakla ilgilidir: başka ülkelerin, kültürlerin ve halkların ihtiyaçlarının anlaşılması; kendi görüşlerimizi karşı tarafa aktarmak; yanlış algılamaları düzeltmek; ortak amaçlar bulabileceğimiz alanları aramak". Kamu diplomasisinin iletişim boyutuna odaklanan ve kamu diplomasisini devletlerin yabancı halklarla iletişim politikası olarak yorumlayan tanımlardan biri USIA eski Direktörü Hans Tuch'a aittir: "Bir ulusun fikir ve idealleri, kurumları ve kültürü, ulusal amaç ve güncel politikalarına karşı anlayış geliştirmek üzere hükümetlerin yabancı kamularla iletişim sürecidir" (1990: 3).

Kamu diplomasisi en genel tanımıyla devletlerin dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için hedef ülkenin kamuoyunu etkileme amacıyla yürüttükleri faaliyetlerdir. Kamu diplomasisinin amacı akıl ve gönülleri kazanmaktır. Ülkenin kültür, dil, sanat, tarih, fikir, vizyon kısacası hikayesini anlatarak akıl ve gönülleri kazanmanın amacı hedef ülkenin politikalarının istenilen doğrultuda değiştirilmesi, birey ve toplumların desteğinin sağlanmasıdır. Kültür, kamuoyunun şekillenmesini sağlayan en önemli araçlardan biri olduğu için kültürün, kamu diplomasisi uygulama alanları arasında önemli bir yer tutmakta olduğu görülmektedir.

Kamu diplomasisi genellikle yumuşak güç kavramı ekseninde tartışılmaktadır. Yumuşak güç, ilk kez 1990 yılında ABD Savunma Eski Bakan Yardımcısı Joseph S. Nye tarafından ortaya atılmıştır. Nye, yumuşak gücün kaynağını askeri ve ekonomik değerlerden ziyade, kültür, siyasi değerler ve kurumların oluşturduğunu belirtmektedir. Kamu diplomasisi girişimlerinin başarılı olabilmesi için yabancı halkların davranışlarının, ülkelerin cazibelerinden kaynaklanan olumlu düşünce ve duygularla şekillendirilmesi beklenmektedir. Dolayısıyla kamu diplomasisinde başka ülkelerin hükümetleri, kamuoyları vasıtasıyla etkilenmeye çalışılır. Kamu

diplomasisinde bu amaçlara ulaşmak için iletişim araç ve faaliyetleri, halkla ilişkiler faaliyetleri, dinleme faaliyetleri, kültür-sanat faaliyetleri ve eğitim-akademik faaliyetleri gibi yöntemler uygulanmaktadır. Nye'a göre, kamu diplomasisinin üç boyutu vardır. İlk boyut, yerel ve dış politikaların genel durumunun açıklanmasını içeren günlük iletişimlerdir. İkinci boyut, siyasi bir kampanyada olduğu gibi, sembolik olayların ve temaların planlandığı stratejik iletişimlerdir. Üçüncü boyut ise değişim programları, burslar, seminerler, konferanslar ve medya kanallarına ulaşım yoluyla, önemli kişilerle yıllar içerisinde uzun süreli ilişkiler geliştirmektir (Nye, 2004: 107-109). Leonard da kamu diplomasisini haber yönetimi, stratejik iletişim ve ilişki inşası olmak üzere üç boyutta ele almaktadır (Leonard, 2002: 8). Nye ve Leonard'ın üç boyutta ele aldığı her iki tanımda da kamu diplomasisinin uzun vadeli ilişki geliştirme özelliğine vurgu yapılmaktadır. Kamu diplomasisi doğası gereği sivil düzeyde bir ilişki inşa etme sürecine dayanmaktadır. Kamu diplomasisi kapsamında sivil toplum tabanlı kurulan ilişkiler, ülkeler arasında daha köklü bağlar kurulmasını sağlamaktadır. Kamu, özel sektör ve sivil toplum kurum/kuruluşları, üniversiteler ve bireysel düzeyde öğrenciler, gençler, iş adamları arasında kurulan ilişkilerin kalıcılığının, diplomatlar düzeyinde kurulan ilişkilerle kıyaslandığında uzun vadede daha sürekli bir yapıya sahip olduğu düşünülmektedir.

Kamu diplomasisi alanında yaptığı çalışmalarla literatürde sıklıkla referans gösterilen Nicholas J. Cull, kamu diplomasisini uygulama biçimlerine göre dinleme, savunma, kültürel diplomasi, değişim diplomasisi ve uluslararası yayıncılık olarak sınıflandırmaktadır. Dinleme, bir aktörün dış ülkelerdeki kamuoyu ve görüşleri hakkında veri toplaması ve politikalarını oluştururken ya da daha geniş bir kamu diplomasisi yaklaşımı geliştirirken bu verileri dikkate almasıdır. Savunuculuk, bir aktörün yabancı bir kamuoyunda belirli bir politika, fikir ya da kendi çıkarlarını geliştirmek için bir uluslararası iletişim faaliyeti yürütülmesi olarak tanımlanmaktadır. Kültürel diplomasi, bir aktörün kültürel kaynakları ve başarılarının yabancı ülkelere bilinmesini sağlaması ve dış dünyaya kültürel iletimi sağlamasıdır. Mübadele (değişim) diplomasisi, bir aktörün vatandaşlarını belirli bir süre, eğitim ve/veya kültürel etkileşim için yabancı ülkelere göndermesi ve karşılıklı olarak yabancı ülkelerin vatandaşlarını kabul etmesi olarak tanımlanmaktadır. Beşinci unsur olan

uluslararası yayıncılık ise bir aktörün radyo, televizyon ve internet gibi teknolojileri kullanarak yabancı halkla etkileşim kurması ve onları etkileme çabalarıdır (2009:22).

Tablo 1.1. Kamu Diplomasisi Temel Taksonomisi

Kamu Diplomasisi Türü	Örnek Faaliyetler	Bu kamu diplomasisi şeklinin belirgin olduğu devlet
Dinleme	Hedeflenmiş anketler yapma	İsviçre
Savunma	Büyükelçilik basın ilişkileri	ABD
Kültürel Diplomasi	Devlet fonlu uluslararası sanat turu	Fransa
Değişim Diplomasisi	Çift yönlü akademik değiş tokuş	Japonya
Uluslararası Yayıncılık	Yabancı dilde kısa dalga radyo yayıncılığı	İngiltere

Kaynak: Cull, 2009: 24

Cull'un yaptığı sınıflandırmayla kamu diplomasisinin uygulanmasında sıklıkla kullanılan yukarda sayılan beş unsuru ön plana çıkardığı görülmektedir. Dolayısıyla bu model, kamu diplomasisinin sadece beş bileşenden oluştuğu anlamına gelmemektedir.

Üzerinde ortak fikir birliğine varılmış bir tanım olmaması kamu diplomasisinin literatürde henüz yeni ve uluslararası çevrede kabul edilmemiş bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. Fitzpatrick kamu diplomasisinin yaklaşık yüz elli tanımının mevcut olduğunu ortaya çıkarmıştır (2010). Her tanım kamu diplomasisinin farklı bir boyutunu ele alsa da tüm tanımlar, kamu diplomasisinin şu temel özelliklerinin altını çizmektedir: kamuoyu ve sivil toplum odaklı olması, kültürler arası iletişimi geliştirmesi, ülke imajının olumlu yönde oluşturulması ve dış politika yapımında etkili olması.

Özetle kamu diplomasisi özel kanal, araç ve amaçları ne olursa olsun bir iletişim sürecidir. Kamu diplomasisi, (1) uluslararası ilişkilere katılan farklı aktörler (devletler, uluslararası örgütler, uluslararası örgütler ve hatta bireyler) tarafından kullanılan ve yürütülen sınır ötesi iki taraflı iletişim sürecidir; (2) uluslararası yayın,

kültürel ve eğitim değişimi gibi çeşitli doğrudan veya dolaylı kanallar yoluyla yürütülmektedir; (3) yabancı toplumları etkilemeyi ve böylece hedef ülke/ülkelerin kamuoyunu değiştirmeyi, kamuoyu ortamı geliştirmeyi ve karşılıklı anlayış ve ilişki inşa etmeyi amaçlamaktadır; ve (4) iletişimcisinin çıkarlarına ya da kazan kazan durumunda yer alan tüm katılımcıların çıkarlarına hizmet etmektedir (Yang, 2015: 616).

Tarihsel olayların akışında değişime uğrayan tüm kavramlar gibi kamu diplomasisi kavramı da evrilmiş ve günümüz koşullarına göre şekillenmiştir. 1960’larda üretilen kavram, Soğuk Savaş’ın sonu ve özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından farklı anlamlar kazanmıştır. Küreselleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile uluslararası ilişkilerdeki aktör dönüşümüyle birlikte bu kavramın değişimi, literatürde “eski kamu diplomasisi” ve “yeni kamu diplomasisi” ayrımına gidilmesi şeklinde gerçekleşmiştir.

Kamu diplomasisi alanındaki temel başvuru kaynaklarından biri olan “Routledge Handbook of Public Diplomacy” adlı kitabın editörlerinden Nancy Snow, geleneksel kamu diplomasisini, hükümetlerin bilgilendirme, etkileme ve etkileşim içinde olma yoluyla ulusal hedeflerini ve dış politikalarını desteklemek amacıyla küresel toplumla konuşması şeklinde yani “hükümetten halka” doğru bir iletişim ve ilişki olarak değerlendirirken; yeni kamu diplomasisini ise “halktan halka” şeklinde hükümeti devre dışı bırakarak halklarla halkların iletişim ve ilişkisi olarak tanımlamıştır (2009:6). Geleneksel kamu diplomasisinde amaç hedef kitlenin dinlenmesi ve ona göre politika belirlenmesinden ziyade kaynağın sadece kendini anlatmasıdır. Yapılan tanımdan, geleneksel kamu diplomasisinin karşılıklı etkileşimi içermeyen, kaynaktan hedef kitleye doğru tek yönlü bir iletişim modelini temel aldığı görülmektedir. Bu bağlamda yeni kamu diplomasisinin çift yönlü simetrik bir ilişki modeline dayandığı ifade edilmektedir. Buna ek olarak, eski kamu diplomasisinde aktif olan aktör devletken, yeni kamu diplomasisi anlayışında aktif olan aktör kamu yani halk ya da sivil toplumdur. Yeni kamu diplomasisine göre, kamu diplomasisi sadece devletlerle yeni aktörler arasında gerçekleşmemekte, devlet-dışı aktörlerin birbirleriyle olan ilişkilerini de kapsamaktadır.

Tablo 1.2. Eski - Yeni Kamu Diplomasisi Karşılaştırması

Hakim Özellikler	Eski Kamu Diplomasisi	Yeni Kamu Diplomasisi
1) Uluslararası Aktörün Kimliği	Devlet	Devlet ve devlet harici
2) Teknolojik Araç	Kısa radyo dalgası Yazılı basın Sabit hatlı telefon	Uydu İnternet Gerçek zamanlı haberler Mobil telefonlar
3) Medya Aracı	Yerli ve milletlerarası haber çevreleri arasında net çizgi	Yerli ve milletlerarası haber çevrelerinin muğlaklaşması
4) Yaklaşım Kaynağı	Politik taraftarlık ve propaganda teorisinin büyümesi	Şirket markalaşması ve ağ teorisinin büyümesi
5) Terminoloji	“Uluslararası imaj” “Prestij”	“Yumuşak güç” “Ulus markalaşması”
6) Rolün Yapısı	Yukarıdan aşağıya, aktörden yabancı ülke halklarına	Yatay, aktör tarafından kolaylaştırılmış
7) Rolün Doğası	Hedeflenen mesajlaşma	İlişki inşa etme
8) Nihai Amaç	Uluslararası ortamın yönetimi	Uluslararası ortamın yönetimi

(Kaynak: Cull, 2009:14)

Cull’un, eski kamu diplomasisi ile yeni kamu diplomasini karşılaştırması, kavramın güncelleştirilmesine katkı sağlamıştır. Yeni kamu diplomasisi, kamu diplomasisi uygulamalarındaki temel değişimlere işaret etmektedir. Yeni kamu diplomasisinin özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır (Cull, 2009:13):

1. Uluslararası aktörler artan oranda geleneksel olmayan aktörler ve STK’lardır.
2. Bu aktörler kamularla iletişim kurarken yeni iletişim teknolojilerini kullanır.
3. Bu yeni teknolojiler, ulusal ve uluslararası haber çevreleri arasındaki sınırları bulanıklaştırır.
4. Kamu diplomasisi ülke markalama gibi pazarlama terminolojileri ile ağ iletişimi teorilerinden artan oranda yararlanır.
5. Kamu diplomasisinin yeni terminolojisinde prestij ve uluslararası imaj yerine yumuşak güç ve markalama kavramları yer alır.

6. Belki de en önemlisi, yeni kamu diplomasisi aktörden kamuya yönelik Soğuk Savaş dönemi stratejisi yerine uluslararası aktörlerin kolaylaştırıcı olarak rol oynadığı kamudan kamuya karşılıklı, interaktif bir süreci ifade eder.
7. Yeni kamu diplomasisinin görevi, tavandan tabana yayılan enformasyon akışı yerine “ilişki inşa etme” yöntemiyle gerçekleşir.

Cull’un modellemesinde görüldüğü üzere yöntemleri değişmekle birlikte eski kamu diplomasisi ile yeni kamu diplomasisinin tek ortak noktası temel amaçlarıdır: Uluslararası ortamın yönetimi. Yeni kamu diplomasisi kavramının oluşumuna zemin hazırlayan en önemli gelişme kuşkusuz devletlerin dış politika faaliyetlerine yeni iletişim teknolojilerini dahil etmeleridir. 2008 yılında Amerikan hükümeti özellikle iki amaçla çevrimiçi sosyal iletişim ağı alanına girmiştir: işbirliğini özendirmek ve mesaj kampanyaları organize etmek. Bu yeni trend Amerikan Dış İşleri Bakanlığı’nın çeşitli girişimleri tek bir çatı altında birleştiren “Kamu Diplomasisi 2.0 Stratejisi” adlı programı başlatmasını sağlamıştır. Programın içerdiği girişimler şu şekildedir (Kirova, 2009: 1):

- Dünya çapındaki gençlerin demokrasi ve kültürlerarası diyalog konularını keşfetmesini teşvik eden ve YouTube adlı paylaşım sitesinde dolaşıma sokulacak video yarışmaları,
- Gençlerin Amerika’da eğitim imkanları ve değişim programları hakkında bilgi edinebileceği ve belirli kişiler ile iletişime geçebileceği bir internet sitesi oluşturmak,
- Bloggerların, Kamu Diplomasisinden Sorumlu Devlet Bakanı’na doğrudan soru ya da mesaj iletmesini sağlayacak “Blogger Forumları” oluşturmak,
- Dünyanın dört bir yanındaki halk örgütlerinin şiddet ve aşırılığa karşı çevrimiçi araçların nasıl kullanılacağı ile ilgili bilgi ve tecrübe paylaşmak için küresel bir zirve düzenlemek.

Bu yeni girişimlerle hükümetler, yabancı kamuoyu ile doğrudan iletişim kurmakla kalmayıp kültürler arası diyalogu sağlayarak kamuoyunu dış politikaya dahil etmektedir. Bu durum, yeni kamu diplomasisinin süreci nispeten demokratikleştirmekte olduğunu göstermektedir.

1.2. Kamu Diplomasinin Kuramsal Çerçevesi

Soğuk Savaş'tan sonraki dönemden bu yana araştırmacılar kamu diplomasisini halkla ilişkiler ve uluslararası ilişkiler gibi disiplinler açısından incelemesine rağmen kavrama dair sistematize edilmiş teorik bir araştırma bulunmamaktadır.

Soğuk Savaş sonrasına kadar uluslararası sistemin teorisi olarak kabul edilen ve Hans Morgentahu'nun kuramsallaştırdığı realizm teorisinde uluslararası ilişkiler, devletlerarası güç ilişkisi olarak görülmektedir. Realizme göre anlaşmazlıkların çözülmesi ve istikrarın sağlanması ancak güç ile mümkün olmaktadır. Uluslararası sistemde sivil toplum, uluslararası aktörler ve medya göz ardı edilmektedir. Ancak Soğuk Savaş'tan sonra uluslararası ilişkiler disiplini, küreselleşme ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeyle değişmeye başlamış ve bununla birlikte yeni teoriler de ortaya çıkmıştır. Bu teorilerden biri konstrüktivizm (inşacılık) teorisidir. Devlet merkezli, güç ve güvenlik odaklı realist yaklaşımdan farklı olarak konstrüktivizm devlet-dışı aktörler ve yumuşak güç odaklıdır. Bu bağlamda kamu diplomasinin uluslararası politikadaki yerinin realizmden ziyade konstrüktivizm (inşacı) kuramı çerçevesinde açıklanabileceği düşünülmektedir. Konstrüktivizm, küresel politikayı özneler arası etkileşimle oluşan ve aktörler tarafından paylaşılan fikirler, normlar ve değerler etrafında şekillenen sosyal ilişkilerle oluşan bir dünya politikası şeklinde değerlendirerek realistlerden ayrılmıştır. Konstrüktivizmi sistematize eden Alexander Went, güç politikasının sosyal olarak inşa edildiğini ileri sürmüştür. Buna göre aktörlerin yapıları dönüştürdüğü ve küresel politikanın karşılıklı özneler arası etkileşimle oluştuğu teziyle konstrüktivizm, realizmin uluslararası sistemin verili olduğu anlayışını terk etmiş ve uluslararası sistemin aktörler arasındaki etkileşimle inşa edildiğini ortaya koymuştur (Ekşi, 2014:16-23).

Kamu diplomasisi, inşacılık gibi, hedeflere ulaşmada maddi gücün önceliğine meydan okuyarak; kimliklere vurgu yaparak ve öznelerarası boyutu destekleyerek normatif ve düşünsel yapılara, sosyal etkileşimi ve karşılıklı etkileşimi de içerecek biçimde öncelik veren, alternatif bir uygulama modeli önermektedir. Günümüzde etkin kamu diplomasisi uygulayıcıları, halkları etkileyebilmek ve politik amaçlarına ulaşabilmek için, gerek kendilerinin gerekse diğerlerinin düşünsel yapılarıyla ilişkili kimlik, değer ve normları anlamlandırabilmek için içgüdüsel veya bilinçli olarak öznelerarası boyutla meşgul olmaya başlamışlardır. İnşacılığın önem verdiği

kavramlara önem atfetmesiyle ve bu öznelarası boyutu göz önünde bulundurmasıyla kamu diplomasisi, inşacı yaklaşımların uygulanabilir hale getirilmesi için bir model sunmaktadır (Byrne, 2012:3).

Yüksek politika konularının (güç, ulusal güvenlik, ulusal çıkar, askeri güç gibi) gündemde olduğu Soğuk Savaş döneminden farklı olarak 1990'lerden sonraki dönemde alçak politika konularının (insan hakları, demokrasi, sağlık, enerji ve çevre gibi) etkili olmaya başlaması uluslararası ortamda güç anlayışını değiştirmiştir. Gelişen yeni güç, yeni aktör ve yeni diplomasi anlayışları yumuşak güç, sivil toplum ve kamu diplomasisini beraberinde getirmiştir. Yeni ortamın ihtiyacını giderecek bir araç olarak ortaya çıkan kamu diplomasisi devletlerin toplumlarla iletişime geçmesinin altyapısını sağlamaktadır. Konstrüktivizm'e göre devletler karşılıklı etkileşimle inşa edilir. Bu bağlamda konstrüktivizm ile kamu diplomasisinin ilişki inşa etme temelinde bulunduğu söylemek yanlış olmayacaktır.

1.3. Kamu Diplomasisinin Tarihi

Kamu diplomasisi temellerinin Birinci Dünya Savaşı'na dayandığı literatürde genel kabul görse de devletlerin bilgi ve kültürü diplomatik amaçlarla kullanmaları daha eskilere dayanmaktadır. Fransa'nın Prusya savaşında aldığı yenilgiden sonra Fransız hükümeti bu savaşla sarsılan imajını düzeltmek adına 1883 yılında Alliance Française'i kurmuş, bu kurum aracılığı ile Fransız dilini ve Fransız edebiyatını teşvik etmeyi amaçlamıştır. Böylelikle, Fransız kültürünün yurtdışındaki izdüşümü, Fransız diplomasisinin vazgeçilmez bileşenlerinden biri haline gelmiştir (Nye, 2008:96). Yine İtalya, Almanya ve diğer ülkeler de denizaşırı ülkelere kültürlerini tanıtmak için birtakım kuruluşlar oluşturarak benzer bir yol izlemişlerdir (Nye, 2005: 101).

Tanımlarında toplumları ikna kabiliyetini barındırdığı için kamu diplomasisinin tarihi, propagandanın tarihi ile iç içe geçmiş görünmektedir. Nye'in belirttiği gibi Birinci Dünya Savaşı'nın baş göstermesiyle, yumuşak güç oluşturma çabaları hızlanmış ve devletlerin birçoğu davalarının propagandasını yapmak için ofisler kurmuştur. 1917 yılında Başkan Woodrow Wilson gazeteci arkadaşı George Creel'in yönetiminde Kamu Bilgilendirme Komitesini (Committee on Public Information) kurmuştur. Creel Komitesi adını alan organizasyonun amacı Amerika'nın savaştaki amaçlarını dünya çapında bilinir hale getirmektir (Nye, 2005:

101). Bu amaç yumuşak gücün, doğru bilginin yaygınlaştırılmasını amaçlayan kamu diplomasisinden ziyade gerçekleri çarpıtma bakımından propagandanın bir parçası olarak hizmet ettiğini göstermektedir. Zira Creel Komitesi barış yapıldıktan sonra lağvedilmiştir.

1920’lerde radyonun icadı, hükümetleri yabancı dilde yayıncılığa yönlendirmiş, ilerleyen yıllarda gerek faşist gerekse de komünist hükümetler yabancı kamuoylarını etkilemek adına radyoyu etkin bir şekilde kullanmışlardır (Nye, 2008:97). İngiltere tarafından 1922 yılında kurulan BBC birçok dilde yayın yapmaya başlamıştır. Özellikle Amerika tarafından kurulan Voice of America 2. Dünya Savaşı sırasında yayın alanını genişletmeye başlamıştır. İngiltere, yumuşak güç kaynağı olan kültür unsurlarını 1934 yılında kurulan British Council ile diplomasi alanında aktif hale getirmiş, böylece kamu diplomasisini modern anlamda uygulayan ülkelerden biri olmuştur.

2. Dünya Savaşı’ndan sonra uluslararası güvenliğin sağlanmaya çalışılması, ülkeleri yumuşak güç kavramını kavramaya itmiştir. Bu bağlamda başta ABD olmak üzere birçok ülkede yumuşak güç araştırmaları yapılmıştır. 2016 yılında 70. yıldönümü kutlanan ve amacı eğitim, kültür ve bilim alanlarında öğrenci değişimiyle uluslararası iyi niyetin teşvik edilmesi olan Fullbright Programı da bu dönemde Arkansas Senatörü J. William Fullbright tarafından verilen bir yasa teklifiyle kurulmuştur.

Kamu diplomasisi kavramı, modern anlamda ilk kez 1965 yılında kullanılmasına rağmen Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve 11 Eylül 2001 terör olaylarından sonra uluslararası ilişkilerin vazgeçilmez gündem maddesi haline gelmiştir. 11 Eylül 2001 olayları, küresel güvenlik krizine ve uluslararası ilişkilerde yeni dünya düzeninin oluşmasına neden olmuştur. Yeni dönemde, Soğuk Savaş’tan kalan “komünizm tehdidi”, yerini “terör tehdidi”ne bırakmıştır. Kapitalizm ve komünizmin başrollerini oynadığı Soğuk Savaş dönemindeki çift kutuplu dünya, 11 Eylül 2001 olaylarından sonra yerini ABD’nin terörizmle savaş (war on terrorism) diye nitelendirdiği savunma politikasına bırakmıştır. Ancak teröre karşı sert güç kullanımı çözüm üretmemiş, sorunların derinleşmesine sebep olmuştur. Amerika, özellikle 11 Eylül’den sonra ikna kabiliyetini ve cazibesini kaybetmiştir. Geline

noktada kamu diplomasisinin önemi anlaşılmaya ve Müslüman ülkelere yönelik stratejiler geliştirilmeye başlanmıştır (Nye, 2005).

Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönem uluslararası ilişkilerde sadece devletlerarası ilişkilerle sınırlı olmayıp devlet dışı aktörler devreye girmiştir. Uluslararası ilişkiler, sadece devlet yöneticilerinin yönettiği bir ilişki süreci olmaktan çıkıp sivil toplumun aktif rol aldığı bir sürece evrilmiştir. Dolayısıyla uluslararası ilişkileri yönlendirmede, askeri ve ekonomik gücü barındıran sert güç unsurları tek başına yeterliliğini yitirmiş kültür, siyasi değerler ve dış politikayı içeren yumuşak güç unsurlarını (Nye, 2004:84) etkin bir şekilde kullanmak önem kazanmıştır. Küreselleşme, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler devam ettikçe sivilleşme ve dolayısıyla kamu diplomasisine duyulan ihtiyaç giderek artmıştır ve artmaya devam edecektir.

Varoğlu (2013: 4), “kamu diplomasisi” kavramının 2000’li yıllarda yeniden ortaya çıkarılması ile “barış” kavramı arasında bir ilişki kurmakta, kamu diplomasisinin vurgulanmasının temelinde barış iddiası ya da barış güdüsünün olduğuna dikkat çekmektedir. 11 Eylül sonrası dünyada, ulusal savunma amaçlı dizayn edildiği iddia edilen askeri güçlerin ya da NATO düzeyindeki yapılanmaların daha önceden öngörülmeleyen bir biçimde barışı destekleme, barışı koruma, insanı yardım gibi başlangıçtaki tasarımıyla doğrudan ilişki kurmakta zorlanılan birtakım görev alanlarıyla görevlendirilmesi söz konusu olmaktadır. Bu durum, güvenlik anlayışındaki değişimin bir yansımasıdır. Bu süreçte askeri yöntemlerin yetersiz kaldığı, farklı araçların geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. UNESCO Anlaşması’nın önsözünde yer alan ifade Varoğlu’nun kamu diplomasisi ile barış arasında kurduğu bağlantıyı destekler niteliktedir: “Savaşlar insanların düşüncelerinde başladığı için, barış savunusu da insanların düşüncelerinde inşa edilmelidir.” Yine UNESCO kuruluş sözleşmesinde “Yalnızca hükümetlerin siyasi ve ekonomik düzenlemelerine dayanan barış, dünya milletlerinin toplu, devamlı ve samimi desteğini sağlayan barış değildir. Bundan ötürü, başarısızlığa uğramaması için barışın, insanlığın fikir ve manevi birliğine dayanması gerektir” ifadesi İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde kültürler arası önyargıların yıkılmasının önemini ortaya koymaktadır (www.portal.unesco.org, 2017).

Küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, uluslararası ilişkilere yeni bir boyut getirmiş ve kamu diplomasisi ülkelerin güncel siyaset anlayışının vazgeçilmez araçlarından biri haline gelmiştir. Shaun Riordan'a göre, 21. yüzyılda diplomasi giderek artan bir biçimde kamu diplomasisi olacaktır. Son yıllarda dünya, yeni uluslararası güvenlik gündemi, çevresel bozulma, salgın hastalıkların yayılması, finansal istikrarsızlıklar, organize suç, göç ve kaynak ile enerji gibi güncel küresel sorunlarla karşı karşıyadır. Bu konuların hepsi birbiriyle ilgilidir. Güçlü bir ülkenin bile bu tehditlerle tek başına mücadele etmesi mümkün değildir. Bu sorunlarla etkili bir biçimde başa çıkmak ancak kamu diplomasisi aracılığıyla ve hükümetler, STK'lar ve bireyler arasındaki işbirliğiyle mümkün olabilir. Kamu diplomasisi, tercihe bağlı bir ek unsurdan ziyade, dış politika üretim sürecinin merkezi bir parçası haline gelmelidir (Riordan, 2004: 7-8). Ayrıca yine kamu diplomasisi alanındaki çalışmalarıyla tanınan Philip Seip, dünyada insanların bilgi devriminin araçlarına erişim imkanına sahip oldukça kamu diplomasisinin öneminin artmaya devam edeceğini belirtmektedir (www.huffingtonpost.com, 2017).

1.4. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi, literatürde 1965 yılından bu yana varlığını sürdüren bir kavram olmasına rağmen Joseph Nye'in ilk kez 1990 yılında *Bound to Lead* kitabında temellerini attığı "Yumuşak Güç" kavramından sonra popüler olmaya başlamıştır. Yumuşak güç kavramının yakın tarihte ortaya çıkarılmasına rağmen uygulamaları daha eskiye dayanmaktadır. Fransa'nın 1883 yılında kurduğu *Alliance Française*, İtalya'nın 1889 yılında kurduğu *The Dante Alighieri Society* ya da İngiltere'nin 1934 yılında kurduğu *British Council* gibi kurumlar kültür unsurunu kullanarak yumuşak güç oluşturma çalışmalarının tarihteki örnekleridir.

Nye'e (2005:14-21) göre güç, istenilen sonuçların elde edilmesi için başkalarının davranışlarının etkilenmesi kabiliyetidir. Askeri ve ekonomik gücü ifade eden sert güç kandırmalara (havuç) veya tehditlere (sopa) dayanabilir. Yumuşak güç ise istediğini, zor kullanmak veya para vermek yerine kendine çekme yoluyla elde etme becerisidir. Yumuşak güç, günümüzün demokratik politikalarının en önemli kısmını oluşturur. Bir ülkenin kültürünün (başkalarına çekici geldiği müddetçe), siyasi ideallerinin (yurt içi ve yurt dışında onlara göre yaşadığında) ve politikalarının (meşru

ve ahlaki olarak otoriter görüldüğünde) cazibesinden gelir. Kısacası yumuşak güç, cezbetme gücüdür. Ancak Cull (2009:15) Nye’ın yumuşak gücü, bir devletin istediğini almasını sağlayacak mekanizma olarak tanımlamasını dezavantajlı bir durum olarak değerlendirmektedir. Cull’a göre, bir devletin açık biçimde istediğini elde etme amacıyla uluslararası iletişim sürecine girmesi fikri stratejik açıdan çok anlamlı olabilir ancak bu durum cezbedici olmaktan ziyade antipatiktir, yani negatif yumuşak güçtür. Bu nedenle Cull’a göre, yumuşak güce aşırı vurgu yapmak, paradoksal biçimde bir aktörün yumuşak gücünü artırmaktan ziyade azaltabilir. Bu noktada Cull, dinlemenin ve değişime açık olmanın daha cezbedici olduğuna vurgu yapmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve küreselleşme gücün bilinen anlamına yeni boyutlar eklemiştir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda güç, özellikle demokratik toplumlarda daha soyut, sivil toplum ve kültüre odaklı hale gelmiştir. Gücün değişen doğası devletlerin sadece askeri güç kullanımıyla istediklerini elde edemeyeceklerini, istedikleri etkiyi yaratamayacaklarını anlamalarına yardımcı olmuştur. Bu durum her ne kadar devletlerin askeri gücünü kullanmalarına engel olmasa da demokratik toplumları yöneten devletleri yumuşak güce yönlendirmiştir. Bu bağlamda devletlerin yumuşak gücünü kullanmasının bir aracı olarak kamu diplomasisi kavramı karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmacılar, akademisyenler kamu diplomasisinin yumuşak güç ile aynı şey olmadığı konusunda büyük oranda fikir birliğine vardıkları düşünülmektedir. Cull (2009:15), kamu diplomasisinin, yumuşak gücün uygulamaya koyulduğu bir mekanizma olabileceğini ancak yumuşak güç ile aynı şey olmadığını belirtir. Cull’a göre kamu diplomasisi, yumuşak gücü uygulama mekanizması olabilir, ancak nasıl artık ordu ve sert güç aynı şey değilse; kamu diplomasisi de yumuşak güç ile aynı şey değildir. Uluslararası bir aktörün kamu diplomasisine sahipken yumuşak gücünün olmaması (Kuzey Kore gibi) veya yumuşak gücü ve minimal kamu diplomasisinin olması da (İrlanda gibi) mümkündür.

Yumuşak güç olarak kamu diplomasisi, yumuşak güç kaynakları olan kültür ve değerleri, değişim programları, kültürel ve enformasyonel faaliyetler düzenleyerek politikaya dönüştürülmesi ve yürütülmesidir (Nye, The Future of Power,107). Bu tür programlarla kamu diplomasisi, yumuşak gücün tanımındaki istenilen sonuçların aynısını başkalarının da istemesini sağlamakta ya da en azından amaçlamaktadır.

(Nye, 2004: 111). Ekşi'ye göre devletler, kamu diplomasisi ile ülkenin yumuşak gücünü yani kültürü, sanatı, dili, tarihi, hikayesi, fikirleri, idealleri ve değerlerini uyguladığı yöntem, program ve araçlarla hayata geçirir (2014: 40). Yani kamu diplomasisi yumuşak güç kaynaklarının güce ve politikaya dönüştürülmenin aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamu diplomasisini, yumuşak gücün aracı olarak değerlendiren yaklaşımları eleştirel açıdan değerlendiren Ekşi'ye göre kamu diplomasisini yumuşak güç olarak kavramsallaştırmak indirgemeci bir yaklaşımdır. Küresel bilgi çağında kamu diplomasisi, devletlerin ortama uyum sağlamak için geliştirdikleri yeni diplomasi tarzı olarak yumuşak gücün bir aracı olmasının ötesinde, devletlerin dış politika alanında kullandıkları sivil toplum temelli kamuoyu odaklı yeni diplomasi tarzıdır.

1.5. Kamu Diplomasisinin İlişkili Olduğu Kavramlar

Kamu diplomasisi, hedefleri, yöntemleri ve uygulayıcıları, uygulanma biçimi bakımından diğer disiplinlerden ayrılmakla birlikte multidisipliner bir alan olduğu için birçok disiplinle ilişki içindedir. Uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, iletişim ve halkla ilişkiler kamu diplomasisini en fazla besleyen alanlar arasında yer almaktadır.

Kamu Diplomasisi ve Geleneksel Diplomasi: Geleneksel diplomasi, iki ülke arasında devletten devlete resmi düzeyde gizlilik içinde yürütülen ilişkilerdir. Kamu diplomasisi ise hem devletten-topluma hem de toplumdan- topluma gayri resmi düzeyde açıklık içinde yürütülen ilişkilerdir. İki kavram birbirinden temel düzeyde aktör bakımından ayrılmaktadır. Geleneksel diplomaside özne ve muhatap devlet ve hükümet organlarıyken; kamu diplomasisinde kamuoyu, sivil toplum ve bireylerdir. Bu ayrım iki alanın birbirinden bağımsız olduğu anlamına gelmemektedir. Geleneksel diplomasi, kamu diplomasisi uygulamalarının hayata geçirilmesinde kuşkusuz hayati öneme sahiptir.

Kamu Diplomasisi ve Propaganda: Siyasi literatürde olumsuz anlamıyla öne çıkan propaganda, TDK'ya göre bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışmadır. Leonard, kamu diplomasisinin sıklıkla propagandanın örtmecesi (*euphemism*) olarak kullanıldığını ancak esasında diğer toplumlarla ilişki kurmakla ilgili bir kavram olduğunu ifade etmektedir (Leonard, 2002: 8). Toplumların ikna edilmesi noktasında

örtüşen kamu diplomasisi ve propaganda aktarılan bilgilerin niteliği konusunda birbirinden ayrılmaktadır. Ayrıca kamu diplomasisinde kullanılan ikna yöntemi rızaya dayalıdır. Kamu diplomasisi yoluyla aktarılan bilginin doğruluğu kesindir ve şeffaflık ilkesi geçerlidir. Ancak propagandada ülkede mevcut olmayan değerler varmış gibi aktarılabilir, dezenformasyon söz konusu olabilir ve genel olarak gizlilik ilkesi ile tek yönlü iletişim süreci hakimdir. Diğer yandan propaganda, otoriter rejimlerin sıklıkla kullandığı bir baskı aracı olarak görülürken kamu diplomasisi, demokrasinin ürünüdür.

Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler: Ticari bir kavram olarak halkla ilişkiler, bir işletmenin ya da kurumun kamuoyunu etkilemek üzere yürüttüğü faaliyetlerdir. Yabancı halklarla iletişimi içeren kamu diplomasisi uygulamalarında halkla ilişkilerin reklam ve tanıtım, imaj, algı yönetimi gibi yöntem ve teknikleri kullanılmaktadır. Bu açıdan kamu diplomasisi uluslararası halkla ilişkiler olarak da adlandırılmaktadır. Ancak kamu diplomasisinde amaç dış politika amaçlarına yönelik yöntem ve faaliyetler uygulamakken halkla ilişkilerde amaç daha ticaridir ve müşterilerin çıkarını sağlamak hedefi vardır.

Kamu Diplomasisi ve Ulus Markalama: “Nation Branding” olarak ifade edilen ulus markalama kavramı devletlerin insanların zihinlerindeki ulusal portrelerini yani bir ülkenin imajını ifade etmektedir. Ulus markalama yöntemiyle ülke imajı başkalarına çekici gelecek şekilde markalaştırılmaktadır. Devletler belirli dikkat çekici özellikleriyle tanımlanmış olarak kabul edilmektedir. Örneğin ABD kendini-ifade ve teknoloji ile, Almanya mühendislik ve kaliteli ürünleriyle, Japonya minyatürleştirme, İtalya stil, Fransa şıklık, Britanya klas, İsveç dizayn, Katolik Kilisesi haç ve Arap Dünyası El-Cezire ile ilişkilendirilmektedir. Kamu diplomasisi ve markalaşma imaj ve sembol yönetimi, ilişki inşa etme ve kitle iletişiminin yaygın kullanımı noktalarında benzerlik gösterirken; hedefler ve sonuçlar-artırılmış satışlara karşın dış politika, yöntemler, iletişim türleri, yönetim, dil ve kültür bakımından farklılık göstermektedir (Gilboa, 2008: 67-68). Dolayısıyla kamu diplomasisi sadece imaj çalışmalarına indirgenmemekte, dış politika aracı olarak daha geniş bir bakış açısıyla konumlandırılmaktadır.

1.6. Kamu Diplomasisi Türleri

Kamu diplomasisi birçok farklı uygulama alanlarında gerçekleştirilmektedir. Bu uygulama alanları kamu diplomasisinin alt diplomasi dallarına ayrılmasını sağlamakta ve kamu diplomasisine çatı bir yapı özelliği kazandırmaktadır. Kültürel diplomasi, değişim diplomasisi, yurttaş diplomasisi, spor diplomasisi bu başlık altında tanımsal açıdan ele alınacak temel diplomasi türleri arasındadır. Bu çalışmanın üçüncü bölümünde Erasmus+ Programı değişim diplomasisi kavramları çerçevesinde daha detaylı bir şekilde değerlendirilecektir.

1.6.1. Kültürel Diplomasi

Kültür kavramını tanımlamak, kültürel diplomasi kavramının daha kolay analiz edilmesine yardımcı olacaktır. TDK'nın tanımına göre kültür, tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür. Geçmişten bu yana devletlerin dış politika aracı olarak kullanageldiği kültür; dil, inanç, eğitim, bilim, sanat, müzik, edebiyat, spor, yemek gibi tarih içinde insanoğlu tarafından yaratılan yaşam biçimini yansıtan birçok faaliyeti, geleneği ve değerleri kapsamaktadır. Bu kavramlar aynı zamanda yumuşak güç kavramının bileşenlerini ifade etmektedir. Nye, kültürü potansiyel yumuşak güç kaynakları arasında siyasi değer ve dış politiklardan önce birinci sıraya yerleştirmektedir (2005:8). Kültür, hedef tarafından çekici görüldüğünde, meşru kabul edildiğinde ve moral otoriteye sahip olduğunda gerçek bir yumuşak güç kaynağına dönüşebilir. Çünkü Nye'e göre "insanlar tarafından desteklenmeyen politikalar, genel imajın en değişken unsurudur, kültür ve değerlere dayanan olumlu görüşler ise daha kalıcıdır" (2005:43).

Kamu diplomasisinin bir türü olarak kültürel diplomasi, Milton C. Cumming (2003:1)'e göre "devletler ve onların halkları arasında fikirlerin, bilgi, sanat ve diğer kültürel öğelerin karşılıklı değişimidir". Kültürel diplomasi ülke kültürünün tanıtılmasıyla önyargıların kırılmasını ve ülkenin cazibesinin artırılmasını sağlamakta önemli bir yumuşak güç aracıdır. Dolayısıyla kültürel diplomasinin temel amacı yabancı toplumun kaynak ülkeyle alakalı olumlu imaj geliştirmesidir.

1.6.2. Değişim Diplomasisi (Mübadele Diplomasisi)

Kamu diplomasisinin eğitim ve akademik alanlarındaki faaliyetlerinden olan değişim programları bireyler arası karşılıklı anlayış geliştirmekte ve ülkeler arası ilişkileri iyileştirmekte rol oynamaktadır. Kültürel diploması başlığında da ele alınan değişim diplomasisi toplumdan topluma karşılıklı, interaktif bir sürecin hâkim olduğu kamu diplomasisinde uzun vadeli ilişki inşa etme yöntemi olarak ortaya çıkmaktadır. Üçüncü bölümde değişim diplomasisi, değişim programları çerçevesinde detaylı bir şekilde inceleneceği için bu başlık altında tanımına kısaca yer verilmiştir.

1.6.3. Yurттаş Diplomasisi (Vatandaş Diplomasisi)

Sivil bireylerin dış politikada kültür elçisi rolü olarak tanımlanmaktadır. Mueller yurттаş diplomasisini, kamu diplomasisinin bir alt bileşeni olarak değerlendirmektedir (2009:102). Yurттаş diplomatlar genellikle değişim programlarına katılan veya ev sahibi ülkede değişim programlarına katılım sağlayan resmi olmayan elçiler olarak tanımlanmaktadır. Yurттаş diplomatlar, insandan insana ilişkiler kurarak daha sonra resmi diyalog ve müzakereler bağlamında hizmet edecek insan ilişki ağını geliştirmektedir.

1.6.4. Spor Diplomasisi

Ülkelerin yumuşak güç unsurlarından biri olarak kabul edilen spor, ülkelere uluslararası düzeyde prestij sağlamaktadır. Uluslararası toplumu etkilemenin en önemli araçlarından biri olarak spor, ayrıca toplumlar arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesine de sağladığı katkı bakımından kamu diplomasisinin uygulama alanlarından birini oluşturmaktadır. Erhan’a göre (2010), sporun kamu diplomasisi aracı olarak kullanılabilmesi süreklilik ve istikrar arz ettiği müddetçe olabilir. Büyük paralar harcanarak yapılabilecek tanıtım faaliyetleri, büyük spor organizasyonları sayesinde etkin biçimde gerçekleştirilebilmektedir.

Uluslararası sivil diyalogun gelişimi amacıyla girişimlerde bulunan uluslararası kuruluşlar, spor faaliyetlerini de ülkeler ve kültürler arasında birleştiriciliği artırması nedeniyle bu alandaki gelişimi hızlandıracak kararlar almaktadır. Bugüne kadarki en kapsamlı girişim olarak, Avrupa Komisyonu’nun 2007 yılında yayınladığı “White Paper on Sport (Spor Üzerine Beyaz Kitap)” adlı rapor sayılabilir. 2009 yılında Lizbon Antlaşması’nın yürürlüğe girmesiyle beraber “spor”

Avrupa Birliği'nin yetkili olduğu alanlardan birisi haline gelmiştir (Erzen, 2014:139). Avrupa Birliği kamu diplomasisi anlayışının Lizbon Antlaşması sonrası değişimi göz önünde bulundurulduğuunda sporun birleştirici gücünden yararlanma stratejisi Erasmus+ Programı'na Spor alanının eklenmesiyle yansıtıldığı görölmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE KAMU DİPLOMASİSİ

2.1. Avrupa Birliği'nde Kamu Diplomasisi

Yüzyıllar boyunca savaş halinde olan Avrupalı ülkeler artık barış halinde yaşamakta ve bu görüş dünyanın birçok yerinde olumlu bir imaj yaratmaktadır. “Barış projesi olarak Avrupa Birliği”, Avrupa Birliği’nin dünyayla iletişim kurmaya çalıştığı kimliği olarak kabul edilmektedir (Rasmussen, 2009:9). Nye (2005:79-80), yumuşak güç kaynakları açısından ABD’nin en yakın rakibinin Avrupa olduğunu ve Avrupa Birliği’nin kendi başına yüksek bir yumuşak güce sahip olduğunu belirtmektedir. ABD kökenli bir terim olan kamu diplomasisi Avrupa Birliği’nde henüz kullanılmaya başlanmasına karşın uygulamalarının Avrupa Birliği’nin kuruluşuna kadar dayandığını bildiren görüşler söz konusudur. Cull (2013:10), Avrupa Birliği’nin oluşumunda “dinleme” gibi kamu diplomasisi uygulamalarının önemli rol oynadığını, orijinal Avrupa projesinin mimarlarının hem yurt içinde hem yurt dışında kamuoyu görüşüne büyük önem verdiğini ifade etmektedir. Ancak Avrupa Birliği’nin başlı başına yumuşak güç olması ya da Ian Manners’in tanımı ile “normatif güç” olarak nitelendirilmesi kamu diplomasisi konusunda başarıya ulaşmasını garanti altına aldığı anlamına gelmemektedir. Zira Avrupa Birliği vatandaşları da dahil olmak üzere dünyanın çoğu, hala Avrupa Birliği’nin nasıl çalıştığını anlamakta güçlük çekmektedir (De Gouveia and Plumridge, 2005:4).

Avrupa ülkeleri arasında ekonomik işbirliğini sağlamak amacıyla 1951 yılında kurulan Avrupa Birliği’nde kamu diplomasisi kavramı kullanım açısından yeni bir alandır. Avrupa Birliği’nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası oluşturulması noktasındaki çalışmalar 1993 yılında Maastricht Anlaşması’nın yürürlüğe girmesiyle başlamıştır. Dolayısıyla dış politika aracı olarak kamu diplomasisi konusunda farkındalığın gecikmesi sonucu kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca Avrupa Birliği’nin dinamik ve oluşum süreci devam eden bir aktör olması Avrupa Birliği’nin kamu diplomasisi konusunda Amerika Birleşik Devletleri gibi bütünsel yaklaşım geliştirmesini engelleyen faktörlerden biri olarak görülmektedir.

Kendine özgü bir bütünleşme projesi olan Avrupa Birliği, hali hazırda küresel bir role ve kamu diplomasisine ilişkin çeşitli araçlara da sahiptir. Ancak özellikle Lizbon Antlaşması'nın imzalanmasından önceki dönemde daha çok bilgilendirmeye odaklanması ve stratejik iletişimin göz ardı edilmesi, gerekli finansal desteğin sağlanmaması, Avrupa Birliği'ni birçok aktörün temsil etmesi ve bu kurumların arasında koordinasyon eksikliği olması, dünyaya tek sesli ve açık mesajların iletilmemesi, Avrupa Birliği'nin anlaşılabilmesi sonucunu doğurduğu eleştirileri yapılmaktadır. Bu faktörler en temelde Avrupa Birliği kamu diplomasisinin gelişimini etkilemiştir. “Avrupa Birliği'nin ekonomik dev, siyasi cüce olarak nitelendirilmesi, ünlü “Avrupa ile görüşmek istediğimizde kimi arayacağız?” sorusu en azından ilk başlarda Avrupa Birliği'nin etkin bir iletişim ve kamu diplomasisi politikası uygulayamadığının göstergesidir” (Akçadağ, 2012: 236). Birçok Avrupa Birliği üyesi ülke kamu diplomasisi konusunda ayrı ayrı tarihi tecrübeye sahip olmasına rağmen Avrupa Birliği'nde ortak kamu diplomasisi anlayışı ancak Lizbon Antlaşması'nın imzalanmasından sonra gelişmeye başlamıştır. Bu durumun üye devletler tarafından kamu diplomasisinin ulusal diplomasinin ayrılmaz parçası ve ulusal çıkarlara hizmet eden bir araç olarak görülmesinden kaynaklanan bir sonuç olduğu düşünülmektedir.

2.1.1. Lizbon Antlaşması Öncesi Avrupa Birliği'nde Kamu Diplomasisi

Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği kamu diplomasisi anlayışını Avrupa Birliği'nin 50. yıl dönümüne ilişkin faaliyetlerin yer aldığı broşürde aşağıdaki şekilde ifade etmiştir (EC, 2007: 13):

“Kamu diplomasisi, toplum davranışlarının etkilenmesi ile ilgilidir. Kamu diplomasisi, Avrupa Birliği çıkarlarını, başkalarını anlayarak, bilgilendirerek ve etkileyerek tanıtmayı amaçlamaktadır. Bu, Avrupa Birliği'nin hedeflerini, politikalarını ve faaliyetlerini açık bir şekilde anlatmak ve bireysel vatandaşlar, gruplar, kurumlar ve medya ile diyalog yoluyla bu hedeflerin anlaşılmasını desteklemek anlamına gelmektedir.”

Yine Avrupa Komisyonu tarafından 2007 yılında yayınlanan “Küreselleşen Dünyada Kültür için Avrupa Ajandası” başlıklı tebliğde, Avrupa Birliği'nin kültürel diplomasi anlayışı açıkça dile getirilmektedir (EC, 2007: 3):

“Avrupa Birliği sadece ekonomik bir süreç ya da bir ticari güç değildir; o alternatifsiz ve başarılı bir sosyal ve kültürel projedir. Avrupa Birliği normlar ve insanlık onuru, dayanışma, hoşgörü, ifade özgürlüğü, kültürlerarası diyalog ve

çeşitliliğe saygı gibi değerler üzerinde temellenmiş bir “yumuşak güç” örneği olmalıdır. Bunların desteklenmesi ve teşvik edilmesi ile yarının dünyasına esin kaynağı olmalıdır.”

Lizbon öncesi Avrupa Birliği kamu diplomasisi temel olarak Avrupa Komisyonu’nun 2006-2009 Avrupa Birliği Dış Politikası için İletişim Strateji Belgesi’ne dayanmaktadır. Bu belgede Avrupa Birliği dış politikasının öncelikleri, hedefleri, karşılaştığı güçlükler ve ana mesajlarını yabancı ülkelere gerektiği gibi duyurmak amacıyla yapılacak çalışmaların ana hatları yer almaktadır (Akçadağ: 2012: 237). Bu iletişim stratejisi belgesinin genel olarak bilgi yayma amacıyla yürütülen faaliyetleri içerdiği için kamu diplomasisinin çift yönlü iletişim özelliğiyle örtüşmemekte ve pasif bir kamu diplomasisi örneği sergilemekte olduğu düşünülmektedir.

Lizbon öncesi Avrupa Birliği kamu diplomasisinin en temel özelliği oldukça parçalı bir yapıya sahip olmasıdır. Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu sembolik role sahipken Avrupa Komisyonu bu konudaki esas aktör rolündedir. Avrupa Komisyonu, Genel Müdürlükleri (DGs) ve diğer ülkelerdeki delegasyonları Avrupa Birliği kamu diplomasisinin en önemli kısmını yürütmekteydi. Aslında Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü (RELEX), Ticaret, Genişleme, Kalkınma, Ekonomik ve Finansal İşler (ECFIN), İnsani Yardım ve Sivilleri Koruma Genel Müdürlükleri (ECHO) gibi Genel Müdürlükler ve onların bilgi ve iletişim birimleri Avrupa Birliği kamu diplomasisini diğer ülkelerde yürüten temel aktörlerdir (De Gouveia and Plumridge, 2005:12-14). Farklı genel müdürlüklerin farklı stratejik ve coğrafi önceliklerinin olması ve bu kurumlar arasında koordinasyon eksikliği olması hiç kuşkusuz Avrupa Birliği adına bütüncül bir kamu diplomasisi stratejisi yürütülmesini engellediği söylenebilir.

Her ne kadar ortak bir kamu diplomasisi stratejisinden söz edilemese de Avrupa Birliği’nin geçmişte kamu diplomasisi alanında çalışmaları mevcuttur. CICEB, (Consortium of the National Cultural Institutes of European Countries in Belgium) 1997 yılında üye devletlerin kamu diplomasisi kuruluşları arasında etkin işbirliğini sağlamak için başlatılan girişimlerden biridir (De Gouveia and Plumridge, 2005:12). 2006 yılında adı EUNIC (European Union National Institutes for Culture) olarak değiştirilen kuruluşun amacı Avrupa’nın yumuşak güç değerlerini kullanarak

kültürel çalışmalarının etkisini artırmaktır. EUNIC Avrupa'nın yanı sıra Avrupa dışında 150'den fazla ülkede çalışmalarına devam etmektedir.

Avrupa Birliği'nde kamu diplomasisi kavramının gelişmemiş olmasının ikinci sebebi iletişim faaliyetlerini tanımlarken Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi terimini kullanmaktan kaçınması, onun yerine “*bilgilendirme faaliyetleri*” terimini tercih etmesidir. Bu durumun sebebi, Avrupa Komisyonu yetkililerinin, Avrupa Birliği çalışmalarını kamu diplomasisi terimiyle tanımlamanın medya tarafından propaganda olarak anlaşılabileceği endişesini taşımasıdır. Bu aynı zamanda, Avrupa Birliği'nin genellikle bilgi dağıtımına odaklı bir kamu diplomasisi anlayışı gerçekleştirdiğini göstermektedir. Nitekim bilgi, yabancı toplumlara web sayfaları ya da yayınlar gibi pasif tedbirler ve konuşma turları, sergiler gibi aktif yöntemlerle iletilmektedir. Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisine “kesin veriler (facts and figures)” yaklaşımı söz konusu olduğu ve uzun dönemli ilişki kurma ya da üçüncü tarafların Avrupa Birliği algısına dair vurgunun nispeten daha az olduğu belirtilmektedir (Lynch, 2005: 26).

Ayrıca ilki 1960'larda Avrupa Komisyonu'na bağlı olarak kurulan ve bugün dünyada sayısı 500 olan Avrupa Birliği Bilgi Merkezleri (EU-i) ağı Avrupa Birliği'nin temel araçlarıdır. Bu Merkezler, dokümantasyon merkezlerinden talebe dayalı ve bilgisayar tabanlı hizmetlere evrilerek kamu diplomasisine hizmet etmektedir (Duke, 2013:7). Böyle bir yaklaşım, ister bilgilendirme faaliyetlerinde yansıtılsın ister eğitim ve kültürel programlarla yürütülsün, Avrupa Birliği'nin mesajını, bir iletişim süreci yoluyla yabancı toplumlara ulaştırma amacı taşıdığını göstermektedir. Ancak Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi uygulamalarının temel düzeyde iletişim ve bilgi yayma faaliyetleri ile çeşitli eğitim ve kültürel değişim programlarına dayanması, Avrupa Birliği'nin bu konudaki sınırlı tutumunu göz önüne sermektedir. Özellikle bilgilendirmeye dayanan kamu diplomasisi anlayışı, “Onlar ne duyuyor”dan ziyade “Avrupa Birliği ne söylüyor”a odaklanmaktadır (Lynch, 2005: 31). Bu anlayış Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi yürütmediğine dair değerlendirmelere yol açmaktadır.

Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi hem iç hem de dışa dönük olmak üzere iki açıdan ele alınmaktadır (Duke, 2013:2). Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulan İletişim Eylem Planı, Plan D ve Beyaz Kitap gibi kaynaklara bakıldığında Avrupa Birliği kamu diplomasisinin Avrupa vatandaşlığı bilincinin yerleştirilmesi adına üye devletlerin vatandaşlarıyla iletişim kurulmasına öncelik verildiği görülmektedir.

Avrupa Komisyonu'nun vatandaşlarıyla etkili iletişim sağlamak, onların ilgi ve güvenini kazanmak amacıyla 2005 yılında geliştirdiği İletişim Eylem Planı üç temel stratejik ilkeye dayanmaktadır.

- Dinleme: Avrupa vatandaşlarının görüşlerini dinlemek ve demokratik katılımlarının teşvik etmek
- Anlatma: Avrupa Birliği politika ve faaliyetlerinin Avrupa vatandaşlarının günlük hayatlarını nasıl etkilediğini anlatmak
- Vatandaşlarla yerelde iletişim kurma: Vatandaşlara, kendi anlayacakları dilde ve en çok tercih edilen kanallar yoluyla ulaşmak, bilgi iletmek

Avrupa Komisyonu'nun eylem planına göre “İletişim değerden yoksun tarafsız bir alıştırma değil, siyasi sürecin önemli bir parçasıdır” (CEC, 2005:3-4). Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi anlayışının daha çok kendi vatandaşlarına yönelik olmasının sebebi kuşkusuz Avrupa mesajını, çalışma biçimini ve değerlerini ulaştırma konusunda eksiklik yaşamasıdır. Özellikle, Fransa ve Hollanda'nın Avrupa Anayasa Taslağı'nı reddetmesi Avrupa Birliği'nin iletişim stratejisini gözden geçirmesine ve *Yansıma Dönemi* adı verilen sürecin başlamasına neden olmuştur. Avrupa Komisyonu, bu süreçte Plan D'yi (Demokrasi, Diyalog ve Münazara) yayınlarak Avrupa Birliği'nin demokratik kuruluşlarıyla Avrupa vatandaşlarının arasında Avrupa Birliği'nin geleceği hakkında müzakere yapma, diyalogu artırma ve vatandaşların karar alma süreçlerine katılımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Plan D, mevcut veya önerilen girişimler ve eğitim, gençlik, kültür gibi alanlarda yürütülmekte olan programların tamamlayıcı unsuru olarak görülmektedir (CEC, 2005:2). Yine bu belgede Erasmus Programı, Avrupa Birliği vatandaşları arasında diyalogu artıran başarılı bir program olarak görülmektedir (CEC, 2005:5).

Avrupa Komisyonu tarafından İletişim Eylem Planı ve Plan D'yi takiben 2006 yılında Avrupa İletişim Politikasına Dair Beyaz Kitap yayınlanmıştır. Beyaz Kitabın temel amacı Avrupa Birliği kurumları ve yetkili organları, üye ülkelerdeki ulusal, bölgesel ve yerel otoriteler, Avrupalı siyasi partiler ile sivil toplumun Avrupa Birliği'nin vatandaşlarına yönelik iletişim politikasının başarılı olması ve Avrupa'nın kamusal alan içindeki yerini geliştirmek için birlikte çalışmasını teşvik etmektir (CEC, 2006:6).

Avrupa Komisyonu’nun 2006 yılında yayınladığı Avrupa İletişim Politikasına Dair Beyaz Kitap, Avrupa Birliği’nin kamu diplomasisi aracı olarak Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarına bakış açısını açıklar niteliktedir. Avrupa Komisyonu ilgili Beyaz Kitapta diğer Avrupa Birliği kurumları, üye devletler ve sivil toplumla birlikte ortaklık içinde hareket etmek için “Ortak Prensipleri Tanımlamak, Vatandaşları Güçlendirmek, Medya ve Yeni Teknolojilerle Çalışmak, Kamuoyunu Anlamak ve Birlikte Çalışmak” olmak üzere beş eylem alanı belirlemiştir (CEC, 2006:6-7). Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik programları da bu eylem alanlarından “Vatandaşları Güçlendirmek” başlığı altında yer almakta ve sivil eğitimin geliştirilmesi ve vatandaşların birbiriyle yakınlaşması gibi temel hedeflere hizmet eden araçlar arasında değerlendirilmektedir. Avrupa Komisyonu, insanların siyasi ve sivil haklarını kullanabilmeleri ve kamusal alanda daha aktif olmalarını sağladığı için sivil eğitimin önemine dikkat çekmektedir. Leonardo da Vinci, Socrates, Erasmus, Youth in Action gibi eğitim programları Avrupa çapında binlerce öğrenci ve gence eğitim ve öğretim fırsatları sağlayarak Avrupa boyutunun geliştirilmesine doğrudan destek olmaktadır. Youth in Action programı ayrıca ortak hedefler doğrultusunda karşılıklı saygı, güven ve birlikte çalışma isteği yaratarak yeni toplumsal tartışma alanları sağlamakta ve aktif vatandaşlığa katkıda bulunmaktadır.

Avrupa Birliği kamu diplomasisinin üçüncü zayıf yönü, içe dönük kamu diplomasisi strateji belgelerine ağırlık verilmesi ve dışa yönelik kamu diplomasisi stratejisinin göz ardı edilmesidir. Avrupa Birliği seviyesinde kapsamlı bir stratejik perspektif eksikliği, çeşitli ülke ve kıtalara yönelik geliştirilen stratejiler ya da terörle mücadele, silahsızlanma ve sürdürülebilir kalkınma gibi tematik stratejiler Avrupa Birliği kamu diplomasisinin temel hedeflerine ilişkin karışıklığa yol açmaktadır (Duke, 2013:9). Kamu diplomasisi ancak ortak temel mesaj belirlendiği zaman yani Avrupa Birliği’nin dış eylem hedefleri açık bir şekilde ve strateji dâhilinde belirlendiği takdirde etkili olacağı düşünülmektedir. Avrupa Birliği kapsayıcı bir strateji belirlemediği takdirde farklı aktörler tarafından iletilen çeşitli mesajlar etkili kamu diplomasisinin yürütülmesini engelleyecektir. Dolayısıyla Avrupa Birliği’nin bilgi dağıtımına odaklanan kamu diplomasisi anlayışının kapsayıcı olmaktan uzak olduğu tespiti yapılabilir.

2.1.2. Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği'nde Kamu Diplomasisi

2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması Avrupa Birliği dış politikası dahil birçok alanda yenilikleri beraberinde getirmiş ve bu düzenlemeler kamu diplomasisi alanını da etkilemiştir. Lizbon Antlaşması'nın amacı Avrupa Birliği'nin dış politikasını etkin hale getirmek, görünürliğini artırmak ve küresel bir aktör olarak hareket etmesini sağlamaktır. Lizbon sonrası Avrupa Birliği kamu diplomasisinin en karakteristik özelliği parçalı yapıdan bütüncül yapıya evrilme çabalarının somutlaşmasıdır.

Lizbon sonrası dönemde Avrupa Birliği kamu diplomasisi, Lizbon öncesi dönemde olduğu gibi sadece Konsey Sekreterliği ve Avrupa Komisyonu (ex-Relex DGs ve DG Communication) tarafından değil aynı zamanda Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi koordinasyonu ile genellikle üye ülkelerle işbirliği içinde yürütülmektedir. Bu dönemde kamu diplomasisi görevleri açısından Avrupa Birliği delegasyonlarına ayrıca önem verilmektedir (EEAS ve DG DEVCO, 2012:3).

Lizbon Antlaşması'nın getirdiği yeniliklerin en önemlisi daimi Avrupa Birliği Başkanlığı makamının oluşturulmasıdır. 2,5 yıllık süre için Avrupa Birliği üyesi ülkeler tarafından seçilen Başkanı'nın görevlerinden biri Dışişleri ve Güvenlik Politikası Birlik Yüksek Temsilcisi'nin yetkileriyle çalışmeyecek şekilde ortak dış ve güvenlik politikalarına ilişkin konularda Birliğin dış temsilini sağlamaktır (Lizbon Antlaşması, 2007: 18). Başkanlık makamının 2,5 yıllığına oluşturulması dış politikaya dair daha tutarlı mesajların iletilmesini sağlayacağı için kamu diplomasisi açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi (European External Action Service-EEAS), Lizbon Antlaşması'nın getirdiği kurumsal yeniliklerden biridir. Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi, Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi kapasitesini geliştirmek ve dış politika hedeflerinin etkinliğini artırmak için sistematik biçimde hareket etmek üzere 2010 yılında kurulmuş, 2011 yılında faaliyete başlamıştır. Üye ülkelerin diplomatik servislerinden gelen personelin yanı sıra Komisyon ve Konsey Genel Sekreterliği'nin ilgili bölüm ve işlevleri ile ilgili birimlerindeki tüm personel, Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi'ne transfer edilmiştir (CEU, 2010:2). Böylece Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi'nin kuruluşuyla, Konsey Genel Sekreterliği ve Komisyon tarafından yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri tek çatı altında birleştirilmiştir.

Avrupa Birliği'ne tüzel kişilik kazandıran Lizbon Antlaşması ile Avrupa Komisyonu tarafından temsil edilen dış faaliyet alanlarını temsil eden delegasyonlar (Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi sorumluluğunda) artık bütün olarak Avrupa Birliği'nin ortak dış politikasına katkı sağlamakta, Avrupa Birliği değerlerini ve çıkarlarını tanıtmakta, iletmekte ve teşvik etmektedir. Yani Lizbon öncesi dönemde delegasyonlar Avrupa Komisyonu'na bağılyken artık Avrupa Birliği'ne bağıly hale gelmiştir (Duke, 2013:20). Böylece Lizbon sonrası dönemde Avrupa Birliği dış politikasında delegasyonların rolü ve etkinliğinin arttığı yorumu yapılabilir.

Kamu diplomasisi açısından Lizbon Antlaşması'nın getirdiği önemli değişikliklerden diğeri, Avrupa Birliği Dışışleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilciliği makamıdır. Avrupa Birliği'nin dış eylemlerinin süreklilik ve uyumundan sorumlu bu makam, Dış İlişkilerden Sorumlu Avrupa Komisyonu Üyesi ile Ortak Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi makamlarının birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi'nden sorumlu olan Yüksek Temsilci'nin aynı zamanda Avrupa Komisyonu başkan yardımcılığı görevini üstlenmesi Avrupa Birliği kamu diplomasisinin etkinliğini artıracakğı söylenebilir. Yüksek Temsilci aynı zamanda Avrupa Birliği'nin dışa dönük diğeri faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamakla görevlidir. Dış politikada etkinliği ve tek sesliliği sağlamaya dönük bu düzenlemelerin Avrupa Birliği kamu diplomasisi çalışmalarına bütüncül bir bakış açısı getireceğı varsayılabilir.

Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi'nin kamu diplomasisine işlev bakımından katkısı önemini sürdürse de Avrupa Birliği'nin dışa dönük temel bir kamu diplomasisi strateji belgesinin olmaması süregelen bir sorundur. Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker'ın "Birliğin Durumu (State of the Union)" konuşmasında Birliğin öncelikleri konusunda iç ve dış iletişime ihtiyaç duyulduğunu ifade etmesi Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi konusunda güncel durumuna dair ipuçları sunmaktadır (Juncker, 2015):

"Zor bir dersi öğrenmememiz halinde büyüme için gösterdiğimiz çabalarımızda başarısız olacağız: Avrupa ve dünyadaki insanları Birliğimizin sadece hayatta kalmak için burada olmadığını aynı zamanda gelişip refaha kavuşabileceğı konusunda henüz ikna etmedik."

Juncker'in iç ve dış iletişimin önemini vurguladığı konuşmasına ek olarak Avrupa Birliği'nin 2016 yılında yayımladığı "Avrupa Birliği'nin Dış ve Güvenlik Politikası için Küresel Strateji" belgesinde Avrupa Birliği'nin iç ve dış kamu diplomasisi anlayışı Stratejik İletişim başlığında yansıtılmaktadır (EC, 2016: 23):

"Avrupa Birliği, dış politikasını vatandaşlarla ilişkilendirmek ve ortaklarına daha iyi iletmek için farklı alanlardaki kamu diplomasisine yatırım yaparak ve katılım sağlayarak stratejik iletişimlerini güçlendirecek. İlke ve eylemlerimiz hakkında mesajlaşma hız ve tutarlılığını geliştireceğiz. Ayrıca dezenformasyonun hızlı ve gerçek cevap dilekçelerini sunacağız. Aynı zamanda sosyal medya ve yerel oyuncularla çalışarak Avrupa Birliği içinde ve ötesinde açık ve sorgulayıcı bir medya ortamı geliştirmeye devam edeceğiz."

Ancak hem Avrupa Komisyonu Başkanı'nın konuşmasında hem de Küresel Strateji belgesinde ifade edilen bu ihtiyacın, Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisine dair kapsamlı bir strateji belgesiyle somutlaştırılmadığı görülmektedir. Avrupa Birliği'nin genel olarak içe dönük kamu diplomasisinden sorumlu olan İletişim Genel Müdürlüğü'nün (DG Communication) geliştirmiş olduğu iletişim strateji belgelerine benzer şekilde Avrupa Birliği kamu diplomasisinin dışa dönük kamu diplomasisi çalışmalarına ilişkin temel ve kapsamlı strateji belgelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Lizbon öncesi Avrupa Birliği kamu diplomasisinin temel strateji belgesi olan 2006-2009 Avrupa Birliği Dış Politikası için İletişim Strateji Belgesi'nin güncellenmesinin bu ihtiyaca cevap vereceği düşünülmektedir.

Avrupa Birliği kamu diplomasisine yönelik genel ve temel strateji belgesi mevcut olmamakla birlikte Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi Stratejik İletişim Bölümü ve Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Genel Müdürlüğü (DC DEVCO) tarafından diğer ülkelerdeki Avrupa Birliği Delegasyonları için hazırlanan Bilgilendirme ve İletişim El Kitabı temel bazı prensipleri içermektedir (2012:4):

- Demokratik dönüşüm sürecinde (özellikle geniş komşu bölgelerinde) Avrupa Birliği'ni önemli ortak olarak tanıtmak
- Avrupa Birliği'ni dünyanın en büyük işbirliği ve kalkınma donörü olarak tanıtmak
- Avrupa Birliği'ni krizlere karşılık veren ve değişim için ticareti araç olarak kullanan küresel ekonomik güç olarak tanıtmak

- İnsan haklarını ortaklarımızla yüksek düzeyde politik diyalog kurarak ve idam cezasının yürürlükten kaldırılması için lobi çalışmaları gibi stratejik işbirliği programlarıyla tanıtmak
- Avrupa Birliği’ni küresel güvenlik tehditlerine tepki gösteren güvenlik sağlayıcısı olarak tanıtmak

Avrupa Birliği’nin dış faaliyetleri üzerine hazırlanan bu prensiplerin temel amacı barış, güvenlik ve refahın sağlanmasına dayanan Avrupa Birliği değerlerinin delegasyonlar tarafından üye ülkelerle işbirliği içinde tanıtılmasını ve Avrupa Birliği’nin görünürlüğünün sağlanmasını desteklemektir (EEAS ve DG DEVCO, 2012: 21). Avrupa Birliği delegasyonları tarafından yürütülmesi öngörülen iletişim çalışmalarının Avrupa Birliği eylemlerinin dünya genelindeki insanların hayatının gelişimine, sürdürülebilir kalkınmaya ve istihdam edilebilirliğe yaptığı katkıları anlatan mesajlara odaklandığı görülmektedir. Ancak dünyanın çeşitli bölge ve ülkelerinde faaliyet gösteren 140 delegasyonun kapasite ve personel bakımından eşit şartlara sahip olmadığı göz önünde bulundurulduğunda bu hedeflerin gerçekleştirilmesinin tam anlamıyla mümkün olmayabileceği düşünülmektedir.

Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi’nin bünyesinde çalışmalar yürüten Stratejik İletişim bölümü (StratCom) 2015 yılında Avrupa Birliği’nin doğu komşularına yönelik Stratejik İletişim Eylem Planı hazırlamıştır. Bu belge Avrupa Birliği politika ve değerlerinin doğu komşu ülkelerinde etkin tanıtım ve iletişimini sağlamayı ve dezenformasyon konusunda toplumda farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir (StratCom, 2015:1). Avrupa Birliği’nin stratejik iletişim kapasitesinin artırılmasına yönelik adımları içeren bu eylem planı Avrupa Birliği kamu diplomasisi konusunda bütünsel bir bakış açısı getirmekten uzak olmakla eleştirilmektedir.

Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi’nin yanı sıra Avrupa Parlamentosu da Avrupa Birliği kamu diplomasisine katkıda bulunmaktadır. Avrupa Parlamentosu Avrupa Birliği’nin çıkar ve değerlerini dünya çapında geliştirmek için özellikle kültürel diplomasi alanında aktif role sahiptir. Avrupa Parlamentosu Kültür ve Eğitim Komitesi Avrupa Birliği ve diğer ülkeler arasında kültürel ilişkilerin geliştirilmesi için çalışmalar yürüterek Avrupa Birliği kamu diplomasisine katkıda bulunmaktadır.

Bir ülkenin yurtdışında nasıl algılandığı, o ülkenin turizm ve yatırım çekme kabiliyetine dair öneriler sunmaktadır. Yabancı toplumlarla yapılan işbirliği ve

geliştirilen kültürel ilişkiler ulusal imaj ve algı oluşumuna önemli ölçüde katkı sunmaktadır. Avrupa Birliği'nin küresel sisteme bütüncül olarak entegre olması gerekliliğinin altında kuşkusuz ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması fikri yatmaktadır. Avrupa Birliği'nin tek tek 28 Avrupa Birliği ülkesi olarak değil bütüncül bir kamu diplomasisi yürütmesinin, Avrupa Birliği'nin küresel sistemdeki rolünün artmasına ve Avrupa Birliği dışındaki ülkelerin Avrupa ile bütün olarak ortaklık kurmasına yardımcı olacağı varsayılmaktadır. Böylece Lizbon Anlaşması'nın daha bütüncül, etkili ve görünür Avrupa Birliği oluşturma hedeflerine kamu diplomasisi yoluyla katkı sağlanmış olacağı değerlendirilmektedir.

Avrupa Birliği'nin dünyadaki rolünün etkinliğini artırmayı hedefleyen Lizbon Anlaşması'nın getirdiği yeniliklerden Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi, özellikle kamu diplomasisi açısından Avrupa Birliği dış politikasının yürütülmesinde temel kurumlardan biridir. Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi ve Yüksek Temsilcilik makamı farklı kamu diplomasisi bileşenlerini merkezi bir yapıya kavuşturması, Avrupa Birliği'nin küresel arenadaki görünürlüğünü artırması ve dışa yönelik bütüncül bir kamu diplomasisi geliştirmesi adına önemli fırsatlar sunmaktadır (Duke and Courtier, 2011:2). Ancak mevcut durumda Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi'nin de Avrupa Birliği'nin dışa yönelik kamu diplomasisini tam anlamıyla merkezileştiremediği ve merkezileşmede kilit unsurun Yüksek Temsilcinin kendisi olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi, Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu arasında koordinasyonun artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Duke, 2013:32). Böyle bir koordinasyon Avrupa Birliği'nin küresel aktör rolüne ilişkin olarak dünyaya vermek istediği mesajda bütünleşmeyi ve uyumu beraberinde getirecektir. Ancak diğer yandan merkezi olmayan yapıyı temsil eden ve Avrupa Birliği kamu diplomasisinin dünyadaki uygulayıcılarından olan Avrupa Birliği delegasyonları, Avrupa Komisyonu eski Başkan Yardımcısı Margot Wallström'ün (2008:3) kamu diplomasisinin yerel ve uygulandığı çevreyle uyumlu olması gerektiği görüşünü destekler nitelikte çalışmalarını sürdürmektedir.

Avrupa Birliği kamu diplomasisi anlayışının hem vatandaşlarına hem de Avrupa dışındaki toplumlara bilgi sağlamak şeklinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak sadece bilgi dağıtımı kamu diplomasisinin başarılı olması için yeterli değildir, kamu diplomasisi angajman (engagement) ve ilişki inşa etme süreciyle ilgilidir.

Avrupa Birliği'nin bilgilendirme odaklı iletişim stratejisi diyalogdan, iki yönlü iletişimden uzak bir kamu diplomasisi anlayışı sergilemektedir.

Avrupa Birliği kamu diplomasisi, bilgi ve iletişim faaliyetlerinin yanı sıra eğitim, değişim ve kültürel programlarını da içermektedir. Avrupa Birliği'nin diğer toplumları proje tabanında bir araya getirmesi Avrupa Birliği kamu diplomasisinin çift yönlü yapısına hizmet etmektedir. Avrupa Birliği, hibe programlarını sivil toplum diyaloğunu sağlayan kamu diplomasisi aracı olarak değerlendirmektedir. Ancak programların etkisinin kamu diplomasisi açısından ölçülememekte olduğu görülmektedir. Yani Avrupa Birliği hibe programlarını kamu diplomasisi aracı olarak görse de sistematik dinleme, analiz ve geri bildirim mekanizmaları noktasındaki çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Programların etkisi değerlendirilirken program önceliklerine hizmet edip etmediği anketlerle ölçülmeye çalışılmakta ancak Avrupa Birliği'nin temel kamu diplomasisi hedeflerinin etkisi ölçülmemektedir. Kamu diplomasisinin amacı algı değişimi yaratmaktır. Avrupa Birliği değerlerinin finanse edilen projeler yoluyla toplumda yaygınlaşmasını sağlamak ve uzun dönemli olarak sempati kazanmanın yolu ise dinleme faaliyetlerinden geçmektedir. Ancak Avrupa Birliği finanse ettiği programların algı değişimine yol açıp amadığı konusundaki lleme çalışmaları yetersizdir. Dolayısıyla lleme ve geri bildirimin hakim olduğu uygulamaların benimsenmesi Avrupa Birliği kamu diplomasisinin diyalog tabanlı bir yapı kazandıracaktır.

Avrupa Birliği'nin dünyadaki rolünün etkinliğini artırmayı hedefleyen Lizbon Anlaşması sonrası Avrupa Birliği kamu diplomasisi uygulamalarında kapsayıcı anlayış hakim olmaya başlasa da bu programların temel stratejik hedeflere hizmet edecek şekilde bütüncül bir yapıda olmadığı görülmektedir. Kamu diplomasisinde uluslararası kamuoyunun dış politika hedefleri ile uyumlu olarak etkilenmesi amacı ile halkla ilişkiler yöntem ve teknikleri kullanılmaktadır.

Avrupa Birliği kamu diplomasisi anlayışı daha çok stratejik iletişim özellikle iletişim ve bilgi üzerine odaklanmaktadır. Ancak kamu diplomasisi aracı olan stratejik iletişim temel dış politika hedeflerine hizmet edecek şekilde kullanıldığı takdirde başarılı olacaktır. Ayrıca hangi mesajın verileceği, Avrupa Birliği'nin hangi hikaye ile dünya sahnesinde tanıtılacağı konusunda sistematik biçimde hareket edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Avrupa Birliği her yerde her zaman tüm iyi değerlerin

temsilcisi olarak algılanmaya çalışırsa mesaj karmaşası yaşanma riski ortaya çıkar. Dolayısıyla Avrupa Birliği ne türde bir aktör olacağı konusunda ortak fikir birliğine varmalı ve dışa yönelik eylemleri noktasında Avrupa Birliği'nin temel amaç ve hedeflerinin ne olduğu açıkça belirlenmelidir (Duke and Courter: 2011:7). Normatif güç olarak bilinen Avrupa Birliği, bu konuda sistematik bir bakış açısıyla yansıtılabilirse tek ve tutarlı mesajla dünya sahnesinde kolayca anlaşılabilir.

2.2. Avrupa Birliği'nin Kamu Diplomasisi Uygulamaları

Avrupa Birliği kurumları tarafından dünyanın dört bir yanında yürütülen iletişim faaliyetlerinin yanı sıra Avrupa Akdeniz Ortaklığı, Avrupa Komşuluk Politikası, Avrupa Birliği Ziyaretçi Programı, Erasmus Mundus (Erasmus+ Programı) gibi faaliyetler Avrupa Birliği'nin dışa dönük başlıca kamu diplomasisi uygulamalarıdır. Avrupa Birliği, 2016 yılında “Uluslararası İlişkilerde Kültürel İlişkiler için Avrupa Birliği Stratejisine Doğru” başlıklı Ortak Tebliğ’de (EC, 2016) Avrupa Birliği'nin kültürel diplomasi yaklaşımı daha stratejik bir perspektifle incelenmektedir. Avrupa Birliği'nin sürdürülebilir büyüme, barış ve karşılıklı anlayışa katkı sağlayıcı güçlü bir küresel aktör ve uluslararası ortak olmasına katkıda bulunacak eylemler arasında eğitimin diyalog ve değişim için araç olarak kullanılması yer almaktadır.

Avrupa-Akdeniz Ortaklığı (The Euro-Mediterranean Partnership-Euromed) Avrupa Birliği kamu diplomasisinin uygulama örneklerinden biridir. Barcelona Süreci olarak adlandırılan Avrupa-Akdeniz Ortaklığı 1995'te başlamıştır. Bu süreç, çift yönlü iletişim, kültürler arası diyalog ve karşılıklı anlayış geliştirmeyi amaçlamakta ve dolayısıyla kamu diplomasisine hizmet etmektedir. 25 Avrupa Birliği üyesi, 10 Akdeniz ülkesinden oluşan Avrupa-Akdeniz Ortaklığı şimdiye kadar tasarlanmış tek büyük girişimdir. Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın bileşenlerini oluşturan girişimler söz konusudur: Euromed Heritage; Akdeniz bölgesinde kültürlerarası diyalog, Akdeniz mirasını koruma ve bilgi değişimini sağlamayı amaçlamaktadır. EuroMed Youth Akdeniz bölgesindeki gençlerin kültürel değişimine odaklanmaktadır. EuroMed Audiovisual, Avrupa ve Akdeniz filmlerinin yaygınlaştırılmasını sağlamaktadır. EIDHR (the European Initiative for Democracy and Human Rights) bağımsız gazeteciliği ve yerel sivil toplum kuruluşlarını desteklemektedir. NetD@ys ve eSchola

gibi programlar ise yeni teknolojilerin kullanımının yaygınlaştırılmasını ve öğretmen değişimi, okul eşleştirme gibi faaliyetleri teşvik etmeyi amaçlamaktadır (De Gouveia ve Plumridge, 2005:17-18). EuroMed Youth Programı aynı zamanda Erasmus+ Gençlik Programı ile tamamlayıcılığını güçlendirmeyi ve Ulusal Ajanslarla işbirliğini artırmayı da hedeflemektedir. Ayrıca Fransız Ulusal Ajansı himayesinde bulunan SALTO-Youth EuroMed, eğitim ve ortaklık desteği sağlayarak Avrupa-Akdeniz gençliği konusunda işbirliğini desteklemektedir.

Avrupa Birliği kamu diplomasisi uygulamalarının üçüncüsü Avrupa Komşuluk Politikasıdır. Avrupa Birliği'nin 2004 yılındaki büyük genişlemesinden (Polonya, Slovenya, Slovakya, Macaristan, Güney Kıbrıs, Letonya, Estonya, Çek Cumhuriyeti, Malta) sonra sınırları genişlemiş, komşuları değişmiştir. Bu durum Avrupa Birliği'nin komşularına yönelik yeni politika geliştirmesine neden olmuştur. 2004 yılında geliştirilen Avrupa Komşuluk Politikası'nın amacı komşular arasındaki bağların güçlendirilmesini sağlamak ve 16 Avrupa komşu ülkesinde siyasi ve ekonomik reformları desteklemektir. Avrupa Komşuluk Politikası kapsamında, Avrupa Birliği'nin komşu ülkelerinde istikrar ve barış ortamına katkı sunmayı amaçlayan programlarla komşu ülkelerin Avrupa Birliği'ne siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan uyum sağlaması teşvik edilmektedir.

Avrupa Birliği Ziyaretçi Programı, diğer kamu diplomasisi uygulamasıdır. Avrupa Birliği kurumlarının Avrupa Birliği dışındaki ülkelere gelen genç liderlere 5-8 günlük çalışma ziyaretleriyle tanıtılmasını amaçlamaktadır. Böylece genç liderler, Avrupa Birliği değer ve politikaları hakkında ilk elden bilgi edinerek kendi ülkeleriyle Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında uzun süreli ikili ilişkilerin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Erasmus Mundus Programı, Avrupa Birliği değerlerinin diğer ülkelerde anlaşılmasını ve işbirliği yoluyla diğer ülkelerle kültürlerarası anlayışın teşvik edilmesini sağlamak amacıyla 2004 yılında geliştirilmiş olan araçlardan bir diğeridir. Programın diğer amacı yükseköğretimde kalitenin artırılmasını sağlamaktır. Program, Avrupa dışındaki ülkelerin öğrencilere yüksek lisans ve doktora bursu sağlamakta ve yükseköğretim kurumlarının ortaklık kurmalarını desteklemektedir. Erasmus Mundus Programı, 2014 yılından itibaren bütün Avrupa Birliği ve uluslararası eğitim, öğretim,

gençlik ve spor programlarını bir araya getiren Erasmus+ Programı'nın parçası haline gelmiştir.

2.3. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Yönelik Kamu Diplomasisi Uygulamaları

Avrupa Komisyonu'nun 2000 yılında yayınladığı Genişlemeye Yönelik İletişim Strateji belgesi, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasisi uygulamalarına dair temel bilgiler sunmaktadır. Avrupa Birliği, aday ülkelere dolayısıyla Türkiye'ye uyguladığı iletişim stratejisini, Avrupa Birliği'nin amaçlarını, yapısını, politikalarını anlatmak, katılımın ne anlama geldiğini açıklamak ve hibe destek programlarını (MEDA, IPARD, IPA vb.) tanıtmak üzerine kurgulanmıştır. Hibe destek programlarına ilişkin olarak Türkiye'deki ilgili kurumların bu desteklerden yararlanmaya teşvik edilmesi konusu genişlemenin kamuoyuna anlatılması kadar önem teşkil etmektedir (Olçay, 2011:64). Toplumların birbiriyle yakınlaşması ve kültürlerarası diyalogun kurulmasına olanak tanıyan bu programlar Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasisinde önemli uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2005 yılında yayınlanan “*Avrupa Birliği ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyalogu*” adlı Tebliğ ile geliştirilmeye başlanan Sivil Toplum Diyalogu Programı Avrupa Birliği'nin aday ülkelere (Hırvatistan ve Türkiye) yönelik olarak uyguladığı iletişim stratejisinin ve dolayısıyla kamu diplomasisinin önemli bir parçasıdır. Avrupa Birliği, önceki genişlemelerde vatandaşların bilgi sahibi olmadığına dikkat çekerek genişleme sürecinde bilgi sahibi vatandaşların desteğine ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Böylece Avrupa Birliği'nin aday ülkelerle daha güçlü, derin ve sürdürülebilir diyalog geliştirme ihtiyacı Sivil Toplum Diyalogu Programı'nın doğmasına neden olmuştur. Sivil Toplum Diyalogu bilgi boşluğunun kapatılmasını, farklı kültürlerin, politik ve ekonomik sistemlerin bir araya getirilmesini sağlayarak gelecek katılımların fırsatları kadar zorlukları konusunda da güçlü bir farkındalık yaratacaktır. Avrupa Birliği ve Türkiye'deki toplumların arasında diyalog ihtiyacına binaen 2008 yılında uygulanmaya başlanan Sivil Toplum Diyalogunun gerçekleştirilme amacı Tebliğ'de şu şekilde açıklanmaktadır (EC, 2005:2):

“Komisyon, toplumsal ve siyasi konularla ilgili algılamalara dair Avrupa Birliği ve Türk toplumlarının birbiri hakkındaki bilgi düzeyinin düşük olması nedeniyle taraflar arasında karşılıklı bilgi ve tartışmayı teşvik edici bir diyalogun gerekli

olduğunu kabul etmektedir. Türkiye’de kamuoyunun Avrupa Birliği üyeliğine desteği güçlü olsa da, Birliğin tarihi, işleyişi, kural ve politikalarına ilişkin bilgisi sınırlı düzeydedir. Avrupa Birliği’nde ise üye ülkeler içinde ve arasındaki farklı eğilimlerle kamuoyu Türkiye konusunda bölünmüş durumdadır. Türkiye’nin üyeliğine ilişkin tartışmalar, kültür, din ve daha gündelik konular üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bir taraftan Türkiye’nin sahip olduğu değerlerin ve uygulamaların Avrupa ilkeleriyle örtüşmediği tartışılırken, diğer taraftan Türkiye, Birliğin demokratik ilkelerine uymaya kararlı bir ülke olarak örnek gösterilmektedir. Ülkenin büyüklüğü, gelir seviyesi ve coğrafi konumuna bağlı olarak Türkiye’nin katılımının yaratacağı etki de geniş ölçüde tartışılmaktadır.”

Avrupa Birliği’nin Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) kapsamında, teknik uygulaması Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan Sivil Toplum Diyaloğu Programı ile 2008 yılından bugüne kadar yaklaşık 350 projeye 42.5 milyon Avro destek sağlanmıştır (www.siviltoplumdiyalogu.org, 2017). Çalışmanın üçüncü bölümünde detaylı bir şekilde incelenecek olan Socrates, Gençlik ve Leonardo da Vinci Programları ile Jean Monnet burs programları ilgili Tebliğ’de sivil toplum diyaloguna ve dolayısıyla Avrupa Birliği-Türkiye arasındaki kamu diplomasisine katkı sağlayan uygulamalar arasında yer almaktadır.

Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu 1974 yılında Ankara Basın ve Enformasyon Bürosu olarak kurulmuştur. Avrupa Birliği politika ve değerlerini Türkiye’de yaygınlaştırmayı amaçlayan Delegasyon 20 ilde faaliyet gösteren Avrupa Birliği Bilgi Merkezlerinden oluşan “Avrupa Birliği Bilgi Ağı”nı desteklemektedir. Bu kapsamda Avrupa Birliği Bilgi Merkezlerine paralel olarak Avrupa Birliği Bilgi Merkezleri de Türkiye toplumunun Avrupa Birliği konusunda bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Delegasyon aynı zamanda Avrupa Birliği tarafından finanse edilen özellikle Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) projelerinin iletişim faaliyetlerine destek olmaktadır. Avrupa Birliği kamu diplomasisinin tamamlayıcı parçası olan projelerle Avrupa Birliği değerleri arasında bağ kurarak Türkiye’de yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmaktadır. Avrupa Dokümantasyon Merkezleri ise Avrupa Birliği’ne ilişkin bilgi kaynaklarının sağlanması konusunda hizmet vermektedir. Delegasyonun uygulamalarından anlaşılabileceği üzere Avrupa Birliği’nin

Türkiye’ye yönelik kamu diplomasisi anlayışı daha çok bilgilendirme faaliyetlerine ve çeşitli iletişim etkinliklerine dayanmaktadır.

2.4. Türkiye’de Kamu Diplomasisi

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan devrim, uluslararası politikada sivil toplum, yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramlarını gündeme getirmiştir. İletişim teknolojilerinin gelişmesi devletlerin hem kendi toplumuna hem de diğer ülke toplumlarına yönelik iletişim kurma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Devletler, sert gücün yanı sıra yumuşak güç mekanizmalarını da devreye sokarak uluslararası arenada etkilerini artırma ihtiyacı duymuşlardır. Küresel siyasette prestij ve güçlerini artırmak isteyen ülkeler geleneksel dış politika stratejilerinin yanında kamu diplomasisi stratejileri de geliştirmektedir (Ekşi, 2015: 350). Türkiye’nin de son yıllarda birçok ülke gibi yeni diplomasi anlayışından etkilenerek dış politikasını ‘kamu diplomasisi’ anlamında şekillendirme yoluna gittiği görülmektedir.

Cumhuriyetin kurulmasını takip eden yıllarda Türk dış politikasının iki önemli düsturu bağımsızlık ve egemenlik iken, Soğuk Savaş döneminde Türkiye Sovyet komünizminden korunmak adına Batıya yönelik bir dış politika izlemiştir. Türkiye, 1990’ların başında yaşanan hızlı küresel değişime de ayak uydurmaya çalışmış ve bu bağlamda Türk dış politikası, “çok boyutlu” olarak adlandırılabilir dış politika stratejisi gütmeye başlamıştır. Bu dönemde, uluslararası ilişkilerde demokratikleşme, çoğulculuk, sürdürülebilir kalkınma, insani gelişme ve kültürler arasında karşılıklı anlayış, uyum ve hoşgörünün tesisi gibi konular önem ve öncelik kazanmış ve bu bağlamda kamu diplomasisi faaliyetleri yoğunlaşmaya başlamıştır (Öztürk, 2009:13). Türkiye’deki kamu diplomasisi çalışmaları, özellikle 2000’li yıllarda sistematik olarak hayata geçirilmeye başlansa da uygulamaların tarihi Cumhuriyet’in ilk yıllarına dek dayanmaktadır. Atatürk’ün Türk kültürünü yayma ve tanıtmada önemli kurumlardan olan Anadolu Ajansı’nı kurması, Karadeniz isimli gemi ile Türk kültürüne ait ürün ve zanaatın Batı toplumlarına tanıtılmak üzere Marsilya, Barselona, Londra limanlarından Hollanda’ya kadar Avrupa’yı dolaşması, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk kamu diplomasisi uygulamaları olarak kabul edilmektedir (İnan, 2012:67).

Küreselleşme sürecinde daha açık ve daha dinamik bir dış politika anlayışı Turgut Özal döneminde başlamıştır (Öztürk, 2009:13). Türkiye, bu dönemde

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya ve Türk Cumhuriyetleri'ne yönelik politikalar yürütmüştür. Orta Asya ve Kafkasya'da bağımsızlığına kavuşan devletlerin sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla 1992 yılında kurulan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), uluslararası yardım teşkilatı olarak Türkiye'nin kamu diplomasisi çalışmalarındaki yerini almıştır. Türk devletleri ve halklarının iletişimlerini güçlendirmek, Türk kültür ve sanatı korumak ve dünyaya tanıtmak amacıyla 1993 yılında Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi (TÜRKSOY) kurulmuştur. Yine bu dönemde Orta Asya ve Kafkasya Cumhuriyetleri'ndeki öğrencilerin Türkiye'de eğitim almasını sağlayan "Büyük Öğrenci Projesi" kamu diplomasisi adı kullanılmasa da karşılıklı anlayış ve uzun vadeli ilişki geliştiren bir dış politika aracı olarak hayata geçirilmiştir.

Özellikle 2000'li yıllarda kamu diplomasisinin Türkiye için ne anlama geldiğini açıklamak ve önemini kavramak Türkiye'nin dünyadaki imajıyla, nasıl algılandığıyla doğrudan bağlantılıdır. *"Bugün Türkiye, yıllarca kamu diplomasisine önem vermemenin getirdiği sorunlarla boğuşmaktadır. Türkiye'nin uluslararası arenada yaşadığı en büyük sorun yabancı kamuoyu tarafından tanınmamak değil, yanlış tanınmak ve kendini dünyaya iyi ifade edememektir. Bunun nedeni Türkiye'de devletin dominant yapısı nedeniyle ülkeler arasında, devlet ve hükümet başkanları nezdinde yürütülen ilişkilerin diplomasi bağlamında yeterli olduğunun düşünülmesidir"* (Akçadağ, 2010:18).

Türkiye, marka değerini artırması ve imajını değiştirmesi için yumuşak gücünü etkin bir şekilde kullanmaya yani kamu diplomasisi stratejisine ihtiyaç duymaktadır. Ulus Markalama (National Branding) konusunda uzman Simon Anholt'ın (2002:186-187) Türkiye örneğinden yola çıkarak söylediği gibi "eğer bir ülke kendi algısını ve itibarını yönetmezse, itibarı kendi doğal ritmiyle ilerlemiyor, başkaları tarafından yönetilir hale geliyor". Anholt'a göre ulus marka, insanların bir ülkenin turizm, ithalat, yönetim, yatırım ve göç, kültür ve miras olmak üzere altı alanda ulusal yeterlilikleri hakkındaki algılarının özetidir. Anholt tarafından dört yılda bir yapılan ulus marka indeksine göre Türkiye'nin 2005 yılındaki marka imajının düşük skora sahip olmasının temel nedeni yukarıda sayılan kategorilerden herhangi birinde yüksek skora sahip olmamasına bağlanmaktadır. Bunun nedenini ise kısmen çok az sayıda

insanın Türkiye, onun ürünleri ya da halkı ile doğrudan deneyimi olmasıyla ilişkilendirmektedir. Antholt, Türkiye'yi birçok insanın çok az fikir sahibi olduğu siyah bir kanvasa benzetmekte ve Türkiye'nin kültür ve turizm açısından sahip olduğu potansiyelini dünyaya duyurmak için kültürel diplomasiye yatırım yapması gerektiği yorumunu yapmaktadır.

Dünyada Türkiye hakkındaki imaj ve algı sorunu Avrupa'da da açık bir biçimde görülmekte ve Avrupa Birliği'nin kamuoyu araştırmalarından sorumlu kurumu Eurobarometre tarafından yapılan ölçümlere de konu olmaktadır. 2005-2010 yıllarını kapsayan Standart Eurobarometre raporlarına göre Avrupa kamuoyunda Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine karşı olanların oranı %55-59 arasındadır. Diğer aday ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği en az desteklenen ülke konumunda olduğu görülmektedir (Dagdeverenis, 2014:7). Avrupa Birliği Komisyonu'nun 2005 İlkbahar Eurobarometre Raporu'na göre, Türkiye yüzde 35 ile Avrupa Birliği'ne üyeliği en az desteklenen ülke konumundadır (Akçadağ, 2009:5).

Devletler nüfuzlarını sadece sert güç unsurlarıyla artırma politikasıyla yetinmeyip yumuşak güç unsurlarıyla da güçlerini her alanda artırmak için kamu diplomasisi uygulamaya başlamıştır. Kamu diplomasisi genel olarak küresel ve bölgesel vizyona sahip ülkeler tarafından uygulanmaktadır (Ekşi, 2015: 348-350). Türkiye'de son yıllarda yumuşak güce ve kamu diplomasisine önem verilmesinin diğer sebebinin mevcut dış politika hedefleriyle ilgili olduğu görülmektedir.

Hem değişen yeni dış politika hem de Türkiye'ye dair yanlış algılamaların önüne geçilmesi çabaları doğrultusunda Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda görünürlüğünü ve etkinliğini artırmayı hedefleyen Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK) 2010 yılında Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. "Türkiye'nin söyleyecek bir sözü, paylaşacak bir hikayesi var" sloganıyla hareket eden KDK'nın misyonu şu şekilde açıklanmıştır (www.kdk.gov.tr, 2017):

"Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türkiye'nin doğru ve etkin bir şekilde tanınması ve bilinmesi için kamu kurumları ile sivil örgütlenmeler arasında koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Türkiye'nin dünyanın farklı kesimleri nezdinde doğru bir şekilde tanınması, orta ve uzun vadeli sistematik çalışmaları zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin tanıtımında ve algı yönetiminde merkezi bir öneme sahip olan ve diplomasi, dış yardımlar, bilim ve teknoloji, ekonomi,

yükseköğretim, turizm, kültür, sanat ve medya gibi geniş bir alana yayılan kamu diplomasisi faaliyetleri, Türkiye'nin yeni potansiyellerinin dünya kamuoyunda tanınmasını sağlar. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü bu farklı faaliyet kalemlerinin koordinasyonunu sağlayarak Türkiye'nin stratejik iletişimine ve etkin tanıtımına katkıda bulunur”.

2010 yılında çıkarılan yeni teşkilat kanunuyla Dış İşleri Bakanlığı'nın bünyesinde Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü ile Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı kurulması ile yeniden yapılandırılması; Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın (YTB) kurulması; 2007 yılında özellikle kültürel diplomasi faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsü Türkiye'nin son yıllarda kamu diplomasisi anlamındaki kurumsallaşma çalışmaları arasında yer aldığı görülmektedir.

Yeni kamu diplomasisi aktörlerinin yanı sıra Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM), Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) ve Anadolu Ajansı (AA), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK), Milli Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Birliği Bakanlığı Türkiye'nin kamu diplomasisine katkı sağlamaktadır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Avrupa Birliği Dairesi, İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) da kamu diplomasisi alanında yürüttüğü faaliyetler mevcuttur.

2.5. Türkiye’de Kamu Diplomasisi Uygulamaları

Türkiye'nin kamu diplomasisi aktörlerinin yürüttüğü çalışmaları inceleyen birçok akademik çalışma bulunmaktadır. Ancak tezin sınırlılıkları doğrultusunda Türkiye'nin uzun vadeli ilişki geliştiren ve dışa yönelik yürütmekte olduğu yeni kamu diplomasisi uygulamaları incelenecektir. Leonard'a (2002:18-19) göre kamu diplomasisinin üçüncü boyutunu oluşturan ilişki inşa etme; burslar, değişim programları, eğitim, staj, seminer, konferans ve ağ kurma faaliyetleri yoluyla toplumdaki önemli kişilerle kalıcı ilişkiler geliştirilmesi amaçlanmaktadır. İlişki kurma, geleneksel olarak yüz yüze ve kişisel seviyede kurulan ilişki sürecini kapsamaktadır. Bu doğrultuda Türkiye Bursları, Mevlana Değişim Programı, Gazeteci Ziyaretleri, Türkoloji Yaz Staj Programı gibi uygulamaların Türkiye'nin diğer toplumlarla uzun vadeli ilişki geliştirmede başlıca araçları arasında yer aldığı görülmektedir.

Kamu diplomasisinin en önemli ve en etkili uygulama alanlarından biri eğitimidir. Devletlerin uluslararası ortamda hedef ülkelerin toplumlarını etkilemek amacıyla eğitim alanında yürüttükleri çalışmaların başında burs programları ve değişim programları gelmektedir. Türkiye'nin uluslararası öğrenci burs programı ilk defa 1992 yılında "Büyük Öğrenci Projesi" adıyla uygulanmaya başlamıştır. MEB tarafından yürütülen Büyük Öğrenci Projesi'nin amacı, 1990 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını ilan eden Türki Cumhuriyetler (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan) ile ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürler arası diyalogun sağlanmasıdır. 2010 yılında YTB'nin kurulmasıyla birlikte Türkiye Cumhuriyeti adına birçok devlet kurumu tarafından uluslararası öğrencilere verilen yükseköğretim bursları, başkanlığın koordinasyonunda "Türkiye Bursları" adıyla tek çatı altında birleştirilmiştir.

YÖK tarafından yürütülen ve kısa dönemli öğrenci hareketliliği kapsamında ele alınan Mevlana Değişim Programı, yurtiçinde eğitim veren yükseköğretim kurumları ile yurtdışında eğitim veren yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişimini sağlayan bir programdır. 2013 yılından itibaren uygulanmaya başlanan programın amacı kültürler arası etkileşimin artmasıyla, farklılıklara saygı ve anlayış kültürünün zenginleşmesini sağlamaktır. Diğer değişim programlarından farklı olarak, hiçbir coğrafi bölge ayrımı olmaksızın değişim programı bünyesindeki hareketlilik bütün dünyadaki yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. 2014-2015 akademik yılında Erasmus+ Programı'na dahil ülkelerdeki yükseköğretim kurumları Mevlana Değişim Programı'nın kapsamı dışında tutulmasına rağmen 2016-2017 akademik yılında Erasmus+ Programı'na dahil olan İngiltere, Fransa gibi bazı ülkeler de bu kapsamda değerlendirilmiştir. 2013-2017 yılları itibariyle Mevlana Değişim Programı'ndan yararlanarak Türkiye'ye gelen öğrenci sayısı 2025, akademik personel sayısı ise 966'dır (yok.gov.tr, 2017). Yine TÜBİTAK'ın yabancı uyruklular için sağladığı burs imkanları da Türkiye'nin kamu diplomasisine verdiği önemi göstermektedir.

BYEGM ve KDK işbirliğinde düzenlenen Gazeteci Heyetleri Programı, yabancı basın mensuplarının Türkiye'ye davet edilmesiyle ülke kamuoylarının Türkiye hakkında doğrudan bilgi edinmesini sağlamayı amaçlayan bir programdır. Program çerçevesinde, ülkelerinde kamuoyu nezdinde ağırlığı olan basın

kuruluşlarından Türkiye'ye ilgi duyan yayın yönetmenleri, dış haberler editörleri ya da köşe yazarlarından bir grup gazeteci, Türkiye'ye davet edilmektedir. Yaklaşık bir haftalık bu davetlerde, Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlığından yetkili isimlerle buluşmaları sağlanmakta ve Türkiye'nin uluslararası alandaki pozisyonu ve vizyonu ilk elden kendilerine sunulmaktadır.

TİKA tarafından 2001 yılından bu yana yürütölen Türkoloji Projesi, Türkiye ile Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya ölkeleriyle ilişkilerin güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Türk dili ve kültürünün yaygınlaştırılması konusundaki çalışmaların tek bir kurumun çatısı altında birleştirilmesi amacıyla Türkoloji Projesi 2011 yılında Yunus Emre Enstitüsü'ne devredilmiştir. Günümüzde Ortadoğı, Afrika ve Güney Asya'ya kadar genişleyen Türkoloji Projesi kapsamında Türkçe öğrenen başarılı öğrencilere burs verilerek Türkçe Yaz Okulu ile Türkiye'de staj yapmalarına olanak sağlanmaktadır. Yurt dışında yapılan Türkçe öğretiminin devamı niteliğinde olan ve sürecin Türkiye'yi tanıma ve bilme faaliyetleri ile desteklenerek uygulanmasını amaç edinen Türkçe Yaz Okulu, 30-45 gün arasında Türkiye'nin farklı illerinde yer alan üniversitelerde gerçekleşmektedir. Ayrıca 1995 yılında Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde kurulan Uluslararası Kültürel Değışim Programları Burs Vakfı (ICEP Burs Vakfı), dünya çapında kültürel değışim programlarıyla Türkiye'nin tanıtımına katkıda bulunmaktadır.

2.6. Türkiye'nin Avrupa Birliğı'ne Yönelik Kamu Diplomasisi Uygulamaları

Türkiye, 2000'li yılların başından itibaren Avrupa Birliğı'ne üyelik sürecine hız veren, ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda önemli mesafeler kat etmiş bir ölkedir. Avrupa Birliğı Bakanlığı'nın yürüttüğü Türkiye'nin Avrupa Birliğı İletişim Stratejisi (ABİS) çerçevesinde; Türkiye ve Avrupa Birliğı toplumları arasında kalıcı iletişim köprüleri kurularak Türkiye'nin olumlu imajına katkıda bulunulmakta, bu bağlamda hedef kitlelere uygun mesajlar uygun söylem ve araçlarla iletilmekte, ölkelerin siyasal-kültürel dokusu ve hassasiyetleri dikkate alınmakta ve Türkiye'nin ekonomik ve siyasal anlamda Avrupa Birliğı'ne sağlayacağı katkılar, "Güçlü Türkiye, Güçlü Avrupa Birliğı" vurgusuyla öne çıkarılmaktadır (ABİS, 2010). Tüm bu sürece, resmi kurumların yanı sıra Türk ve yabancı sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, iş, sanat ve spor dünyası ile medyanın da dâhil edilmesine çalışılmaktadır. Bu da kamu

diplomasisi faaliyetlerinin dinamik ve çok boyutlu bir iletişim süreci olmasını sağlamakta ve etkinliğini artırmaktadır. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin toplumlarına yönelik yürütülen/yürütölmüş kamu diplomasisi faaliyetlerine ilişkin olarak Avrupa'nın çeşitli başkentlerinde düzenlenen "Türkiye-Avrupa Birliği Sivil Toplum Buluşmaları: Avrupa'nın Geleceğı" başlıklı toplantıları vermek mümkündür. Bahse konu toplantılar aracılığıyla, Türkiye'de kilit öneme sahip sivil toplum temsilcilerinin (iş dünyası temsilcileri, akademi dünyası ve medya mensupları), fikir alışverişine imkân verecek şekilde küçük gruplar halinde Avrupa Birliği'nden muhataplarıyla bir araya getirilmesi sağlanmakta, toplantıların çıktıları ulusal ve sosyal medya aracılığıyla bizzat katılımcılar tarafından yabancı kamuoylarına ulaştırılmakta, böylelikle Türkiye'nin argümanlarının en geniş kitlelere doğru şekilde yayılması ve bu yolla kalplerin ve zihinlerin kazanılmasına katkı sağlanmasına çalışılmaktadır. Benzer şekilde, Sivil Toplum Diyaloğı Programı bağlamında da Türkiye ve Avrupa Birliği üyesi ölkelerden sivil toplum kuruluşlarının, ortak bir konu etrafında bir araya gelerek, toplumların birbirini tanımlarına, karşılıklı bilgi alışverişı ve kalıcı diyalog kurmalarına olanak tanınmaktadır. İlâveten, bilim, kültür ve sanatın Avrupa halkları arasında Türkiye'nin görünürlüğünü artıracakğı düşünölerek Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından Avrupa Birliği İletişim Stratejisi kapsamında birçok etkinliğe destek verilmektedir. Örneğın Türkiye ve Avrupa'dan öğrencileri bir araya getiren Eurosima Konferansı ile Avrupa Koleji'nin Belçika ve Polonya'daki kampüslerinde düzenlenen özel gün etkinlikleri çeşitli boyutlarda desteklenmektedir. Kültür sanat alanında destek verilen etkinliklere örnek olarak ise Allgau-Orient Dostluk ve Barış Rallisi, Turkey Missing Star Film Festivali ve çeşitli Avrupa kentlerinde düzenlenen Türk Filmleri Festivallerini saymak mümkündür (İleri, 2 Haziran 2017).

Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türkiye'nin stratejik olarak önem atfettiğı Avrupa Birliği üyeliğı sürecinde Avrupa Birliği halkları nezdinde Türkiye'nin tanıtımının doğru bir şekilde yapılması, Türkiye'ye yönelik Avrupa Birliği ölkeleri özelinde sıklıkla karşılaşılan dezenformasyon çalışmalarının önlenmesi açısından çeşitli kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Koordinatörlük tarafından şimdiye kadar yapılan faaliyetler aşğıdaki şekilde sıralanabilir (Okudan, 24 Mart 2017):

- Gençlik Programları (Balkanlı Gençler, Polonyalı Gençler) kapsamında Türkiye’de birçok Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşını ağırlanmış,
- Ülke Toplantıları çerçevesinde Fransa, İngiltere, Almanya, Yunanistan vb. ülkelerde paydaş STK’lar ile birlikte programlar düzenlenmiş,
- Akil İnsanlar konferansları serisinde Avrupa Komisyonu Eski Başkan Yardımcısı Günter Verheugen gibi önemli bürokratlar konuk edilmiş,
- Avrupa Toplantıları çerçevesinde gerçekleşen panellere birçok Avrupalı konuşmacıyı konuk edilmiş,
- Marka haline gelmiş Gazeteci Heyeti programları kapsamında birçok Avrupa ülkesinden gazeteciler ağırlanmış,
- Gerek Batı Avrupa ülkelerinde Türkiye vatandaşlarınca kurulmuş gerekse paydaş olarak görülen STK faaliyetlerine destekte bulunulmuş,
- Gündemde öne çıkan konular hakkında Avrupa Birliği ülkeleri medya mensuplarını doğru bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmuştur.

Yunus Emre Enstitüsü’nün İngiltere, Almanya, Belçika ve İtalya gibi Avrupa Birliği ülkelerinde Türk dili ve kültürünü tanıtmak üzere yürüttüğü faaliyetler ve işbirlikleri Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri arasında yer almaktadır (yee.org.tr, 2017).

Almanya, Fransa, İngiltere, İspanya ve Polonya’da Avrupalıların Türkiye hakkındaki algılarını inceleyen bir araştırmaya göre Avrupa kamuoyunun Türkiye’ye bakışında en ayırıştırıcı sosyo-ekonomik etkenin “kuşak farkı” olduğu ortaya konulmuştur. Yaş büyüdükçe, kuşaklar gençten yaşlıya doğru gittikçe, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğine desteğinin hızla düştüğü görülmektedir. Genç kuşaklar, yalnızca Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğine destek vermekle kalmayıp, aynı zamanda Türkiye hakkında özellikle müzik, yemek, futbol gibi popüler kültür öğeleri alanında çok daha yüksek bir “aşinalık” düzeyine sahip olmaktadır (Yılmaz ve Erdoğan, 2009:4). Yine aynı araştırmaya göre bireylerin Türkiye hakkındaki objektif bilgi düzeyleri arttıkça, Türkiye’ye ve Türkiye’nin üyeliğine yaklaşımları daha olumlu olmaktadır. Ayrıca Türkiye ve Türklerle etkileşime daha fazla giren bireylerin de algıları daha olumludur. Türklerle etkileşime daha fazla giren bireyler, Türkiye hakkında daha fazla bilgili olmakta ve bu da olumlu algıları etkilemektedir.

Dolayısıyla etkileşimi artırmak için üniversite öğrencilerinin yararlandığı Erasmus türü değişim programlarının yanı sıra, toplumun diğer kesimlerindeki kişilerin de dâhil olacakları değişim programları geliştirilmesi gerekmektedir (Yılmaz ve Erdoğan, 2009:161-162). Erasmus+ Programı, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik değişim diplomasıdır. Ancak Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne yönelik uzun vadeli ilişki inşa etmesine dair araçların yeterli olmadığı görülmektedir. Toplumlar arası iki taraflı iletişim ve uzun vadeli ilişki temeli üzerine kurulacak bir kamu diploması stratejisinin algılama sorunlarının önüne geçebileceği düşünülmektedir. Gençlerin kamu diploması faaliyetlerinde aktif olarak yer alması, Avrupa ile Türkiye arasındaki etkileşimi sürekli hale getirebileceği varsayılmaktadır. Türkiye'nin, tarihi ve kültürel mirası gibi sahip olduğu yumuşak güç kaynaklarını kullanarak bütüncül kamu diploması stratejisiyle ülke markası oluşturma ve yanlış algılamalar konusunda ilerleme kaydedebileceği tespiti yanlış olmayacaktır.

Kamu diploması dünyada olduğu gibi Türkiye'de de çok yeni bir kavramdır. Bu nedenle Türkiye'de kamu diploması konusunda sistematik bir bakış açısı geliştirilmesi ve uygulamalarda bütünlük sağlanması süreci henüz sağlanamamıştır. *“Türkiye'nin söyleyecek bir sözü, paylaşacak bir hikâyesi var”* sloganıyla hareket eden kamu diploması anlayışının Türkiye'nin hangi hikâye ile dünya sahnesinde yer alması gerektiğine dair ipuçları sunmaktan uzak olduğu düşünülmektedir. Avrupa Birliği kamu diplomasısındaki sorunun Türkiye kamu diplomasısında de var olduğu görülmektedir. Türkiye dünyadaki imajına yönelik kapsamlı ve sürekli dinleme, tanıtım ve uzun vadeli ilişki geliştirme yöntemlerini içeren kamu diploması stratejisi geliştirerek başarı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Avrupa Birliği'ne tam üyeliği hedeflemiş Türkiye'nin hem Avrupa'da hem de dünyanın diğer ülkelerinde yanlış algılanma sorununu aşabilmesi için değişen diplomasi anlayışına ayak uydurması ve yumuşak gücünü etkin bir şekilde kullanarak kamu diploması çalışmalarına ağırlık vermesi gerekliliğinin ortaya çıktığı görülmektedir. Elbette kamu diplomasısının tek başına sihirli değnek etkisiyle tüm yanlış algılamaları değiştireceği, gerçeklikten uzak bir varsayımdır. Kamu diplomasısının dış politika hedefleri ile paralel olarak yürütüldüğü takdirde sürekli ve kalıcı bir başarı sağlayacağı düşünülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERASMUS+ PROGRAMI VE TÜRKİYE ULUSAL AJANSI'NIN KAMU DİPLOMASİSİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

3.1. Eğitim Değişim Programları Nedir?

Değişim sözcüğü Oxford Dictionary’de “farklı ülkelerden iki kişinin veya grupların birbirleriyle kaldıkları ya da birbirlerinin mesleklerini yaptıkları ziyaret ya da ziyaretler” olarak tanımlanmaktadır. Değişim programları literatürde mübadele diplomasisi, eğitim ve mübadele diplomasisi, akademik ve kültürel değişim diplomasisi, kültürel ve eğitsel diplomasi, uluslararası eğitim değişimi gibi farklı isimlerle ve kültürel diplomasinin uygulama alanları başlığında nitelendirilse de tüm kaynaklarda kamu diplomasisinin faaliyet alanı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca kamu diplomasisi ile kültürel diplomasiyi net bir çizgiyle birbirinden ayırmak mümkün olmadığı için değişim programları bu çalışmada kamu diplomasisinin uygulama alanı ve kamu diplomasisi türleri çerçevesinde eğitim değişim programları olarak ele alınmaktadır.

Kamu diplomasisini dinleme, savunma, kültürel diplomasi, değişim diplomasisi, uluslararası haber yayıncılığı olarak uygulama biçimlerine göre ayıran Cull’a (2009: 20) göre değişim diplomasisi, bir aktörün eğitim ve/veya kültürel etkileşim için belirli bir zaman dilimi içerisinde kendi vatandaşlarını başka ülkelere göndererek ve buna karşılık diğer ülkenin vatandaşlarını kabul ederek uluslararası etkinliğini artırmak amacıyla yürüttüğü faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bu noktada önemli olan değişimin karşılıklı olmasıdır. Karşılıklılık özelliği, her iki tarafın yararlandığı ve dönüştürüldüğü uluslararası bir öğrenme deneyimi vizyonunu ifade etmektedir.

Leonard (2002:18-20), kamu diplomasisini haber yönetimi, stratejik iletişim ve ilişki inşa etme olmak üzere üç boyutta incelediği çalışmasında değişim programlarını ilişki inşası başlığı altında değerlendirmiştir. Bir benzetmeyle ifade etmek gerekirse kamu diplomasisinin birinci boyutu yangınla mücadele alanı; ikinci boyutu, çevredeki en kötü öğelerin kontrol edilmesi ve üçüncü boyutu ise dargınlığın köklerine yönelinmesi olarak görülebilmektedir (Sancar, 2012: 171). İlişki inşa etme, gerçek değişimi içermesi ve insanlara gittikleri ülkenin imajına dair bütün ayrıntılarıyla hakim

olma imkanı tanınması dolayısıyla mesaj pazarlamasından çok farklıdır. Leonard (2002:18-20), yüksek birim maliyetle birlikte karmaşık planlama ve yönetim gerektiren burs, ziyaret ve diğer değişim programlarını istikrarlı ilişkiler kurulması için en etkili araçlar arasında görmektedir.

Uluslararası eğitim değişimi, en genel anlamda kişilerin ulusal sınırların ötesine eğitim amaçlı hareketi olarak nitelendirilmektedir. Bu değişim, akademik değişim programları, seminerler, çalıştaylar, konferanslar ve teknik yardım programları gibi uluslararası boyutu olan hemen hemen tüm eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır (Tierney'den akt. Lima Jr. 2007:237). Dolayısıyla değişim diplomasisi kavramından sadece öğrencilerin bilimsel ve kültürel anlamda gelişim sağlamayı amaçlayarak uluslararası alanda gerçekleştirdikleri eğitim hareketliliği anlaşılmamalıdır. Değişim aynı zamanda farklı ülkelerdeki iki kişi veya grubun birbirlerinin evini ziyaret etmesi veya birbirlerinin görevlerini kısa bir süre için yapmaları şeklinde de tanımlanmaktadır (Hornby ve Wehmeir'den akt. Lima Jr. 2007: 238). Lima'ya göre değişim, karşılıklılık fikrinin yanı sıra çoğunlukla önceden planlanmış belirli hedefleri gerçekleştirmeye çalışan ortaklıklar, sözleşmeler veya anlaşmaların da parçasıdır. Bu anlaşmalar üniversiteleri, ülkeleri ve daha yakın zamanda bölgesel blokları içerebilir. Üniversiteler arasındaki değişim ve işbirliği yoluyla yükseköğretimin Avrupa boyutu kavramını güçlendirmeye çalışan Sokrates-Erasmus Programı bu tür işbirliklerine örnek olarak gösterilebilir (Lima Jr. 2007:249). Değişim programları sadece bireylerin uzun dönem başka bir ülkede yaşamasını değil, aynı zamanda uluslararası kurumsal ortaklıkları ve anlaşmaları da kapsamaktadır. Bu anlayış doğrultusunda Erasmus+ Programı'nı genel itibariyle kamu diplomasisi aracı olarak değişim programları ya da değişim diplomasisi başlığı altında değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Erasmus+ Programı bünyesinde Erasmus öğrenci değişimini barındırmakla birlikte sadece uluslararası öğrenci değişim programı burslarından farklılık göstermektedir. Uzun süreli kurumsal işbirliklerini teşvik eden Erasmus+ Programı Avrupa Birliği'nin yumuşak gücüne katkı sağlayan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Değişim programlarının genel olarak öğrenci, akademisyen, öğretmen gibi bireyleri odak noktasına aldığı görülmektedir. Bu durumun sebebi, kamu diplomasisi planlayıcıları ve uygulayıcılarının, kaynak kısıtları ve etki seviyesi analizleri

neticesinde çoğunlukla elitleri ve kamuoyu önderlerini öncelikli hedefleri arasına almasıdır. Elitler dendiğinde, hedef ülkedeki bürokratlar, siyasetçiler, medya sahipleri ya da medya çalışanları, üniversiteler, öğretmenler ve geleceğin lider adayları olarak değerlendirilen öğrenciler, gençler ve tüm meslek gruplarındaki genç profesyoneller olarak geniş bir grup kastedilmektedir (Doğan, 2012:27). Örneğin ABD Dışişleri Eski Bakanı Colin Powell “Ülkemiz için, burada eğitim gören, geleceğin dünya liderlerinin dostluğunu kazanmaktan daha iyi bir servet düşünemiyorum” (Nye, 2005:50) diyerek ABD’nin kamu diplomasisi uygularken stratejik hedef kitlelere yöneldiğine ve Uluslararası Ziyaretçi Liderlik Programı (IVLP) ya da Fulbright Programı gibi eğitim burslarını bu amaçlara yönelik olarak kurguladığına işaret etmektedir. Böylece değişim programları vasıtasıyla geleceğin liderleri, yöneticilerini etkilemek kamu diplomasisi uygulayıcısı olan devletlerin politikalarına uzun vadede destek sağlayacağı öngörülmektedir.

Erasmus+ Programı’nın hedef kitlesini ilerde toplumu etkileme kapasitesi yüksek kanaat önderleri veya lider konumunda olması muhtemel kişiler olan öğrenci, öğretmen, akademisyen, araştırmacı, profesyoneller ve gençler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Avrupa Birliği değerlerinin toplumun kilit bireylerince benimsenmesi ve yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. Erasmus+ Programı hitap ettiği hedef kitlesi ve gerçekleştirmeye çalıştığı amaçlar bakımından değişim programlarının sadece öğrenci ve gençlerin uzun süreli değişimine değil, aynı zamanda kurum/kuruluşların ortaklık yoluyla değişimine de hizmet etmektedir.

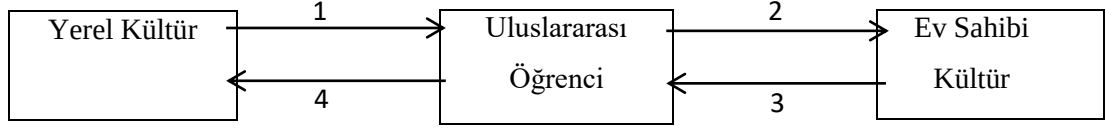
Kamu diplomasisinin en etkili araçlarından biri olan değişim programları, insandan insana (people-to-people) karşılıklı iletişim ve etkileşimi sağlamaktadır. “Değişim programları ile eğitim alanında karşılıklı bilgi ve kültür alışverişi sağlanmakta; bu şekilde ülkenin idealleri, fikirleri, hikayesi ve vizyonu dünyaya aktarılacak karşılıklı anlayışların geliştirilmesi amaçlanmaktadır” (Ekşi, 2014:89). Kültürel diplomasi kapsamında da değerlendirilen değişim programları, kamu diplomasisi faaliyet alanlarından olan kültür ve dil merkezleri ile bilgilendirme ve tanıtım gibi faaliyetlerden farklı olarak insanların başka bir ülkenin kültürünü tanımasının ötesinde bizzat o kültürü yaşayarak öğrenmesine hizmet etmektedir. Değişim programları katılımcılarına ev sahibi ülkenin kültürünü ilk elden deneyimleme ve bu kültüre karşı anlayış geliştirme fırsatı sunduğu için bu

programların ev sahibi kültüre dair algının değişmesine de yardımcı olması beklenmektedir. Zira algılar, konstrüktivist çerçevede öznelar arası etkileşimle sosyal olarak inşa edilmektedir. Değişim programlarına katılan kişilerin reklam veya tanıtım gibi ikincil kaynaklardan elde ettikleri bilgiden ziyade kendi deneyimleri yoluyla edindikleri bilgi daha güvenilir yapıda olduğundan ve sağlam temellere dayandığından uzun vadede değişime uğramayacağı varsayılmaktadır. Dolayısıyla değişim programları bir ülkenin imajını geliştirmek için önemli araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamu diplomasisi aracı olarak değişim programlarının, karşılıklı anlayışın uzun vadede ülke algısının olumlu yönde evrilmesine yol açmasına karşın dış politikada istenilen etkinin oluşturulduğuna dair kesin bir kanıt bulunmamaktadır.

Giles Scott-Smith (2009:50), “Değişim Programları ve Kamu Diplomasisi” adlı makalesinde kamu diplomasisi çalışmalarının birçok türünün imaj ve bilgi sunumu içermesine karşın, değişimlerin doğrudan “insan faktörü” içermesinden dolayı dış politika pratikleri arasındaki farklılığına dikkat çekmektedir. Bu anlamda değişim programları, kişilerarası iletişim yoluyla uzun vadede kalıcı ilişkiler kurulmasını ve bu ilişkiler sayesinde yeni işbirliklerine gidilerek ilişkilerin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Ayrıca değişim programları sayesinde ülkenin kültürü bu programlara katılan bireyler ya da kurumlar aracılığıyla yurtdışında temsil edilmekte, ülke kültürü yurtdışına ihraç edilmektedir. Böylece değişim programları kalplerin ve zihinlerin kazanılmasıyla, kamu diplomasisinin en temelde uluslararası kamuoyu oluşturma amacını gerçekleştirmede kullanılan araçların arasında yer almaktadır.

Ülke kültürünün yurtdışına ihraç edilmesi durumu kendini Ingrid Eide’in “kültür taşıyıcısı” olarak uluslararası öğrenci teorisinde göstermektedir. Aşağıdaki şekilde görüleceği gibi değişim programlarına katılan öğrenci ilk aşamada kendi edinmiş ve içselleştirmiş kültürü ile eğitim aldığı yabancı ülkeye gider (1), ikinci aşamada ev sahibi ülkeye kültürünü taşır (2), üçüncü aşamada değişim süreci boyunca öğrenci ev sahibi ülkenin kültürünü deneyimler ve öğrenir (3) ve son aşamada edindiği kültürü kendi ülkesine taşır (4) (Lime Jr, 2007: 240).

Şekil 3.1. Kültür taşıyıcısı olarak öğrenci

Kaynak: Eide , I . (1970) ‘Students as culture carriers’ , in Eide, I. (ed)‘Students as Links Between Cultures’ , Universitetsforlaget, Oslo, Norway , pp. 166 – 195’den Aktaran Antonio, De Lima Jr, “The Role Of İnternational Educational Exchanges İn Public Diplomacy” Place Branding and Public Diplomacy Vol.3, 3, s.2

Ancak değişime katılan kişilerin doğal olarak homojen bir gruptan oluşmadığı ve farklı sosyo-kültürel geçmişe sahip oldukları için algı değişimi amaçlanan düzeyde gerçekleşmeyebileceği ihtimal dahilinde görülmektedir. Dolayısıyla Değişim programlarının sınırlılığı ya da zorluğu programın başarısının değişim katılımcılarının kişisel özelliklerine bağlı olmasıdır. Bu noktada performans ölçümleri değişim programları için tekrarlanan bir ikilem olmuştur. Katılımcı sayısının belirlenmesi mümkün olmakla birlikte yetkililer çoğunlukla sonuçları ölçme konusunda zorluk yaşamıştır (Zaharna, 2009:93).

Diğer toplumlara dair sahip olunan önyargı ya da basmakalıp düşünceler, davranışların temelini oluşturmaktadır. Bu olumsuz düşünceler uluslararası anlayıştan yoksun bir ortam yaratmakta ve toplumlararası gerginliklere neden olmaktadır. Bu gerginlikler ise neticede savaşa yol açmaktadır. İkinci Dünya Savaşı’ndan 1997 yılına kadar Fransa ve Almanya arasında gerçekleştirilen lise değişim programlarında 5 milyondan fazla öğrencinin eğitim görmesi değişim programlarının dış politika aracı olarak devletlerarası ilişkilerin normalleşmesine katkıda bulunduğunun en iyi örneğidir (Scott-Smith, 2009:50). Bu noktada Sancar ilişki inşa etme söyleminin kamu diplomasisi uygulamalarında eyleme dönüşmesi barış ortamında mümkün olabileceğini belirterek ilişkisel çerçevenin ve dolayısıyla değişim diplomasisinin sınırlılığına dikkat çekmektedir (Sancar, 2012). Zira kamu diplomasisinin savaş zamanında uygulanması, onun tek yönlü olacağının ve monoloğu benimseyeceğinin ve propoganda aracı olarak görüleceğinin açık bir göstergesidir. Dolayısıyla dış politika sorunlarını barışçıl yöntemlerle çözmek isteyen devletlerin kamu diplomasisinin ilişki inşa etme işlevini kendi fırsatları olarak görmesi, gerçek anlamda geliştirilen diyalogu ve inşa edilen kültürlerarası ilişkileri beraberinde getirecektir.

Kamu diplomasisi aracı olarak eğitim değişim programlarının ulusal güvenliği sağladığı yönünde birtakım çalışmalar ortaya konulmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Soğuk Savaş sonrası dönemde kamu diplomasisi çalışmalarını azaltan ABD özellikle 11 Eylül 2001'den sonra Fullbright Programı'nı müslüman (Irak ve Afganistan gibi) ülkelerde kalpleri ve zihinleri kazanarak ulusal güvenliğini sağlamak amacıyla yeniden etkin olarak kullanmaya başlamıştır. Ancak uluslararası eğitim değişimlerinin terör saldırılarını azaltıp azaltmadığı konusu henüz netlik kazanmamıştır (Lima Jr., 2007:245-248).

Bu bağlamda kamu diplomasisi kapsamında ilişkisel söyleme hangi şartlar altında ihtiyaç duyulduğunu anlamak için değişim programlarının tarihine kısaca değinmek gerekmektedir. İlk uygulamaları Ortaçağ'da görülen uluslararası değişim programlarının uluslararası işbirliği, barış ve karşılıklı anlayış oluşturma açısından ivme kazanması 20. yüzyılda gerçekleşmiştir. Uluslararası Eğitim Enstitüsü'nün (Institute of International Education - IIE) 1919'da ve British Council'in 1934 yılında kurulması bu ivmenin göstergeleridir (Knight & de Wit, 1995; Bint Abbas'dan, 2015: 29). Birleşmiş Milletlerin entelektüel ajansı olarak bilinen ve uluslararası güvensizlik ve yanlış anlaşılmalara mücadele etmeyi amaçlayan UNESCO'nun 1945'te kurulması da bu göstergelerden biridir. Yine ABD'nin en prestijli burs programı olarak tanımlanan Fullbright Bursu, 1946 yılında, İkinci Dünya Savaşı sonrası, Senatör J. William Fulbright tarafından eğitim ve kültürel değişim yoluyla, ülkeler arasında karşılıklı anlayış geliştirmek amacıyla başlatılmıştır. Bugün birçok ülke, etkilerini artırmak ve uluslararası politika gündemlerini iletmek için öğrenci değişim programlarını bir araç olarak kullanmaktadır. Japon Dış İşleri Bakanlığı tarafından 1973 yılında kurulan Japonya Tanıtma Vakfı (The Japan Foundation) her yıl dünyanın farklı bölgelerindeki 40 ülkeden 6.000 öğrenciyi değişim programlarına dahil etmektedir (Nye, 2005:110). Ayrıca diğer Avrupa ülkeleri de Erasmus Mundus, Rhodes Bursları ve Commonwealth Bursları gibi burs programları ve birçok değişim programları aracılığıyla kamu diplomasisine aktif olarak katılmaktadır (Bint Abbas, 2015: 29).

3.2. Kamu Diplomasisi Bağlamında Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik

Programlarının Tarihi

Eğitim ve Gençlik Programlarının temelleri, Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu oluşturan 1957 Roma Antlaşması’nda atılmıştır. Roma Antlaşması’nın özellikle “Avrupa halkları arasında gittikçe daha sıkı bir birliğin temellerini atma” hedefine katkı sağlayan programlar başlangıçta ekonomik parametrelerle ve mesleki eğitim çerçevesinde şekillendirilmeye başlamıştır. Birliğin görev alanı zamanla nispeten dar ekonomik sınırların ötesine geçerek sosyal, kültürel ve güvenlik politikaları içeren geniş bir yelpazeye doğru genişlemiştir. Avrupa Birliği’nin eğitim gündemindeki etkiler genellikle ekonomi gibi eğitim dışındaki alanlar tarafından kaynakladığı için eğitim ve gençlik programlarının özellikle Lizbon Antlaşması sonrasında dış politika anlayışı çerçevesinde şekillendirilmiş olması şaşırtıcı değildir (Ertl, 2003:13).

Eğitim ve gençlik programlarının ilk uygulamaları 1970’lerin ortasında Roma Antlaşması’nın 128. Maddesinde mesleki eğitim politikasının uygulanmasına ilişkin belirlenen genel ilkeler doğrultusunda başlatılmıştır. Genel anlamda mesleki eğitim ve kısmen genel eğitimle ilgili olarak 1976 yılında Eylem Programı başlamıştır (Ertl, 2003:220). Programların mesleki eğitim alanındaki işbirliği ve değişim faaliyetleriyle başlaması mesleki eğitimin ekonomik entegrasyonu artıran bir araç olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır (Ertl, 2003:15). Üç yıllık iki ayrı periyottan oluşan Eylem Programında belirlenen modeli takiben 1980’lerin ortasında çoğunluğu genç işsizliğiyle mücadele amacıyla birçok program başlatılmıştır. Bunların ilki teknolojiyle ilgili eğitimde üniversite ve özel sektör arasındaki işbirliği ve değişim faaliyetlerini destekleyen ve 1986 yılında uygulanmaya başlayan COMETT programıdır (CEC, 1986).

Eğitim ve gençlik programlarına olan ilgi zamanla artmaya başlamış ve bakış açısı da zamanla değişmeye başlamıştır. Eğitim, Avrupa’da savaşı ve krizleri yaşayan birçok politikacı tarafından “Geleceğin Yeni Avrupa Vatandaşını” yaratmada bir araç olarak görülmüştür. Bunun en önemli göstergelerinden biri genç avrupalılar arasında ortak vatandaşlığı teşvik edecek savaş sonrası üniversite fikrine dayanan Avrupa Üniversitesi Enstitüsü’nün kurulmasıdır (Ertl, 2003:17). Avrupa Birliği’nin içe yönelik kamu diplomasisi söylemlerinin Avrupa vatandaşlığı, Avrupa boyutu, Avrupalılık bilinci, Avrupa kimliği, kültürel çeşitlilik ve çok dillilik gibi temel

kavramlar etrafında şekillendiği düşünüldüğünde, bu bakış açısının eğitim ve gençlik programlarına yansıdığı görülmektedir. Erasmus, Avrupalılık bilincini geliştirmek için farklı ülke vatandaşları arasındaki etkileşimi güçlendirmek ve yükseköğretim kurumları arasında işbirliğini teşvik ederek yükseköğretimde kaliteyi artırmak üzere 1987 yılında kurulmuştur (CEC, 1987). Elbette Erasmus programının oluşturulmasının tek nedeni Avrupalılık bilincinin geliştirilmesi değildir. Avrupa’da genç işsizliği oranlarının yükselmesi, genel eğitimle mesleki eğitim arasında bağ kurulması ve bilgi teknolojisinin zorlukları 1980’lerin ortasından itibaren uygulanmaya başlanan eğitim ve gençlik programlarının dayandığı temel noktaları oluşturmuştur (Ertl, 2003:20). 1988 yılında yürürlüğe giren PETRA gençlerin mesleki eğitimlerini geliştirmelerini ve onların çalışma hayatına hazırlanması amacıyla yürürlüğe girmiştir (CEC, 1987). Başta gençlerin istihdam edilebilirliği olmak üzere, Avrupa gençlerinin yaklaşmasına ve Avrupa vatandaşlığı bilincinin oluşturulmasını amaçlayan Avrupa için Gençlik Programı (Youth for Europe) ise 1988 yılında uygulanmaya başlamıştır. Avrupa için Gençlik Programı’nda Avrupa Birliği kamu diplomasisi açısından gençlerin Toplulukla ve üyeleriyle ilgili daha fazla bilgi sahibi olmalarına ve Avrupa’ya ait olma duygularının güçlendirilmesine vurgu yapıldığı görülmektedir (CEC, 1988).

1990’lardan bugüne bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerleme ile endüstri toplumu yerini bilgi toplumuna bırakmıştır. Bilgi çağı ile birlikte Avrupa Birliği’nin Birlik anlayışında da değişiklikler meydana gelmiştir. 1992’de Maastricht Antlaşması ile ekonomik birlik anlayışına kültürel, sosyal ve siyasal boyutlar eklenmiştir. Antlaşmanın “Kültür” başlıklı 128. maddesinde, Birliğin “üye devletler arasında işbirliği teşvik edilmiş” ve “gerektiğinde üye devletlerin faaliyetlerinin desteklenmesi” görevlerine yer verilmiştir. “Avrupa halklarının kültür ve tarihinin bilinmesini ve yayılmasının geliştirilmesi”, “ticari olmayan kültürel değişimler” ve “üçüncü ülkelerle ve yetkili uluslararası örgütlerle işbirliği” geliştirilmesine dair hedeflerin Avrupa Birliği’nin özellikle kültürel diplomasi anlayışına dayanak oluşturabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla Avrupa Birliği tarafından hem üye devletler arasında kültür alanında işbirliklerinin teşvik edildiği hem de Avrupa Birliği’nin dış politikasında kültüre ağırlık verildiği görülmektedir. Antlaşmanın 126. maddesinde üye devletler arasında eğitimde işbirliği teşvik edilerek “özellikle üye devletlerin

dillerinin öğretilmesi ve yayılması yoluyla, eğitimde Avrupa boyutunun geliştirilmesi” ve “gençlerin ve sosyal eğitimcilerin değişiminin geliştirilmesinin desteklenmesi” hedeflenmiştir. Böylece eğitim ve kültürün, Avrupa boyutunun geliştirilmesi noktasında bir araya getirildiği görülmektedir.

2000-2006 yıllarında uygulanmış olan Socrates (Genel Eğitim), Leonardo da Vinci (Mesleki Eğitim) ve Gençlik programları kapsamında Maastricht Antlaşması’nda ele alınan Avrupa boyutunun her düzeydeki eğitimde teşvik edilmesi temel öncelikler arasında yer almıştır (EP and CEU,1995). Programlara Avrupa boyutunun dâhil edilmesinin nedenlerinden biri, Avrupa Birliği’nin vatandaşlarına ulaşmak için eğitimi araç olarak görmesidir. Eğitim ulusların sorumluluk alanında görülmekle birlikte Avrupa Birliği, iyi uygulamaların değişimini sağlayarak ve ortak eğitim araçlarının geliştirilmesini kolaylaştırarak vatandaşlara Avrupa boyutunu daha etkin bir şekilde yansıtmaya çalışmaktadır (CEC, 2006:8). Avrupa boyutuna önem verilmesinin nedeni kuşkusuz Avrupa kimliği konusunda bilincin artırılmasıdır. Bu kavramın genel amacı gençleri Topluluğun ekonomik ve sosyal kalkınmasına katılmak için hazırlamak, Topluluğun avantajları ve zorlukları konusunda farkındalıklarını oluşturmak ve onlara daha geniş bir uluslararası toplumla işbirliğinin önemini vurgulamaktır (Ertl, 2003:21). Socrates Programı’nda eğitimde kültürlerarası boyutun teşvik edilmesine vurgu yapılırken (EP and CEC,1995:), Gençlik Programı’nda Avrupa’daki kültürel çeşitlilik ve temel ortak değerlerin geliştirilmesi ve böylece gençlerin katılımı ile Avrupa’nın kuruluşuna katkı sağlanması temel hedefler arasında yer almaktadır (EP and CEC, 2000: 3). Geleceğin liderleri olacak gençlerin Avrupalılık bilinciyle yetiştirilmesi ve ortak Avrupa kimliği oluşturulması kuşkusuz Avrupa Birliği’nin politikalarına ve dolayısıyla gelişimine katkı sunacaktır.

1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi’nde Türkiye, Avrupa Birliği’ne aday bir ülke olarak resmen tanınmış ve Topluluk programları olan Socrates, Leonardo da Vinci ve Gençlik Programları’ndan 2004 yılından itibaren yararlanmaya başlamıştır. Türkiye’nin eğitim ve gençlik alanlarındaki reformlarının teşvik edilip desteklenmesi, Avrupa Birliği’nin değerleri, işleyişi ve politikalarının daha iyi anlaşılması ve Türkiye ile üye ülkelerin toplumları arasında kültürlerarası etkileşim, karşılıklı anlayış geliştirilmesi amaçları doğrultusunda Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye yönelik kamu

diplomasisi araçlarından biri olarak eğitim ve gençlik programları uygulanmaya başlamıştır.

Avrupa Birliği'nin kamu/kültürel diplomasi anlayışının ilk kez açıkça ifade edildiği belge, Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan “Küreselleşen Dünyada Kültür için Avrupa Ajandası” başlıklı tebliğdir (EC, 2007). Tebliğin üç temel hedefi vardır: Kültürel çeşitliliği ve kültürlerarası diyalogu teşvik etmek; büyüme ve istihdam için Lizbon Stratejisi çerçevesinde kültürün yaratıcılığın bir katalizörü olmasını sağlamak ve Birliğin uluslararası ilişkilerinde kültürü hayati öneme sahip bir unsur olarak kabul etmek. Bu hedefler doğrultusunda eğitim ve öğretimde kültürel farkındalığa ve yaratıcılığa vurgu yapılmakta ve kültür, sanat ve eğitim işbirliğinin artırılması hedeflenmektedir. Bu tebliğde öğrenme ve kültür arasındaki yakın ilişkiye ve bireysel düzeyde gerçekleşen kültürel deneyimlere dikkat çekilmektedir. Erasmus, Erasmus Mundus dahil olmak üzere hayatboyu öğrenmeyi destekleyen programlar, gençlik değişimleri ve çok dilliliği destekleyen girişimleriyle Avrupa Birliği'nin hem üye ülkeler arasında hem de dünya çapında kültürel değişim ve işbirliği faaliyetlerini teşvik etmeye katkıda bulunduğu vurgu yapılmaktadır (EC, 2007: 9). Avrupa Birliği'nin uluslararası projeksiyonu büyük ölçüde ‘yerli’ birliğin tanıtımına dayandığı için (Duke, 2013:3) kültürel çeşitlilik ile Avrupa Birliği'nin dünyadaki rolü ve etkisi arasında yakın ilişki kurulmaktadır (EC, 2007: 3). Kültürün eğitim ve dış politikada etkisinin artmaya başlamasıyla Avrupa Birliği'nin, eğitim ve gençlik programlarını hem Avrupa içinde hem dünya çapında kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalog bağlamında şekillendirdiği görülmektedir.

2007-2013 yıllarını kapsayan Hayatboyu Öğrenme (Lifelong Learning) ve Gençlik Programları (Youth in Action)'nda kültürlerarası diyalog ve aktif vatandaşlık kavramlarına vurgu diğer programlara göre daha fazladır (EP and CEU, 2006; EP and CEU, 2006). Özellikle Gençlik Programları'nda farklı ülkelere gençler arasında karşılıklı anlayış geliştirme ve kültürlerarası öğrenme temel hedefler arasında yer almaktadır. Ayrıca 2004 yılında 10 yeni ülkenin Avrupa Birliği'ne üye olması Avrupa Birliği'nin coğrafyasını genişletmiş ve yeni komşular kazandırmıştır. Bu kapsamda 2003 yılında Avrupa Komisyonu tarafından “Daha Geniş Avrupa-Komşuluk: Güney ve Doğu Komşularımızla İlişkiler için Yeni Bir Çerçeve” adlı tebliğ yayınlanmıştır. Bu çerçevede komşu ülkelerde olumlu bir Avrupa Birliği imajı oluşturulması ve

Avrupa Birliği algısını etkileyen önyargıların kırılması için daha ileri düzeyde kültürel işbirliği ve karşılıklı anlayışın güçlendirilmesi konusunda çalışmalar öngörölmüştür. Böylece insandan-insana (people-to-people) faaliyetlere ve değişim programlarına ağırlık verilmiştir (EC, 2003:12). Bu durum, Avrupa Birliği'nin komşuluk politikası doğrultusunda eğitim ve gençlik programlarında değişiklik yapması sonucunu doğurmuştur. Komşu ölkelerle eğitim ve öğretim alanında işbirliği fikrinin Gençlik Programları'nı kuran kararda yer alması (EP and CEU, 2006:31), Avrupa Birliği'nin gençlik programlarını özellikle kültürel diplomasi aracı olarak kurguladığının göstergesi sayılabilir.

Hayatboyu Öğrenme Programı kapsamında ise sadece Avrupa içinde değil, üçüncü ölkelerle işbirliği yoluyla kültürlerarası anlayışı teşvik etmek amacıyla 2004 yılında uygulanmaya başlayan Erasmus Mundus Programı başlatılmıştır (EP and CEU, 2006:45). Avrupa Birliği dış politikasının bir parçası olarak Erasmus Mundus Programı, Avrupa Birliği ile üye ölkeler dışındaki üçüncü ölkeler arasında uzun süreli ilişki inşa edilmesine katkı sağladığı için literatürde Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi aracı olarak yer almaktadır. Avrupa Birliği üyesi olmayan ölkelerde araştırmacı, öğrenci değişimi ve kurumlar arası ortaklıklar yoluyla Avrupa Birliği değerlerinin anlaşılmasını amaçlamaktadır.

Avrupa Birliği eğitim politikaları ortak bir eğitim sistemi oluşturulmasından ziyade üye devletlerin toplum ve kurum/kuruluşları arasında işbirliğine odaklanmaktadır. Programlar genel olarak öğrenme süreçlerinde yeni teknolojilerin teşvik edilmesini amaçlamakta ve Avrupa Birliği'nin kurumsal çerçevesinde uluslararası öğrenme fırsatlarını geliştirmeyi, aynı zamanda '*Halkın Avrupası (People's Europe)*'nın geliştirilmesine yönelik bir adımı temsil etmektedir (Ertl, 2003:22-30). Eğitimde işbirliği ile uluslararasıda yakınlaşma, kültürlerarası diyalog, çok dilli ve çok kültürlü bir Avrupa yaratılması amaçlanmaktadır. Avrupa Birliği'nin hem üye ve aday ölkelere yönelik politikası hem komşuluk politikası hem de diğer ölkelere yönelik politikaları doğrultusunda gerçekleştirilen bu değişiklikler Avrupa Birliği'nin eğitim ve gençlik programlarını, nüfuz alanını genişletme ve uluslararası aktör olma hedefleri doğrultusunda kamu diplomasisi aracı olarak kullandığının göstergesi sayılabilir. Bunun en önemli göstergesi 2014-2020 yıllarını kapsayan Erasmus+ Programının eğitim ve gençlik alanlarına sporu da ekleyerek üye ve aday

ülkelere, komşu ülkelere ve diğer dünya ülkelerine yönelik değişim ve işbirliği programlarını kapsayacak şekilde genişletilmesi ve dış politikada etkin olarak kullanılmasıdır.

3.3. Kamu Diplomasisi Bağlamında Erasmus+ Programı'nın İncelenmesi

Kendi başına oldukça fazla yumuşak güce sahip olan (Nye,2005:80) Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi anlayışı, üye ve aday ülkeler arasında etkileşimi artırmak ve özellikle Lizbon Antlaşması'ndan sonraki dönemde uluslararası bir aktör olarak dış politikada daha etkin ve görünür olmaktır. Dolayısıyla Avrupa Birliği kamu diplomasisi sadece Birliğe ilişkin yabancı algıların etkilenmesini değil, aynı zamanda bir aktör olarak Avrupa Birliği kimliğinin inşa edilmesini içermektedir. Avrupa Birliği kamu diplomasisinin temel uygulama yöntemi, projelere hibe verilmesi ve Avrupa Birliği'nin stratejik mesajlarıyla projeler arasında bir bağlantı sağlanarak hedef kitlenin etkilenmesidir (Rasmussen, 2009:20). Bu doğrultuda Avrupa Birliği'nin temel kamu diplomasi araçlarından biri olarak Erasmus+ Programı'nın, Avrupa Birliği değerlerinin görünürlüğüne eğitim, gençlik ve spor alanlarındaki projelerle Avrupa Birliği'ne üye devletlerde, aday ülkelerde, bölgesel ve küresel düzeyde katkı sağlamak üzere şekillendirildiği görülmektedir.

2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması eğitim, mesleki eğitim, gençlik ve spor başlığında 165-167'nci maddelerinde Birliğin görevi "üye devletler arasındaki işbirliğini teşvik etmek ve gerektiğinde üye devletlerin eylemlerini desteklemek ve tamamlamak suretiyle, kaliteli eğitimin gelişmesine katkıda bulunur" şeklinde tanımlanmıştır. İşbirliği ve hareketliliğe odaklanan eğitim faaliyetlerinin kamu diplomasisi açısından en önemli özelliklerinden biri "üye devletlerin dillerinin öğretilmesi ve yayılması yoluyla, eğitimde Avrupa boyutunun geliştirilmesi"dir. Bu kapsamda eğitimde çok dilliliğe vurgu yapılarak Birliğe olan aidiyet duygusu artırılmaya ve Avrupa vatandaşlığı bilinci yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Böylece eğitim programları Birliğin kendi vatandaşlarıyla iletişim kurmasında ve değerlerinin toplum tabanında benimsenmesini sağlamada araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değerlerin en başında demokrasi bilincinin oluşturulması yer almaktadır. Birlik, yapılandırdığı gençlik programlarıyla "gençlerin Avrupa'daki demokratik hayata katılımını desteklemeyi hedeflemektedir". Lizbon Antlaşması'na eğitim, mesleki

eğitim ve gençlik başlıklarının yanı sıra spor da eklenmiştir ve Avrupa Birliği'nin özellikle içe yönelik kamu diplomasisi pratiklerinin arasında yerini almıştır. Lizbon Antlaşması'nda belirlenen bu maddeler kuşkusuz Birliğin bu alanlarda oluşturduğu Erasmus+ Programı'nın dayanak noktasını oluşturmaktadır.

Erasmus+ Programı, Avrupa Birliği'nin 2014-2020 dönemini kapsayan eğitim, gençlik ve spor alanlarındaki programıdır. Erasmus+, Akıllı Büyüme, Sürdürülebilir Büyüme ve Kapsayıcı Büyüme konusundaki Avrupa Birliği 2020 hedeflerine ulaşmak için tanımlanan girişimlere katkı sağlamak için tekrar yapılandırılmıştır. Erasmus+ Programı, Avrupa içinde ve uluslararası boyutta işbirliğini kapsayan ve eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında 25 yılı aşan Avrupa programlarının kazanımları üzerine inşa edilmiştir. Program, 2007-2013 döneminde Komisyon tarafından uygulanan Hayatboyu Öğrenme Programı, Gençlik Programı, Erasmus Mundus Programı, Tempus, Alfa, Edulink ve Sanayileşmiş ülkeler ile yükseköğretim alanında işbirliği programları gibi Avrupa programlarının birleştirilmesinin bir sonucudur (Program Rehberi, 2017:8).

Erasmus+ Programı'nda yapılan değişiklik ve yeniliklerin, eğitim, öğretim ve gençlik politikalarındaki gelişmelerle Topluluk programları arasında daha yakın bağlantı kurulmasının yanı sıra Avrupa Birliği'nin dış politika amaçlarını da yansıttığı görülmektedir. Erasmus+ Programı'nın genel hedefleri (Program Rehberi, 2017:9) kamu diplomasisinin ilişki inşa etme boyutu bakımından incelendiğinde aşağıdaki maddeler dikkat çekmektedir:

- 1- Ortak ülkelerin yükseköğretim alanındaki sürdürülebilir gelişimi,
- 2- Avrupa Birliği'nin spor alanındaki çalışma planına uygun olarak, özellikle halk sporları kapsamında sporun Avrupa boyutunu geliştirme amacı,
- 3- Avrupa Birliği Antlaşmasının 2'nci Maddesi uyarınca Avrupa değerlerinin tanıtımı.

Erasmus+ Programı'nın uluslararası yükseköğretim işbirliği programlarının parçalı yapısına son vererek güçlü bir uluslararası boyut getirmesi Lizbon Antlaşması sonrası Avrupa Birliği kamu diplomasisindeki bütünleşme çabalarına işaret etmektedir. Program, işbirliği projeleri ve hareketlilik faaliyetleriyle Birliğin eğitim destinasyonu olarak cazibesinin artırılması, ortak ülkelerde yükseköğretimin sürdürülebilir gelişimine katkı sağlanması ve insanlar arasında anlayış geliştirilmesini

amaçlamaktadır (EP and CEU, 2013:51). Program, ortak ülkelerin yanı sıra, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temciliği'nin ortak tebliğinde belirtildiği üzere komşu ülkelerin özellikle yükseköğretimde hareketlilik ve kapasite geliştirme faaliyetlerine katılımını kolaylaştırmaktadır (EP and EC, 2013: 54).

Avrupa Komisyonu'nun 2007 yılında "White Paper on Sport" adlı raporu yayınlaması ve ilk kez spor alanını kapsayan Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle beraber bu alan Avrupa Birliği'nin yetkili olduğu alanlardan birisi haline gelmiştir. Sporun sosyal ve eğitsel işlevini göz önünde tutan Birlik, sporda Avrupa boyutunun geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu durum, yapılacak işbirliği projeleriyle Avrupa Birliği'nin sporu özellikle üye devletlerin toplumları birbirine yakınlaştıran ve Birliğin kültürel ve tarihi mirasına katkı sunan bir kamu diplomasisi aracı olarak kullanmaya başladığının göstergesi sayılabilir. Bu durumda Erasmus+ Programı, spor alanını da kapsadığı için spor diplomasisi bağlamında incelenmeye değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Erasmus+ Programı, Avrupa Birliği Antlaşması'nın 2'nci maddesi uyarınca insan onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı gibi Avrupa Birliği değerlerinin tanıtımını amaçlamaktadır. Bu amaç kuşkusuz Avrupa Birliği'nin Erasmus+ Programı'nı hem iç hem dış kamu diplomasisi pratiklerinin ayrılmaz bir parçası haline getirmektedir. Avrupa Birliği'nin eğitim, gençlik ve spor alanlarında hem kendi vatandaşlarına hem de yabancı kamuoyuna ulaşmada araç olarak kullanması Avrupa Birliği değerlerinin toplum tabanında yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla Avrupa Birliği eğitim ve gençlik program uygulamaları, kültürel diplomasinin Avrupa Birliği tarafından geniş çapta anlaşıldığını göstermektedir.

Kamu diplomasisinin ilişki inşa etme boyutunda değerlendirilen Erasmus+ Programı, Ülke Merkezli ve Merkezi Faaliyetler olarak iki ayrı başlığa ayrılmaktadır. Ülke Merkezli Faaliyetlerin uygulanması esas olarak Program ülkelerindeki Ulusal Ajanslar tarafından yürütülmektedir. Merkezi Faaliyetler ise Avrupa Komisyonunun Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür Yürütme Ajansı (Yürütme Ajansı) tarafından uygulanmaktadır. Ancak bu başlık altında Erasmus+ Programı Ülke Merkezli Faaliyetler kapsamında ve kamu diplomasisinin ilişki inşa etme boyutu ile kamu

diplomasisi türlerinden biri olan kültürel diplomasi bağlamında incelenecek, programların Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerindeki yeri ortaya konulacaktır. Son olarak ilişki inşa etme işleviyle Erasmus+ Programı kapsamındaki faaliyetlerden biri olan Avrupa Gönüllü Hizmeti ile Türkiye'ye gelen gençlerle yapılan mülakatın sonuçlarına yer verilecektir.

3.4. Kamu Diplomasisi Özellikleri Bakımından Erasmus+ Programı

Literatür tarandığında Erasmus+ Program yapısının genel itibariyle yeni kamu diplomasisinin nitelikleriyle bağdaştığı ve özellikle kamu diplomasisinin ilişki inşa etme boyutunda değerlendirilebileceği görülmektedir. Bu doğrultuda Erasmus+ Programı'nı değerlendirmek için ortaya çıkan kamu diplomasisi kriterleri şu şekilde sıralanabilir: *Ortak İlgi Alanı; Yerellik; Karşılıklılık; Katılım; Koordinasyon; İnteraktif İletişim Kanalları; Sürdürülebilirlik.*

Ortak İlgi Alanı: İlişkisel kamu diplomasisi girişimleri, halklar arasında ortak ilgi alanlarını bulup sonra da onları çeşitli bireylerarası iletişim yöntemleriyle ilişkilendirmenin yollarını araştırır (Zaharna, 2009:91). Erasmus+ Programı ile eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında işgücü piyasasının ve ekonominin gerektirdiği becerileri edinmek için ortaklık ve işbirliği ortamı oluşturulmaktadır.

Yerellik: Kamu diplomasisinin yerel ve uygulandığı çevreyle uyumlu olması gerektiği (Wallström, 2008:3) görüşünden hareketle Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi aracı olarak Erasmus+ Programı, Türkiye'deki kişi ve kurum/kuruluşların Avrupa Birliği toplumları ile iletişim kurmasına ve Avrupa Birliği politikalarını anlamlandırabilmesini sağlamaktadır. Kişi ve kurum/kuruluşlar, proje tasarlama aşamasında kendi bölgelerinin ihtiyaçları ile Avrupa Birliği'nin özellikle eğitim ve gençlik alanlarındaki politikaları arasında bağlantı kurmakta ve Avrupa Birliği vatandaşlarıyla birlikte ilgili politikalara yaptıkları projeler vasıtasıyla katkıda bulunmaktadır.

Karşılıklılık: Değişimin karşılıklı olması gerektiğine dair özellik, her iki tarafın yararlandığı ve dönüştürüldüğü uluslararası bir öğrenme deneyimi vizyonunu ifade etmektedir (Cull, 2009: 20). Karşılıklılık kavramının temelinde, diğer bakış açlarına değer atfetmenin çatışma kaynaklarını azaltmaya katkı sağlayacağı ve fikir, ürün ve hizmetlerin karşılıklı değişiminin ve bireylerin karşılıklı bağımlılığının evrensel olarak

yararlı sonuçlar doğuracağı fikri yer almaktadır (Scott-Smith, 2008:176). Erasmus+ Programı'nın amaçları genel olarak değerlendirildiğinde eğitim, öğretim ve gençliğin farklı alanları ve farklı ülkelerden bireyler ve kurum/kuruluşlar arasında karşılıklı işbirliği, etkileşim ve değişimin teşvik edilmesine vurgu yapılmaktadır.

Koordinasyon: Sponsorlar, bir girişimin tanımlanması, tasarlanması, uygulanması ve izlenmesi konularında muadilleriyle birlikte çalışırlar. İlişki tabanlı programların etkili olabilmesi için taraflar, programın yönlerine karar verme ve kontrol etme konularında paylaşımda bulunmalıdır (Zaharna, 2009:92). Erasmus+ Programının yürütülmesinden sorumlu program ülkelerinde yerleşik olan Ulusal Ajanslar hem birbirleriyle hem de Avrupa Komisyonu ile koordinasyon içinde çalışmaktadır. Bu durum hedef kitle olarak halkın sürece aktif olarak katılmakta olduğu ilişkisel kamu diplomasisi girişimi olarak Erasmus+ Programı'nda, bireyler ve özellikle kurum/kuruluşlararası bağlantıların oluşturulup faaliyetlerin koordine edildiği bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılım: Yeni kamu diplomasisi özelliklerinde, uluslararası aktörlerin kolaylaştırıcı olarak rol oynadığı halktan halka karşılıklı, interaktif bir süreç ifade edilmektedir (Cull, 2009:13). Türkiye'nin Erasmus+ Programından yararlanması uluslararası antlaşmalarla sağlanmaktadır. Bu anlamda Erasmus+ Programının yürütülmesi aşamasında tarafların kolaylaştırıcı rolü kamu diplomasisinin katılım özelliği kapsamında değerlendirilmektedir. Erasmus+ Programı'nda projelerin planlanma aşamasından yürütülme aşamasına kadar başvuru sahibi kamu ve özel sektör kurum/kuruluşları, sivil toplum kuruluşları gibi uluslararası ilişkilerde geleneksel olmayan aktörler tarafından yapıldığı görülmektedir. Ayrıca Erasmus+ Programı, akranları ile karşılaştırıldığında imkânları kısıtlı ve dezavantajlı durumdaki katılımcılara erişimi kolaylaştırarak eşitlik ve içermeyi teşvik etmeyi hedeflemektedir.

İnteraktif İletişim Kanalları: Yeni kamu diplomasisinin en temel özelliklerinden biri aktörlerin halkla iletişim kurarken yeni iletişim teknolojilerini kullanmasıdır (Cull, 2009:13). İnteraktif iletişim kanalları aynı zamanda bireylerarası iletişimde de önemlidir. Erasmus+ Programının uygulanmasında tamamlayıcı uzmanlık hizmeti sağlayan interaktif araçlar mevcuttur. Avrupa'da gençliğin durumu ve ulusal gençlik politikaları hakkında tutarlı, güncel ve kullanıma uygun bilgi sağlayan *Youth Wiki*; öğretmenlerin diğer okul ve sınıflarla projeler gerçekleştirme, meslektaşlarıyla

tartışmalar ve mesleki ağ geliştirme, çeşitli mesleki gelişim fırsatlarından yararlanma (online ve yüz yüze) gibi bir çok faaliyetin gerçekleştirilmesini sağlayan *eTwinning*; yine okul eğitimi alanında mesleki gelişim, işbirliği ve ağ kurma vb. fırsatları sunan Okul Eğitimi *Gateway Platformu*; yetişkin eğitimi ile ilgili profesyonellerin iletişim kurması için oluşturulan *EPALE* olarak bilinen Avrupa’da Yetişkin Öğrenimi için Elektronik Platformu; *SALTO-Gençlik Kaynak Merkezlerinin* geliştirdiği ve ev sahipliği yaptığı araçlardan biri, gençlik alanındaki kuruluşlara yönelik merkezi bir online ortak bulma aracı olan *OTLAS* gibi interaktif platformlar bulunmaktadır.

Sürdürülebilirlik: Yeni kamu diplomasisinde ilişkisel girişimlerin bir diğer önemli özelliği devamlılık ve sürdürülebilirliğe odaklanmalarıdır (Zaharna, 2009:92). Sonuçların yaygınlaştırılması ve kullanılması, Erasmus+ Programında proje döngüsünün en önemli alanlarından biridir. Bu tür faaliyetler, katılımcı kurum/kuruluşlara, projeden elde edilen çıktı ve ürünleri yaygınlaştırma ve paylaşma fırsatı vermekte ve böylece kendi projelerinin etkisini yaygınlaştırmakta, sürdürülebilirliklerini artırmakta ve Erasmus+ Programının Avrupa katma değerine olumlu katkı sağlamaktadır. Proje sonuçlarını başarılı bir şekilde yaygınlaştırıp kullanmak için, Erasmus+ projelerinde yer alan kurum/kuruluşlardan, projelerini tasarlayıp uygularken yaygınlaştırma ve kullanma faaliyetlerine önem vermeleri istenmektedir. Proje başvurularının değerlendirilme aşamasında projenin uygunluğu, projenin tasarımının ve uygulamasının kalitesinin yanı sıra etki ve yaygınlaştırmaya ilişkin kriterlere yer verilmekte ve projeler bu üç başlıklar için aldıkları azami puanlara göre kabul edilmektedir. Ayrıca Program kapsamında hibe tahsis edilen projelerin kapsamlı bir özetini sunmak ve iyi uygulamalar ile başarı hikayelerini vurgulamak amacıyla Erasmus+ Proje Sonuçları Platformu kurulmuştur (Program Rehberi, 2017:293). Platform, hibe verilen projelerin bir sonucu olarak elde edilen ürünleri/dağıtılabılır proje çıktılarını/fikri çıktıları da bünyesinde bulundurduğu için birey ve kurum/kuruluşlara ilham vererek yeni projelerin tasarlanmasına katkıda bulunabilmektedir. Erasmus+ Programında sürdürülebilirlik ayrıca, proje sahibi kurum/kuruluşların kurdukları ortaklıklar sayesinde sağladıkları güvenle yeni projeler yapması ya da programdan yararlanan bireylerin kariyerlerine Avrupa Birliği ile bağlantılı bir konuyla devam etmesi şeklinde gerçekleşmektedir.

3.5. Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Erasmus+ Programı

Avrupa Birliği'ne göre kültür, sadece sanat ve edebiyat ile ilgili değildir. Kültürlerarası diyalogdan turizme, eğitim ve araştırmadan yaratıcı endüstrilere, mirasın korunmasından yeni teknolojilerin teşvik edilmesine, zanaatkarlıktan kalkınma işbirliğine kadar çok çeşitli politika ve faaliyetleri kapsamaktadır (EC, 2016:4). Kültür ve kültürlerarası diyalog sürdürülebilir büyüme ve toplumlar arası barışçıl ilişkilerin sağlanması için araç olarak görülmektedir.

Kültürel diplomasi, kültürel çeşitliliği artırmak ve kültürlerarası diyalogu sağlamak için temel kamu diplomasisi türlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Avrupa Birliği değerlerinin temel parçası olarak kültürel çeşitlilik, "Çeşitlilik Avrupa Birliği markasıdır" kamu diplomasisi söylemi bağlamında incelendiğinde (Rasmussen, 2009:9) Avrupa Birliği'nin kültürel diplomasiye, kültürel çeşitlilik kapsamında vurgu yaptığı görülmektedir. Buna göre uluslararası kültürel ilişkiler yoluyla kültürel çeşitliliği teşvik etmek Avrupa Birliği'nin hem üye devletler ve aday ülkeler arasında hem de komşu ülkeler ve üçüncü ülkelerle yürüttüğü politikaların temel bileşenidir.

Kültürlerarası diyalog hem Avrupa Konseyi hem de Avrupa Birliği tarafından gençlik alanında ve Eğitim, Çok Dillilik, Kültür ve Entegrasyon gibi diğer sektörlerdeki politikaları ve programları aracılığıyla desteklenmektedir. Kültürlerarası diyalog özellikle amaç ve yaklaşımlarında kültürlerarası öğrenmeyi barındıran Avrupa Birliği eğitim ve gençlik programlarının politik hedefi ve çerçevesidir (www.coe.int, 2017). Avrupa Birliği eğitim, gençlik ve spor programları, kültürel çeşitliliği sağlamaya yönelik politikaların ürünü olarak düşünüldüğünde, kültürel değişimi destekleyen faaliyetleriyle kültürel diplomasiye hizmet etmektedir. Literatürde Avrupa Birliği eğitim ve gençlik programlarını eğitim diplomasisi olarak tanımlayan çalışmalar mevcuttur (Proitsi, 2015; Vandewalle, 2015). Eğitim diplomasisi, daha büyük bir dış politika gündeminin hedeflerine hizmet eden örgün veya yaygın her türden akademik uygulamanın kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Proitsi, 2015: 9). Ancak bu çalışmada Erasmus+ Programı, Avrupa Birliği'nin geniş kültürel diplomasi anlayışının eğitim alanını kapsaması ve eğitimde kültürel boyuta ağırlık vermesi dolayısıyla kültürel diplomasi başlığı altında değerlendirilmektedir.

Birinci bölümde aktarıldığı üzere Milton C. Cumming tarafından ortaya atılan kültürel diplomasi, “devletler ve onların halkları arasında fikirlerin, bilgi, sanat ve diğer kültürel öğelerin karşılıklı değişimidir” (Cumming, 2003:1). Cumming’in tanımında kültürel diplomasinin, kültürel ilişkiler kavramı kapsamında değerlendirilmekte tek yönlü iletişimden ziyade kültürlerarası etkileşim ve değişime odaklanıldığı görülmektedir. Dünya çapında temel kültürel diplomasi kurumlarından olan UNESCO, 2001 yılında yayınladığı Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi’nde “Karşılıklı güven ve anlayış çerçevesinde kültürel çeşitliliğe saygı, hoşgörü, diyalog ve işbirliğinin uluslararası düzeyde barış ve güvenliğin en iyi garantisi olduğunu teyit ederek” kültürel çeşitliliğin önemini vurgulamıştır (www.portal.unesco.org, 2017).

Avrupa Birliği, kültürel diplomasi terimini kendi özel durumunda ne anlama geldiğini açıkça tanımlamasa da benimsediği politikalar ve yürüttüğü programlarla bu kavramın Avrupa Birliği tarafından geniş bir şekilde anlaşıldığı görülmektedir. Aslında Avrupa Birliği’nin kültürel diplomasi anlayışı, geleneksel anlamda kültürel diplomasi olarak tanımlanan kültürel etkinliklerle (tiyatro, müzik festivalleri ya da ulusal kültürel ürünlerin tanıtımı gibi) uygulanan kültürel işbirliği ya da Avrupa kültürünün/kültürlerinin saf gösteriminden ziyade, daha çok kapasite gelişimi ve birçok seviyede kültürlerarası diyalog ve insandan-insana temas (people-to-people) konularına değer biçen bir yaklaşıma dayanmaktadır (Trobiani, 2017:5).

Avrupa Birliği, 2016 yılında yayınlanan “Uluslararası İlişkilerde Kültürel İlişkiler için Avrupa Birliği Stratejisine Doğru” başlıklı Ortak Tebliğ’de (EC, 2016) Avrupa Birliği’nin kültürel diplomasi yaklaşımı daha stratejik bir perspektifle incelenmektedir. Avrupa Birliği’nin sürdürülebilir büyüme, barış ve karşılıklı anlayışa katkı sağlayan güçlü bir küresel aktör ve uluslararası ortak olmasına katkıda bulunacak eylemler arasında eğitim, diyalog ve değişim için önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir (EC, 2016:16).

Kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalogu sağlayan bir araç olarak Erasmus+ Programı özellikle kültürel diplomasi açısından değerlendirilirken 2017 Erasmus+ Program Rehberi temel kaynak olarak belirlenmiştir². Programın temel faaliyet

² Erasmus+ Programı kültürel diplomasi açısından incelenirken 2017 Erasmus+ Program Rehberi’nden yararlanıldığı için Program detaylarının kaynağına ilişkin referans verilmemiştir.

alanları kültürel diplomasi çerçevesinde ve ilişkisel kamu diplomasisi uygulamalarının kriterleri açısından değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Erasmus+ Programı ilişkisel kamu diplomasisi çerçevesinde değerlendirildiğinde hem bireysel hem de kurumsal düzeyde çeşitli girişimleri ve yöntemleri içermekte olduğu görülmektedir. İlişki inşa etme aracı olarak Erasmus+ Programı, kamu diplomasisi yöntemi (diyalog/işbirliği), katılım düzeyi (bireysel/grup/kurumsal), zaman aralığı (kısa/orta/uzun/süreç) ve dil desteği (kültür aktarımını etkin şekilde sağlama, kamu diplomasisi yeterliliği) açısından incelenmektedir.

Tablo 3.1. Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Erasmus+ Programı (Ülke Merkezli) İlişkisel Model Taksonomisi				
Programlar	Zaman (Kısa, Orta, Uzun, Süreç)	Katılım Düzeyi (Bireysel, Grup, Kurumsal)	Yöntem (Diyalog, İşbirliği)	Dil Desteği
Okul Eğitimi Personel Hareketliliği (KA1)	Kısa	Bireysel/Grup	Diyalog	
Mesleki Eğitim Öğrenici Hareketliliği (KA1)	Kısa/Orta/Uzun	Bireysel/Grup	Diyalog	Var
Mesleki Eğitim Personel Hareketliliği (KA1)	Kısa	Bireysel/Grup	Diyalog	
Yükseköğretim Öğrenci Hareketliliği (KA1)	Orta/Uzun	Bireysel	Diyalog	Var
Yükseköğretim Personel Hareketliliği (KA1)	Kısa	Bireysel	Diyalog	
Yetişkin Eğitimi Personel Hareketliliği (KA1)	Kısa	Bireysel/Grup	Diyalog	
Gençlik Değişimleri (KA1)	Kısa	Bireysel/Kurumsal	Diyalog	
Avrupa Gönüllü Hizmeti (KA1)	Kısa/Orta/Uzun	Bireysel	İşbirliği	Var
Gençlik Çalışanlarının Hareketliliği (KA1)	Kısa	Grup/Kurumsal	Diyalog	
Stratejik Ortaklıklar (KA2)	Süreç	Kurumsal	İşbirliği	
Yapılandırılmış Diyalog: Gençler ve Gençlik Alanında Karar Alıcılar Arasında Toplantılar (KA3)	Kısa	Grup/Kurumsal	Diyalog	

Kaynak: Yazar tarafından, Zaharna'nın İlişkisel Kamu Diplomasisi Modeli (2009:91) ile Cowan ve Arsenault'un Kamu Diplomasisi Modeli (2009:21-25) referans alınarak oluşturulmuştur.

Erasmus+ Programı, insandan insana (people-to-people) karşılıklı iletişim ve etkileşimi sağlayarak, özellikle eğitim ve öğretim ile gençlik alanlarında bilgi ve ortak anlayışa katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Erasmus+ Programı üç ana eylemden oluşmaktadır: Bireylerin Öğrenme Hareketliliği (Ana Eylem 1), Yenilik ve İyilik Uygulamaların Değişimi için İşbirliği (Ana Eylem 2) ve Politika Reformuna Destek (Ana Eylem 3). Bu ana eylemler hem Ülke Merkezli hem de Merkezi proje başvurularını kapsamakta olup bu çalışmada sadece Ülke Merkezli eylemler incelenmektedir.

Erasmus+ Programı Bireylerin Öğrenme Hareketliliği (Ana Eylem 1) kapsamında Yükseköğretim, Mesleki Eğitim ve Öğretim, Okul Eğitimi ve Yetişkin Eğitimi alanlarında desteklenen hareketlilik projelerinin hedef kitlesini öğrenciler (öğrenciler, stajyerler, çıraklar, gençler ve gönüllüler) ve personeli (öğretmenler, akademisyenler, eğitici/eğitmenler, gençlik çalışanları, eğitim ve gençlik alanlarında aktif olan kurum/kuruluşlarda çalışan insanlar) kapsamaktadır. Hareketlilik projeleriyle öğrenci ve personele diğer bir ülkede bir öğrenme deneyimi ve/veya profesyonel bir deneyim sunulmaktadır. Bireylerin Öğrenme Hareketliliği kapsamında gerçekleştirilen projelerin amaçları Avrupa Birliği kültürel diplomasi anlayışı açısından değerlendirildiğinde şu maddeler dikkat çekmektedir:

- Katılımcıların özellikle yabancı dil alanındaki yeterliliğinin güçlendirilmesi,
- Katılımcıların diğer kültürler ve ülkeler ile ilgili farkındalığını ve anlayışını artırmak
- Katılımcılara topluma aktif katılım, Avrupa vatandaşlığı ve kimlik anlayışını geliştirmeleri için uluslararası iletişim ağları oluşturma fırsatı sunmak

Okul Eğitimi Personel Hareketliliği, öğretmenlerin ve diğer okul eğitimi personelinin mesleki becerilerini geliştirmesi için 2 günden 2 aya kadar yurtdışı hareketlilik faaliyetinden yararlanması anlamına gelmektedir. Bu faaliyet, okul eğitimi personelinin yurtdışında okul eğitimi alanında faaliyet gösteren ortak bir okulda ders vermesi, iş süreçlerini yerinde görmesi veya yapılandırılmış bir kursa katılması şeklinde gerçekleşmektedir.

Mesleki Eğitim Personel Hareketliliği, mesleki eğitim okullarında mesleki eğitimden sorumlu personelin mesleki becerilerini geliştirmesi için 2 günden 2 aya

kadar yurtdışı hareketlilik faaliyetinden yararlanmaları anlamına gelmektedir. Bu faaliyet, personelin bir işletme veya eğitim kurumunda ders vermesi, eğitim alması veya iş süreçlerini yerinde görmesi şeklinde gerçekleşmektedir.

Yükseköğretim Personel Hareketliliği, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim personelinin veya işletmelerde görevli personelin mesleki yeterliliklerini geliştirmesi için 2 günden 2 aya kadar yurtdışı hareketlilik faaliyetinden yararlanmaları anlamına gelmektedir. Bu faaliyet, personelin bir ortak yükseköğretim kurumunda ders vermesi veya eğitime katılmaları şeklinde gerçekleşmektedir.

Yetişkin Eğitimi Personel Hareketliliği, yetişkin eğitimi kurum/kuruluşlarının personelinin mesleki becerilerini geliştirmesi için 2 günden 2 aya kadar yurtdışı hareketlilik faaliyetinden yararlanması anlamına gelmektedir. Bu faaliyet, yetişkin eğitimi personelinin yurtdışında yetişkin eğitimi alanında faaliyet gösteren ortak bir kurum/kuruluştaki ders vermesi, iş süreçlerini yerinde görmesi veya yapılandırılmış bir kursa katılması şeklinde gerçekleşmektedir.

Kamu diplomasisi pratikleri açısından incelendiğinde yükseköğretim, mesleki eğitim, okul eğitimi, yetişkin eğitimi görev yapan personelin mesleki gelişimini destekleyen bu faaliyetlere katılımın, kurumsal projelerle ancak bireysel düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Bu bağlamda ilişkisel çerçeve açısından kurumsal boyutu kapsamakla birlikte bireysel katılıma daha fazla ağırlık verildiği görüldüğünden kamu diplomasisi aracı olarak bu programların başarısı bireylere bağlıdır. Personel eğitimi faaliyetlerinde kamu diplomasisi yöntemi olarak işbirliğine nispeten daha az etkili olan diyalog yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Faaliyetlerin zaman aralığı 2 günden 2 aya kadar sürdüğü için kamu diplomasisi açısından etkisinin uzun süreli faaliyetlere göre daha az düzeyde olduğu varsayılabilir.

Yükseköğretim Öğrenci Hareketliliği, yükseköğretim öğrencilerinin yeterlilik ve becerilerini geliştirmesi için 2-3 aydan 12 aya kadar yurtdışı hareketlilik faaliyetinden yararlanmaları anlamına gelmektedir. Bu faaliyet, üniversite öğrencilerinin yurtdışında bir yükseköğretim kurumunda öğrenim görmeleri ve/veya yurtdışında bir şirket/kurum/kuruluştaki staj yapmaları şeklinde gerçekleşmektedir.

Mesleki Eğitim ve Öğretim Stajı, mesleki eğitim ve öğretim okullarındaki çırak ve öğrencilerin (öğrenici) yeterliliklerini geliştirmesi için 2 haftadan 12 aya kadar yurtdışı hareketlilik faaliyetinden yararlanmaları anlamına gelmektedir. Bu faaliyet,

öğrencilerin yurtdışında bir işletmede veya çalışma temelli eğitim programı olan meslek okulunda staj yapmaları şeklinde gerçekleşmektedir.

İlişkisel kamu diplomasisi pratikleri açısından incelendiğinde her iki faaliyete katılımın bireysel düzeyde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durumda kamu diplomasisi aracı olarak yükseköğretim öğrenci ve mesleki eğitim öğrenci hareketliliklerinin başarısı bireylerin özelliklerine bağlıdır. Bu faaliyetlerde kamu diplomasisi yöntemi olarak diyalog yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca programlar, uzun süreli hareketliliği kapsadığı ve dil öğrenimini desteklediği için kamu diplomasisi aracı olarak uzun süreli ilişki inşa etme noktasında bireylerin hayatlarında ve dolaylı olarak toplumlararası ilişkiler bakımından daha fazla etkiye sahip olabilmektedir. Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan verilere göre (EC, 2017):

- Hareketliliğe katılan yükseköğretim öğrencilerinin %83'ü Avrupa vatandaşlığı duygusunun arttığını söylüyor.
- Uluslararası tecrübeye sahip gençler diğer gençlere göre genel olarak daha olumlu bir Avrupa Birliği algısına sahip: Erasmus öğrencilerinin yarısından fazlası Avrupa Birliği'ni “gençler için daha iyi bir gelecek yaratmanın bir yolu” olarak görürken, öğrencilerin neredeyse %50'si Avrupa Birliği'ni “iş yaratmanın bir yolu” olarak görmektedir.
- 2014 Avrupa Parlamentosu Seçimlerinde Avrupa çapında gençlerin sadece %30'u oy kullanırken hareketliliğe katılan yükseköğretim öğrencilerinin %81'inin oy kullanmıştır.
- Yükseköğretim öğrencilerinin %93'ü Erasmus+ tecrübelerinden sonra farklı kültürlerin değerlerini daha iyi takdir ettiklerini söylüyor.
- Erasmus+ yükseköğretim öğrencilerinin %84'ü yurtdışında kalışları esnasında dil becerilerini geliştirdiklerini düşünüyor.

Bireysel düzeyde gerçekleştirilen kültürel ve eğitim değişim programları, ABD'de ilişki inşa etme stratejilerinin tek uygulama alanı olarak görülme eğilimindedir. Ancak bu tür değişim programlarının kamu diplomasisindeki yeri ilişki inşa etme açısından temel düzeydedir (Zaharna, 2009:92). Kamu diplomasisi alanındaki çalışmalar çoğunlukla kamu diplomasisinin çift taraflı iletişim ve etkileşim

gerektirdiği öngörüsüne dayanmaktadır. Ancak kamu diplomasisinde kullanılan yöntemlerden biri olan işbirliği göz ardı edilmektedir. Cowan ve Arsenault'un (2009:21-25) modelinde kamu diplomasisi yöntemi olarak işbirliği, değişik uluslara tabi kişilerin birlikte kısa ya da uzun süreli bir projeye katılması girişimlerini ifade etmektedir. Cowan ve Arsenault, işbirliği yönteminin faydaları hakkında en büyük bilgi kaynağının sosyal sermaye araştırmalarında bulunabileceğini vurgulamaktadır. Sosyal sermaye fikri, projeler, ağlar ve ortaklıkların toplumlar içerisinde ve toplumlar arasında sosyal güven yaratması, karşılıklılık normlarını geliştirmesi ve kriz zamanlarında çok değerli iyi niyet rezervleri oluşturmaları özelliklerine odaklanan bir kavramdır. Erasmus+ Programı Yenilik ve İyilik Uygulamaların Değişimi için İşbirliği kapsamında yer alan Stratejik Ortaklık projeleri Cowan ve Arsenault'un işbirliği yöntemi doğrultusunda değerlendirilebilir.

Erasmus+ Programı Stratejik Ortaklık projeleriyle eğitim, öğretim ve gençlik alanında faaliyet gösteren farklı türden kurum/kuruluşlar arasında kurumsal, yerel, bölgesel, ulusal seviyede veya Avrupa seviyesinde deneyim ve teknik uzmanlık (know-how) paylaşımı ve yenilik geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Stratejik Ortaklık projeleri yükseköğretim, mesleki eğitim, okul eğitimi, yetişkin eğitimi ve gençlik sektörlerinin her birinde ayrı başlık olarak yer almaktadır.

Kamu diplomasisinde, karşılıklı anlayış geliştirilmesi, kaynak ülke hakkında olumlu imaj oluşturulması ve kaynak ülkenin dış politikasına destek sağlanması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Stratejik Ortaklıklar'ın sistemik seviyede sosyal, sivil ve kültürlerarası yeterlilikleri kültürlerarası diyalog, demokratik değerler ve temel haklar, sosyal içirme, ayrımcılığa karşı aktif vatandaşlık ve eleştirel düşünceyi teşvik ederek Avrupa Birliği değerlerini yaygınlaştırması beklenmektedir.

Stratejik Ortaklıklara Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi hedefleri açısından bakıldığında kurum/kuruluşların yaptıkları projelerle yerel toplulukların yararına olan faaliyetlerde daha fazla etkinlik gerçekleştirmesi; sosyal, etnik, dilsel ve kültürel çeşitliliği ele almak için yeni yaklaşımlar geliştirmesi; Avrupa Dil Etiketini yoluyla dil öğrenme ve öğretmede mükemmelliğin tanınması gibi hedef kitlelere yönelik çıktılar üretmesi beklenmektedir.

Stratejik Ortaklıkların bireyler üzerindeki etkisine Avrupa Birliği'nin kamu diplomasisi hedefleri açısından bakıldığında Program Rehberi'nde şu maddeler dikkat çekmektedir:

- Avrupa projesi ve Avrupa Birliği değerlerine karşı daha olumlu bir davranış şekli
- Sosyal, etnik, kültürel ve dilsel çeşitlilik konusunda daha fazla kavrayış
- Topluma daha aktif katılım

Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan veriler bu hedeflerin okul ortaklıklarındaki öğrenciler üzerinde büyük oranda gerçekleştirildiğini kanıtlar niteliktedir (EC, 2017):

- Avrupa okul ortaklıklarına katılan öğrencilerin %90'ı kültürel farkındalıklarını artırdı ve ifade etme becerilerini geliştirdi.
- Avrupa okul ortaklıklarına katılan öğrencilerin %88'i sosyal ve vatandaşlık becerilerinin arttığını söylüyor.
- Avrupa okul ortaklıklarına katılan öğrencilerin %76'sının dil becerilerini artırdığı belirlendi.

Erasmus+ Programı kapsamında gerçekleştirilen Stratejik Ortaklık projelerinde kamu diplomasisi yöntemi olarak işbirliğinin kullanıldığı görülmektedir. Stratejik Ortaklık projeleri kapsamında Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'deki kurumlar arasındaki ilişki ortak bulmak amacıyla birbirleriyle çevrimiçi platformlar üzerinden iletişime geçmeleriyle yani diyalog yöntemiyle başlamakta, kurumlar ortaklık yapmaya karar verdiklerinde projenin tasarlanması ve planlanmasına ilişkin olarak projeye başvuru aşamasında ve proje kabul edildikten sonra projenin yürütülmesi aşamalarında işbirliği yöntemiyle devam etmektedir. Katılımcılar projelerinin başarıyla tamamlanması için kültürlerarası iletişim becerilerini geliştirmekte, doğrudan, sürekli ve pozitif temasın koordine edilmesine odaklanmaktadır. İşbirliği yöntemi daha kalıcı ilişkiler kurmak için yararlı bir temel ve yapı sağlayan somut ve genellikle kolayca tanımlanabilen hedefler ve çıktılar içerdiğinden birlikte bir şeyler inşa eden veya bunlara imza atan kişiler ortak deneyim ve başarılarıyla birbirlerine bağlanmaktadır (Cowan ve Arsenault, 2009:22). Stratejik

Ortaklık projelerini başarıyla tamamlayan kurum/kuruluşlar ve katılımcılar ilişkilerini yeni projeler yaparak sürdürebilmektedir.

Stratejik Ortaklık projelerinde katılım seviyesi kısa ve uzun süreli ortak personel ve öğrenci değişimlerini içerdiği için bireysel düzeyde olsa da ağırlıklı olarak kurumsal düzeyde gerçekleştirilmektedir. Bu durum, halk katılımını artırmakta olduğu için kamu diplomasisi etkisi bakımından karşılıklı anlayış yaratma, ilişkilerin güçlendirilmesine daha geniş tabanda katkıda bulunmaktadır. Stratejik Ortaklık projeleri 1 yıldan 3 yıla kadar sürdüğü için zaman aralığı kısa ya da uzun süreli olmaktan ziyade süreç odaklı bir niteliktedir. Dolayısıyla kamu diplomasisi aracı olarak toplumlararası ilişkilerin gelişmesi ve sürekliliğini sağlama açısından bireylerin öğrenme hareketliliği projeleriyle kıyaslandığında daha etkili bir araç olduğu değerlendirilmektedir.

Eğitim ve öğretim alanı ile ilgili Eylemlerin özel amaçları arasında yer alan “Avrupa Birliği’nin geniş dil çeşitliliği ile kültürlerarası farkındalığı teşvik etmek ve dillerin öğretimi ve öğrenimi konularında iyileşme sağlamak” maddesi kültürel diplomasi anlayışı çerçevesinde nitelendirilebilir. Görüldüğü üzere temel olarak eğitim ve öğretimde kültür boyutu daha çok kültürel çeşitlilik ve dil öğretimi konularında ön plana çıkmaktadır.

Kültürlerarası boyut, 1988 yılından bu yana gençlik hibe programı tarafından desteklenen gençlik değişimlerinin önemli bir yönü olmuştur. Avrupa Komisyonu, 2000-2006 yıllarını kapsayan Gençlik Programı ve 2007-2013 yıllarını kapsayan Youth in Action Programı ile kültürlerarası diyalog boyutuna ağırlık vermeye devam etmiştir. Gençlik ve kültürlerarası diyalog çalışmalarına önem veren Avrupa Komisyonu, gençlik alanındaki proje ve eğitimlerin kalitesini iyileştirmeye yardımcı olmak üzere 2000 yılında SALTO’yu kurmuştur (www.coe.int, 2017). Her biri farklı tema ve bölgelere odaklanan sekiz kaynak merkezinin oluşturduğu bir ağ olan SALTO, farklı Erasmus+ Ulusal Ajansları tarafından yürütülmektedir. Özellikle kültürel çeşitlilik konusunda eğitim organize etmek ve bu alana yönelik yayınlar hazırlamak gibi çalışmaları olan SALTO Kültürel Çeşitlilik Kaynak Merkezi kuşkusuz kültürlerarası diyalogun gençlik alanında işlevsel hale getirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Gençlik alanında desteklenen Hareketlilik, Stratejik Ortaklık ve Gençlik alanında gençler ve karar alıcılar arasındaki toplantı projelerinin özel amaçları arasında yer alan “...Avrupa’da demokratik hayata ve işgücü piyasasına katılımı, aktif vatandaşlığı, kültürlerarası diyalogu... teşvik etmek” maddesi kültürel diplomasi anlayışı doğrultusunda değerlendirilebilir. Bu noktada Avrupa Birliği’nin aktif vatandaşlık, demokrasi bilimci, kültürlerarası diyalog gibi temel kamu diplomasisi söylemlerine gençlik alanındaki eylemlerde daha geniş yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla eğitim ve öğretime nispeten gençlik alanının kültürel diplomasi boyutunun daha ağırlıklı olduğu tespiti yapılabilir.

Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan veriler bu hedeflerin gerçekleştirildiğine dair kanıt oluşturmaktadır (EC, 2017):

- AGH katılımcılarının %97’si farklı kültürel geçmişe sahip insanlarla daha iyi geçinmeyi öğrendiklerini söylüyor.
- AGH katılımcılarının %85’i ortak Avrupa Birliği değerleri ile ilgili farkındalıklarının arttığını söylüyor
- Gençlik Değişim programlarına katılanların %80’i sosyal ve politik konulara dahil olma noktasında daha ilgili olduklarını söylüyor.

Erasmus+ Programı, Avrupa Birliği politikaları bağlamında uluslararası işbirliği yoluyla kültürel ilişkileri ve farklı kültürler arasında fikirlerin değişimini teşvik etmektedir. Erasmus+ Programı Bireylerin Öğrenme Hareketliliği (Ana Eylem 1) kapsamında yer alan Gençlik Programı, kültürel çeşitliliğe vurgu yapan en temel proje türlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Gençler ve gençlik çalışmalarında aktif olarak yer alan kişi, grup ve kurumların arasında kültürlerarası diyalogun teşvik edilmesi Erasmus+ Programının Gençlik alanındaki özel amaçlarındandır.

Erasmus+ Gençlik Programı kapsamında yer alan Gençlik Değişimleri, en az iki farklı ülkeden gençlik gruplarının, 5 günden 21 güne kadar bir süreyle bir araya gelmesine ve birlikte ortak konu etrafında işbirliği yapmasına imkân tanımaktadır. Gençlerin temel beceri ve yeterliliklerini geliştirmek, işgücü piyasasına katılımını artırmak konusu etrafında işbirliği faaliyetleri desteklenmektedir. Gençlik Değişimi’nde, değişimden önce kendileri tarafından tasarlanıp hazırlanmış olan bir faaliyet programını (çalıştaylar, alıştırımlar, tartışmalar, rol canlandırmalar,

simülasyonlar, dış mekân faaliyetlerinin vb.) ortaklaşa yürütmektedir. Gençlik Değişimleri; gençlerin yeterlilikler geliştirmelerinin yanı sıra özellikle akran öğrenimi aracılığıyla yeni kültürler, alışkanlıklar ve yaşam tarzları keşfetmelerine imkan sağlayarak gençlere kültürlerarası diyalog ortamı yaratmaktadır. Demokrasi, Avrupa Birliği vatandaşlığı, özgürlük, tolerans ve insan haklarına saygı gibi ortak değerleri teşvik eden projelerin hayata geçirilmesi hem üye ülkelerde hem de aday ülke olarak Türkiye’de Avrupa Birliği değerlerinin benimsenmesi ve yaygınlaşmasını sağlayarak Avrupa Birliği kamu diplomasisine hizmet etmektedir. Gençlik Değişimleri kamu diplomasisi açısından değerlendirildiğinde zaman aralığı bakımında kısa olmakla beraber işbirliği yöntemi etkin olarak kullanılmaktadır.

Gençlik Çalışanlarının Hareketliliği, gençlik çalışmalarında ve kuruluşlarında aktif kişilerin mesleki becerilerini geliştirmesi için 2 günden 2 aya kadar yurtdışı hareketlilik faaliyetinden yararlanması anlamına gelmektedir. Bu faaliyet, gençlik çalışanlarının gençlik alanında faaliyet gösteren bir kurum/kuruluştaki iş süreçlerini yerinde görmesi veya ulusötesi/uluslararası seminerler, eğitim kursları, irtibat kurma etkinlikleri, çalışma ziyaretleri vb. faaliyetlere katılması şeklinde gerçekleşmektedir. Bu faaliyetlerde kamu diplomasisi yöntemi olarak işbirliğine nispeten daha az etkili olan diyalog yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Faaliyetlerin zaman aralığı 2 günden 2 aya kadar sürdüğü için kültürel diplomasi açısından etkisinin uzun süreli faaliyetlere göre daha az düzeyde olduğu varsayılabilir.

Erasmus+ Gençlik Programı kapsamında kültürel diplomasi faaliyeti olarak değerlendirilebilecek en önemli proje türü Avrupa Gönüllü Hizmeti’dir. Avrupa Gönüllü Hizmeti, Avrupa Birliği içindeki veya diğer ülkelerden birinde, 17-30 yaş arasındaki gençlerin 12 aya kadar ücretsiz ve tam zamanlı gönüllü hizmette bulunarak kişisel sorumluluklarını ifade etmelerine imkân tanımaktadır. Genç gönüllüler; gençlik bilgilendirmesi ve gençlik politikaları, gençlerin kişisel ve sosyo-eğitimsel gelişimi, sivil katılım, sosyal hizmet, dezavantajlı kimselerin dâhil edilmesi, çevre, yaygın eğitim programları, BİT’ler ve medya okuryazarlığı, kültür ve yaratıcılık, kalkınma için işbirliği vb. konularla ilgilenen kurum/kuruluşların günlük çalışmalarına katkıda bulunma fırsatını elde etmektedir.

Programın hedef kitlesinin gençler olması, geleceği şekillendirecek bireylerin kültürlerarası diyalog ortamında işbirliği yaparak kültürel etkileşim ve

yakınlaşmalarını sağlamaya yöneliktir. Avrupa Gönüllü Hizmeti, gençlerin uzun süreli hareketliliğini ve dil öğrenimini desteklediği için iki toplum arasında ilişki inşa etmekte ve Avrupa Birliği'nin kültürel diplomasisine doğrudan katkı sağlamaktadır. Avrupa Gönüllü Hizmeti, Erasmus+ kapsamında bireysel düzeyde gerçekleştirilen diğer kamu diplomasi uygulamalarından farklı olarak diyalogdan ziyade işbirliği yöntemiyle gerçekleştirilmektedir. Kamu diplomasisi aktörü olarak gençler, dil öğrenimi sayesinde gönüllü oldukları ülkeyle devamlı olarak ilişki içerisinde olmakta ve bu durum kamu diplomasisinin sürdürülebilirlik özelliğini yansıtmaktadır. Böylece kültürel diplomasinin yabancı toplumları bir diğer ulusla yakınlaştırmak, insanlarını, kültürünü, dilini tanıtmak ve o ülke hakkında kültür aracılığıyla olumlu bir imaj, fikir yaratmak amaçları (Szondi'den aktaran Yıldırım, 2015: 166) Avrupa Gönüllü Hizmeti ile gerçekleştirilmektedir. Erasmus+ Programı kapsamında Avrupa Gönüllü Hizmeti kültürel ilişkilerin geliştirilmesi için ortam hazırlamakta ve olumsuz ve yanlış yargıların değiştirilmesinde en etkili ve güvenli yollardan biri olarak değerlendirilebilmektedir.

Erasmus+ Programı Politika Reformuna Destek (Ana Eylem 3) başlığı altında desteklenen Yapılandırılmış Diyalog: Gençler ve Karar Alıcılar Arasında Gençlik Alanında Toplantılar, amacı, gençlerin toplumda kaynak olarak değerlendirilmesi ve onları etkileyen politikaların geliştirilmesine katılımlarının kolaylaştırılmasıdır (EP and CEU, 2013: 51). Yapılandırılmış Diyalog ile 13-30 yaş arasındaki genç katılımcılar ile politika yapıcılar arasında, belirlenen tema ve önceliklere odaklanan konularda tartışmalar desteklemektedir. Bu projeler, toplantılar, konferanslar, seminerler ve etkinlikler şeklinde ulusal/uluslararası çapta gerçekleştirilmektedir. İlişkisel kamu diplomasisi çerçevesinde değerlendirildiğinde Yapılandırılmış Diyalog projeleri, hem bireysel hem kurumsal düzeyde katılımın olduğu, zaman aralığı bakımından kısa süreli ve diyalog yönteminin etkin olarak kullanıldığı bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak Erasmus+ Programı kapsamındaki tüm faaliyetler Avrupa Birliği'nin üye yönelik hem vatandaşların birbiriyle yakınlaştırılması hem de Avrupa Birliği'ne aidiyetlerinin artırılması yönünde önemli rol oynamaktadır. Kültürel diplomasi aracı olan eğitim ve gençlik programları, Avrupa Birliği'nin genişleme, komşuluk, bölgesel ve üçüncü ülkelerle yürüttüğü Avrupa Birliği dış politikasının parçası olarak kullanılmaya devam etmektedir. Özellikle

adaylık süreci başladıktan sonra bu programlardan etkin bir şekilde yararlanmaya başlayan Türkiye, Avrupa Birliği'nin kültürel diplomasi uygulama alanlarından biri olmuştur.

3.6. Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Eğitim ve Gençlik Programları

İkinci bölümde detaylı bir şekilde anlatıldığı üzere Avrupa Birliği kamu diplomasisi anlayışı iç ve dış olmak üzere iki yönlüdür. Avrupa Birliği'nin içe yönelik kamu diplomasisi üye ülkelerin halkını hedef kitle olarak ele almakta ve temel olarak Avrupa vatandaşlığı, aktif vatandaşlık, demokrasi bilinci ve Avrupa Birliği toplumları arasında diyalog söylemleri üzerine inşa edilmektedir. Dışa yönelik kamu diplomasisi, Avrupa Birliği'nin üye ülkeler dışındaki üçüncü ülkelerin halkıyla kurduğu iletişimi kapsamakta ve onları etkilemek için öne çıkardığı Avrupa Birliği değerleri üzerine temellendirilmektedir. Bu değerler insan hakları, demokrasi ve çok yanlılıkla ilgili siyasi söylemleri içermektedir (Rasmussen, 2009: 28). Bu söylemler kuşkusuz Avrupa Birliği'nin aday ülke olarak Türkiye'ye yönelik kamu diplomasisi politikaları hakkında ipuçları vermektedir. Avrupa Birliği'nin, Türkiye'ye yönelik kamu diplomasisini sürdürülebilir diyalog geliştirme ve Avrupa Birliği değer ve politikalarının tanınması ve anlaşılması temelinde kurguladığı tespiti yanlış olmayacaktır.

Türkiye – Avrupa Birliği ilişkileri, Türkiye'nin 1958 yılında kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na 1959 yılında ortaklık başvurusunda bulunmasıyla başlamıştır. Taraflar arasındaki 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinin hukuki temelini oluşturmaktadır. İlişkilerin geliştirilmesi için Ortaklık Anlaşması çerçevesinde Türkiye, 1995 yılında Gümrük Birliği'ne üye olmuştur. 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi'nde Türkiye, Avrupa Birliği'ne aday bir ülke olarak resmen tanınmıştır. 1960'lı yıllarında başından itibaren oluşan siyasi ve ekonomik ilişkiler, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday olmasıyla yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu durumun göstergesi olarak Türkiye ile Avrupa Birliği üye ülkelerin toplumları arasında eğitim, bilim, kültür, medya gibi birçok alanda sivil toplum diyaloguna yönelik girişimler başlatılmıştır.

Bu doğrultuda Avrupa Komisyonu'nun (2005:2-4) 2005 yılında yayınladığı “Avrupa Birliği ile Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyaloğuna ilişkin Tebliğ” Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinin kamu diplomasisi açısından değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır. Bu noktada Avrupa Birliği'nin sivil toplum diyalogu olarak ifade ettiği girişimlerin tam anlamıyla kamu diplomasisi girişimleri olarak nitelendirilebileceğini belirtmekte fayda görülmektedir. İlgili Tebliğ'de Sivil Toplum Diyaloğunun amaçları aşağıdaki gibi özetlenmektedir:

- Üye devletler ve aday ülkelerde sivil toplumların tüm sektörleri arasında karşılıklı deneyim değişimi ve temasları güçlendirmek
- Aday ülkelerin tarih ve kültürleri de dahil olmak üzere, Avrupa Birliği'nde daha iyi tanınmaları ve anlaşılmalarının sağlanması ve dolayısıyla gelecekteki genişlemenin getireceği fırsatlar ve güçlülere ilişkin daha iyi bir farkındalık yaratılmasına olanak tanınması
- Kurucu değerleri, işleyişi ve politikalarını da içerecek şekilde Avrupa Birliği'nin aday ülkelerde daha iyi tanınması ve anlaşılmasının sağlanması

Sivil Toplum Diyaloğu, kamu diplomasisinin özellikle ilişki inşa boyutuna hizmet etmektedir. Avrupa Birliği, Türkiye'de toplumun kültür, tutum ve davranışını anlamada ve fikirlerini etkilemede bir kamu diplomasisi aracı olarak sivil toplum diyalogunu kullanarak ilişki inşa işlevine odaklanmaktadır. Bu noktada kamu diplomasisinin karşılıklı anlayış geliştirilmesi ve toplumlar arasında önyargıların ortadan kaldırılarak yanlış algılamaların düzeltilmesi amaçlarıyla sivil toplum diyalogunun amaçlarının tam olarak örtüştüğü görülmektedir. Sivil Toplum Diyaloğu sivil toplum tüm sektörleri arasında karşılıklı deneyim değişimini amaçlayarak toplumların ortak amaçlar doğrultusunda işbirliği halinde çalışacakları alanlar yaratmakta ve ilişkilerin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır.

Literatürde kamu diplomasisinin ilişki inşa etme boyutunda karşılıklılık kavramına özellikle vurgu yapılmaktadır. Karşılıklılık kavramının temelinde, diğer bakış açılarına değer atfetmenin çatışma kaynaklarını azaltmaya katkı sağlayacağı ve fikir, ürün ve hizmetlerin karşılıklı değişiminin ve bireylerin karşılıklı bağımlılığının evrensel olarak yararlı sonuçlar doğuracağı fikri yer almaktadır (Scott-Smith, 2008:176). İlgili Tebliğ'de ortaya konulan amaçların ikincisinde Avrupa Birliği'nin

gelecekteki olası genişlemesinde muhtemel riskler göz önünde bulundurularak tarafların sürece hazır olmasına zemin hazırlandığı ve olası çatışma kaynaklarını azaltmaya yönelik önlemler alındığı görülmektedir. Yeni kamu diplomasisinde devletler, yukardan aşağı, hedef ülkenin toplumunu doğrudan etkilemeye yönelik uygulamaları yürütmekten ziyade kolaylaştırıcı rolleriyle ön plana çıkmaktadır (Cull, 2009:14). Avrupa Birliği, ilgili Tebliğ’de kendini süreci kolaylaştıran aktör olarak konumlandırmaktadır (EC, 2005:2). Sivil toplumun uluslararası aktörler olarak karşımıza çıktığı yeni kamu diplomasisi özellikleriyle paralel biçimde Avrupa Birliği genişleme sürecinde sivil toplumun en önemli rolü üstleneceğine dikkat çekilmektedir.

Sivil Toplum Diyaloğu’na ilişkin Tebliğ kapsamında Türkiye’nin, Avrupa Birliği fonlarıyla desteklenen mevcut faaliyetlerden biri olan Topluluk Programlarına katılımı da desteklenmektedir (EC, 2002:7):

“Eğitim ve öğretim alanındaki faaliyetler halkların bağlantılarını geliştirmek ve karşılıklı bilgi ve anlayışı artırmak için belki de en önemli araçtır. Türkiye, Nisan 2004 tarihinden bu yana, Sokrates, Gençlik ve Leonardo da Vinci Topluluk Programlarına tam olarak katılmaktadır. Sokrates Programı, uluslararası projeler ve katılımcı ülkeler arasında eğitimin tüm seviyelerindeki (ilk-orta ve yüksek öğrenim) öğrencilerin ve öğretmenlerin değişiminin teşvik edilmesi yoluyla eğitimdeki Avrupa boyutunu güçlendirmektedir. Gençlik Programı gençlere, gençlik çalışanlarına ve gençlik kuruluşlarına uluslararası değişim programları ve yaygın eğitim faaliyetleri geliştirme imkanı vermektedir. Son olarak, Leonardo da Vinci mesleki eğitim programı, kurumsal aktörlerin mesleki eğitim alanındaki uluslararası işbirliğini geliştirmeyi ve böylece, hareketlilik sağlayarak eğitim kalitesini iyileştirmeyi ve yaratıcılığı geliştirmeyi amaçlamaktadır.”

Avrupa Birliği’nin temel kamu diplomasisi aktörü olarak Avrupa Komisyonu, Sokrates, Gençlik ve Leonardo da Vinci Topluluk Programlarını 2000-2006 yılları arasında uygulamıştır. Avrupa Komisyonu’nun 2006 yılında yayınladığı Avrupa İletişim Politikasına Dair Beyaz Kitap’ta Sokrates, Gençlik ve Leonardo da Vinci Topluluk Programları Avrupa boyutunun geliştirilmesi, vatandaşların birbiriyle yakınlaşmasını amaçlayan araçlar arasında değerlendirilmektedir. Bu programlarla eğitim ve gençlik alanlarında ve aktif vatandaşlık, demokrasi bilinci ve çok kültürlülük gibi Avrupa Birliği kamu diplomasisindeki temel söylemlere odaklanıldığı görülmektedir (EC, 2006:6-7). Avrupa Birliği’nin eğitim ve gençlik programları kapsamında aday ülkelere yönelik kamu diplomasisi bakış açısıyla üye ülkelere

yönelik kamu diplomasisi bakışı arasında paralellik söz konusudur. Bununla birlikte Avrupa İletişim Politikasına Dair Beyaz Kitap, Avrupa Birliği'nin vatandaşlarıyla arasındaki iletişim kopukluğunun giderilmesi, vatandaşların karar alma süreçlerine daha fazla dahil olması, dolayısıyla demokratik hayata katılımın ve aktif vatandaşlığın teşviki üzerine temellendirilmiştir (EC, 2006:2). Avrupa Birliği'nin aday ülkelere yönelik sivil toplum diyalogu ise temel olarak aday ülkeler ile Avrupa Birliği üyesi devletlerin toplumları arasında güçlü, derin ve sürdürülebilir bir diyalog ve karşılıklı bilgi ve anlayışı artırmak söylemi üzerine şekillenmektedir.

Türkiye'nin Topluluk Programlarına dahil olması sivil toplum diyalogunu sağlayan ve dolayısıyla kamu diplomasisi sürecini başlatan temel adımlar arasında yer almaktadır. Türkiye'yle karşılıklı değişim programlarının artırılmasıyla Türkiye'de siyasi, kültürel ve ekonomik gelişmeye sivil toplumun daha fazla katılımına destek sağlanması amaçlanmaktadır. Avrupa Birliği kamu diplomasisi analizini konu alan araştırmalarda Avrupa Birliği tarafından kamu diplomasisi aracı olarak Erasmus ve Erasmus Mundus programların vurgu yapıldığı görülmektedir. Ancak belgelerde açıkça dile getirilmese de eğitim ve gençlik programları, Avrupa değerlerinin aktarılmasını sağlayan bir kamu diplomasisi aracı olarak değerlendirilmektedir. Yürütülen eğitim ve gençlik programları, Avrupa Birliği'nin mesajını, hikâyesini aynı zamanda adaylık sürecinde olan Türkiye'deki toplumla buluşturan bir köprü görevi niteliğindedir. Türkiye'de Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarının başlatılması sayesinde hibe alan kurum/kuruluşlar ya da bireyler yani genel olarak sivil toplum, Avrupa Birliği temsilcisi (proxy) görevi görerek (Rasmussen, 2009:20) Avrupa Birliği'nin mesajını Türkiye'de özellikle toplum tabanında yaygınlaşmasına yardımcı olabilmektedir.

3.7. Kültürel Diplomasi Uygulayıcısı Olarak Türkiye Ulusal Ajansı'nın Rolü

Avrupa Komisyonu Avrupa Birliği'nin temel kamu diplomasisi aktörü olarak kabul edilmektedir. Özellikle Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü (DG EAC) tarafından yürütülen birçok program kamu diplomasisi faaliyeti olarak nitelendirilmektedir (De Gouveia and Plumridge, 2005:7-12). Avrupa Birliği'nin eğitim, kültür, gençlik, dil ve spor politikasından sorumlu yürütme organı olarak

Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, Erasmus+ Programı ve Creative Europe gibi çeşitli proje ve programlar aracılığıyla kültürel diplomasiyi desteklemektedir.

Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, Erasmus+ Programını uygulamaktan nihai olarak sorumlu olup, bütçeyi yönetip Programın önceliklerini, amaçlarını ve kriterlerini belirlemektedir. Avrupa seviyesinde, Erasmus+ Programının merkezi Eylemlerinin uygulanmasından Avrupa Komisyonunun Yürütme Ajansı sorumludur. Erasmus+ Programının ulusal seviyede uygulanmasından ise Ulusal Ajanslar sorumludur. Ulusal Ajanslar ilk olarak üye ülkelerde programların ulusal düzeyde uygulanması ve teşvik edilmesi için SOCRATES Programını kuran kararla tesis edilmiştir (EP and CEU, 1995). Ulusal Ajanslar, ulusal seviyede Programı tanıtip uygulamakta ve ulusal, bölgesel ve yerel seviyede Avrupa Komisyonu ile katılımcı kurum/kuruluşlar arasında bir bağlantı noktası olarak hareket etmektedir. Avrupa Komisyonu, Programı ulusal seviyede uygulamakla yükümlü olan bu yapıları denetlemek ve koordine etmek ile ilgili genel sorumluluğu taşımaktadır. Avrupa Komisyonu bütçe uygulamaları ile ilgili görevleri Ulusal Ajansların uhdesine vermektedir. Bu yaklaşımın temeli, Erasmus+ Programını mümkün olduğunca yararlanıcılarına yaklaştırmak ve ulusal eğitim, öğretim ve gençlik sistemlerinin çeşitliliğine adapte etmektir (Erasmus+ Program Rehberi, 2017:13).

İngiltere’de British Council örneğinde olduğu gibi bazı Avrupa ülkelerinde eğitim ve kültürel faaliyetler yürüten kuruluşlar Ulusal Ajans faaliyetlerini üstlenirken bazı ülkelerde programların yürütülmesi için yeni yapılar olarak Ulusal Ajanslar kurulmuştur. Türkiye’de ise Ulusal Ajans görevini yürütmek üzere, Türkiye Ulusal Ajansı, 6 Ağustos 2003 tarihli, 25191 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 540 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK’da Değişiklik Yapılması Hakkında 4968 sayılı Kanunla kurulmuştur. Tüzel kişiliği haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip bir kuruluş olan Türkiye Ulusal Ajansı, 2011 yılında 634 sayılı KHK ile Avrupa Birliği Bakanlığının ilgili kuruluşu olmuştur (www.ua.gov.tr, 2017).

2003 yılında pilot uygulamalara başlayan Ulusal Ajans 1 Nisan 2004 yılında Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarının tam üyesi haline gelmiş ve 2006 yılına kadar süren **Socrates, Leonardo da Vinci ve Gençlik** adlarıyla bilinen Topluluk programlarını yürütmeye başlamıştır. Türkiye Ulusal Ajansı, 2007-2013

döneminde **Hayatboyu Öğrenme ve Gençlik Programlarını** yürütmüş, 2014-2020 döneminde ise **Erasmus+ Programı**'nı yürütmektedir.

Türkiye Ulusal Ajansı'nın temel görevleri; Avrupa Birliği'nin eğitim ve gençlik programlarını Türkiye'de duyurmak; bu programlara katılım çalışmalarını yürütmek, koordine etmek, izlemek ve Avrupa Komisyonuna rapor halinde sunmak; bu programlar hakkında Avrupa Komisyonu ile gerekli görüşmeleri yapmak ve uygulama sözleşmelerini imzalamaktır (www.ua.gov.tr, 2017).

Ancak diğer Ulusal Ajanslar gibi Türkiye Ulusal Ajansı da, proje döngüsünün yönetimine yönelik görevlerin haricinde aşağıdaki görevleri üstlenmektedir (Erasmus+ Program Rehberi, 2017:13).

- Programın niteliksel uygulamasını destekleyen ve/veya Program tarafından desteklenen alanlarda politika gelişmelerini harekete geçiren faaliyetler yürütmek,
- Programa tam katılımın önündeki engelleri kaldırmak için Programa yeni katılanlara ve dezavantajlı hedef kitlelere yönelik destekleyici bir yaklaşım benimsemek,
- Programın kendi ülkelerindeki etkisini artırmak amacıyla diğer kurum/kuruluşlarla işbirliği arayışına girmek

Bu yaklaşımın, Türkiye Ulusal Ajansı'na Program aracılığıyla Avrupa Birliği değerlerini Türkiye'de tanıtmak ve yaygınlaştırma misyonu yüklediği görülmektedir. Dolayısıyla kültürel diplomasi, Türkiye Ulusal Ajansı'nın asli görevi değil, tali görevi olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye Ulusal Ajansı, belirlemiş olduğu "Türkiye'nin bilgi toplumuna ulaşma hedefleri ışığında, diğer ülke ve uluslararası kuruluşlarla eğitim ve gençlik alanlarında çok yönlü işbirliğini sağlamış kilit kurum olmaktır" vizyonu ile kültürel diplomasi noktasında aktif olma stratejik hedefine işaret etmektedir. Kültürel diplomasi bağlamında dikkat çeken diğer maddeler kurumun internet sitesinde şu şekilde yer almaktadır (www.ua.gov.tr, 2017):

- Ülkedeki eğitim ve gençlik alanında uluslararası işbirliğine katılımının gerçekleştirilmesine yardımcı olan,

- Türkiye Ulusal Ajansı'nın eğitim ve gençlik alanlarındaki tecrübesini diğer ülkelerle de paylaşarak bu faaliyetleri Avrupa Birliği ülkeleri dışında da gerçekleştirebilen,
- Uluslararası İşbirliği sayesinde eğitim ve öğretime, ortaklıklarla uluslararası boyut kazandıran ve dışa açılımın sağlanmasına katkıda bulunan,
- Türkiye'nin eğitim ve kültürel alanda yurtdışında tanıtılması ve sosyo-kültürel değerlerin yaygınlaştırılmasını sağlayan, bir kurum olma vizyonunu benimsemiştir.

Görüldüğü gibi Türkiye Ulusal Ajansı uluslararası alanda özellikle eğitim ve gençlik alanlarında görünürlüğünü artırarak Türkiye'nin marka değerine katkıda bulunma hedefinden bahsetmektedir. Bu bağlamda Türkiye Ulusal Ajansı tarafından, Türk kamu diplomasisinin Türkiye'nin uluslararası toplumda doğru ve etkin bir şekilde tanınması ve bilinmesi temel amaçları doğrultusunda stratejik iletişim hedeflerinin belirlendiği görülmektedir. Bu hedeflere yönelik olarak Türkiye Ulusal Ajansı kurulduğundan bu yana gerek Avrupa Komisyonu ve diğer ulusal ajanslar gerekse diğer uluslararası kuruluşlar tarafından organize edilen çalışmalara aktif olarak destek vermektedir. Türkiye Ulusal Ajansı'nın üyesi olduğu uluslararası çalışma platformlarından bazıları aşağıdaki şekildedir (www.ua.gov.tr, 2017):

Eurodesk Ağı: Türkiye Ulusal Ajansının ulusal koordinatörlüğünü üstlendiği ağ Avrupa Komisyonu gözetiminde Brüksel merkezli olarak yürütülmektedir. Ağ kapsamında 33 Avrupa ülkesinde gençlik bilgilendirmesi alanında çalışmalar yapan toplam 1800 temas noktası kuruluş ile faaliyet göstermektedir. Ülkemizin tamına yayılmış Eurodesk temas noktalarının koordinesi Türkiye Ulusal Ajansı tarafından yapılmaktadır.

MEDA Ülkeleri AGH Akreditasyon Çalışma Grubu (EVS Accreditation in EuroMed Region): Avrupa Komisyonu ve SALTO-EUROMED tarafından organize edilen grup MEDA ülkelerinde AGH konusunda faaliyet gösterecek kuruluşların akreditasyonunu yapmak üzere, 5 Ulusal Ajansın katılımıyla oluşturulmuştur.

TCA (Transnational Cooperation Activities) Çalışma Grubu: Avrupa Komisyonu koordinasyonunda 7 ülkenin ulusal ajanslarının katılımıyla gerçekleştirilen çalışmalarda ulusal ajanslar arası eğitim faaliyetlerinin kalitesi, planlanması, değerlendirilmesi gibi hususlar görüşülmektedir.

RAY (Research Based Analysis of Youth in Action) Ağı: Avrupa Komisyonu tarafından yürütülen ve 16 Ulusal Ajansın üye olduğu uluslararası bir ağıdır. Gençlik Programı'nın araştırmaya ve izlemeye dayalı analizini konu alan ağ çalışmaları çerçevesinde gençlik ve yaygın eğitim çalışmaları hakkında güvenilir kaynaklar üretilmektedir.

Ulusal Gönüllülük Komitesi: Birleşmiş Milletler Gönüllülük Programı'nın girişimiyle, Türkiye'de gönüllülük alanında aktif olan kamu ve sivil toplum kuruluşlarının üye olduğu ulusal bir komitedir. Komitenin amacı, gönüllülük alanında çalışan kuruluşlar arasında işbirliğini geliştirmek, gönüllülük kavramı hakkında bilinç oluşturmak ve bu alandaki mevzuat eksikliğini gidermeye yönelik çalışmalar yapmaktır.

Avrupa Öğrenme Hareketliliği Platformu (EPLM - European Platform on Learning Mobility): Avrupa'da öğrenme hareketliliğine yönelik çalışmalar yapmak üzere 7 Avrupa ülkesinden temsilcilerin yer aldığı bir platformdur. Avrupa Komisyonu ve Almanya Ulusal Ajansı tarafından koordine edilen platform politika yapıcılar, yaygın eğitim alanında çalışmalar yapanlar için oluşturulmuş bir platformdur.

Program Yönetim ve Uygulama Çalışma Grubu (NA Working Group on Programme Management and Implementation): Gelecek Program dönemine ilişkin önerilerin görüşüldüğü bir çalışma grubudur. Çalışma grubunda 16 Program ülkesinden Ulusal Ajans temsilcileri ve Yürütme Ajansı'ndan bir temsilci yer almaktadır.

İstihdam Edilebilirlik ve Girişimcilik üzerine Stratejik Ortaklıklar Çalışma Grubu (Strategic Partnership on Employability and Entrepreneurship): Türkiye Ulusal Ajansı'nın koordinasyonunda yürütülmekte olan çalışma grubunun amacı istihdam edilebilirlik ve (sosyal) girişimcilik konularındaki TCA faaliyetlerinin stratejik açıdan daha etkili yürütülmesine katkıda bulunmaktır. Çalışma grubunun üyeleri, 7 Program ülkesinden Ulusal Ajans ile SALTO Euromed ve SALTO EECA'dır.

Türkiye Ulusal Ajansı, eğitim ve gençlik alanlarında diğer kurum/kuruluşlarla işbirliği yaparak uluslararası alanda Türkiye'yi temsil etmesinin yanı sıra Türkiye'yi tanıtmaya anlamında görevler üstlenmiştir. Bu durumun Türkiye Ulusal Ajansı'na Türkiye'nin kültürel diplomasisine katkı sağlama misyonu yüklediği görülmektedir. Bu alanda özellikle Türkiye'nin yükseköğretim alanında cazibesinin artırılması için fuarlara katılım, basılı materyallerin üretilmesi gibi çeşitli tanıtım faaliyetleri

yürütülmüştür. Hem yükseköğretim kurumlarının hem de Türkiye'nin bir öğrenci destinasyonu olarak tanıtıldığı “Study in Turkey” adlı yayın 2005, 2006, 2010, 2012, 2016 yıllarında çıkarılmıştır. 2012 yılında tanıtım kitabının özellikle İngilizce'nin yanı sıra Fransızca ve Almanca dillerinde yayınlanmış olması bu ülkelerdeki öğrencilerin özel hedef kitle olarak belirlendiğinin göstergesidir. Yine 2011 ve 2012 yıllarında Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından yükseköğretim öğrenci ve personel hareketliliğinden yararlanmaya hak kazanan yükseköğretim kurumlarının Erasmus ofislerine, personeline ve öğrencilerine tebrik mektubu gönderilmiştir. Mektupta Avrupa Birliği sürecinin aktif bir parçası olarak hareketliliğe katılacak kişiler “Türkiye'nin Avrupa'daki gönüllü elçileri” olarak nitelendirilmiş, bu kişilerin Türkiye'yi kültürü, tarihi ve bütün hikayesiyle Avrupa'ya anlatma, tanıtma konusundaki temsil misyonlarının önemine vurgu yapılmıştır.

Erasmus+ Programı'nın kamu diplomasisi bağlamında açık bir şekilde değerlendirilmesi ilk kez yükseköğretim öğrenci hareketliliği faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilmiştir. Avrupa Birliği Bakanlığı ve Türkiye Ulusal Ajansı'nın 2 Eylül 2015 tarihinde düzenlediği “*Erasmus+ Programı kapsamında Vatandaşlarımızın Öğrenim Hareketliliği Faaliyetlerinin Desteklenmesi Toplantısı*”na Dış İşleri Bakanlığı ve Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü katılım sağlamıştır. Toplantıda Erasmus programına katılmış öğrencilerle yapılan görüşme ve analiz çalışmalarının sonuçları değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda gelen öğrencilere Türkiye'nin tanıtımına yönelik etkinlikler ve bilgilendirme toplantıları düzenlenebileceği belirtilmiş, Avrupalı gençler uzun vadede “*yurttaş diplomat*” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca Türkiye'den giden öğrencilerin gittikleri ülkeye dair yeterli ön bilgiye sahip olmaması ve Türkiye'yi tanıtma potansiyellerinin artırılması için bilgi kiti hazırlanması önerisi getirilmiştir. Bu toplantıda ortaya çıkan öneriler, genellikle bilgilendirme ve etkinlik gibi kısa süreli uygulamaları kapsadığından genel stratejinin parçası olmaktan uzak görünmektedir.

Türkiye Ulusal Ajansı, gençlik alanında ise özellikle gönüllülük konusunda uluslararası etkinliklerde aktif olarak rol almaktadır. Bu faaliyetlerden biri Türkiye Ulusal Ajansı koordinasyonu ve ev sahipliğinde, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Gönüllüleri ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı'nın desteğiyle, 30 Kasım-1 Aralık 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen “Gönüllülük Forumu”dur. Bu

forumda, Avrupa Gönüllü Hizmeti Programı'nın 20. yılı ve 5 Aralık Uluslararası Gönüllülük Günü vesilesiyle alanla ilgili çalışan temel aktörlerle bir araya gelinerek toplumsal gönüllülük bilinci, gönüllülerle çalışmak ve gönüllülük kavramının önemine vurgu yapılmıştır (Gönüllük Forumu Faaliyet Raporu, 2016). Elbette daha önce Türkiye Ulusal Ajansı'nın gönüllülükle ve eğitim ile ilgili tematik alanlarda düzenlediği faaliyetler olmuştur. 2011 Avrupa Gönüllülük Yılı kapsamında, Türkiye'de gönüllülük değerlerini yükseltmek amacıyla "Gönüllü Türkiye Sosyal Katılım ve Değişim Projesi" bu faaliyetlerden biridir. Ancak "Gönüllülük Forumu", kamu diplomasisi alanında aktif faaliyet yürüten Birleşmiş Milletler ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı gibi kurumlarla ilk defa işbirliği yapılması bakımından önem taşımaktadır. İlerleyen süreçlerde eğitim, gençlik ve spor alanlarında farklı tematik konularda uluslararası kurum/kuruluşlarla işbirliği çalışmaları yürütme ihtimali Türkiye Ulusal Ajansı'nın kamu diplomasisi bağlamındaki konumunu kuşkusuz güçlendirecektir.

Son olarak 2017 yılının başından itibaren Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden öğrenci sayısı arasındaki farkın azaltılması amacıyla gelen öğrenci ve personel için mevcut durum analizi yapılarak stratejik bir eylem planı hazırlanmıştır. Eylem planı kapsamında yükseköğretime ilişkin Türkiye algısının güçlendirilmesi; gelen-giden öğrenci/personel sayısında sürdürülebilirliğin sağlanması; gelen öğrenci/personelle yönelik çalışmalarda etkinlik ve koordinasyonun sağlanması noktasında temel öncelikler belirlenmiştir. Belirlenen öncelikler doğrultusunda Türkiye Ulusal Ajansı'nın koordinasyonunda ve Dış İşleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler, ilgili ülke Ulusal Ajansları, BYEGM, KDK, Erasmus Öğrenci Ağı (ESN Turkey) gibi ilgili kurum/kuruluşlarla işbirliği halinde gerçekleştirilmektedir.

3.8. Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Avrupa Gönüllü Hizmeti'nin Türkiye Algısına Etkisi

Kamu/kültürel diplomasisi aracı olarak değişim programlarının rolü üçe ayrılmaktadır: Karşılıklı anlayış geliştirmek; Ev sahibi ülke hakkında olumlu imaj oluşturmak ve Ev Sahibi ülkenin dış politikasına destek sağlamak (Lima Jr, 2007: 248). Değişim programlarının ev sahibi ülkenin dış politikasına destek sağlayıp

sağlamadığına ilişkin etki ölçümlemesi pek mümkün görünmese de karşılıklı anlayış ve olumlu imaj oluşturmaya ilişkin etki araştırmalarına rastlanmaktadır. Bu başlıkta, Erasmus+ Gençlik Programı kapsamındaki faaliyet türlerinden biri olan Avrupa Gönüllü Hizmeti (AGH) kapsamında Türkiye'ye gelen gönüllülere ilişkin mülakat çalışmasına yer verilmektedir.

Araştırma, 2016-2017 döneminde Türkiye'ye gelen ve çoğunlukla 3 aydan fazla süredir Türkiye'de ikamet etmekte olan 6'sı kadın 4'ü erkek, 10 AGH gönüllüsüyle yapılan görüşmenin sonuçlarına dayanmaktadır. Almanya, İngiltere, Fransa, Portekiz, İtalya (2), Litvanya (2), Polonya (2)'dan gelen gönüllüler Ankara, İstanbul, Bursa, Kocaeli, Hatay, Adana ve Giresun'da çeşitli sosyal sorumluluk projelerinde çalışmaktadırlar. Gönüllülerin uzun dönem AGH yapanların arasından seçilmesinin nedeni kamu diplomasisi aracı olarak değişim programlarının karşılıklı anlayış geliştirme ve ev sahibi ülke hakkında olumlu izlenim elde etmek için gereken sürenin iki, üç aydan fazla olmasıdır. Bu konuda Varoğlu (2013:28) bir ülkeye giden ve orada eğitim gören insanların o ülkeye dönük olarak daha olumlu izlenimler edinmesinin sebebini o ülkeyi biraz daha uzun süreli tanıma fırsatı elde etmelerine bağlamaktadır. Varoğlu'na göre bu sürenin 15 günlük, 2 aylık sürelerden kısa olması kültür şoklarıyla birlikte bir takım atosite denilen düşmanlıklar üretilmesine sebep olabilmekte ve bu durumda ise kamu diplomasisi bakımından sonuç elde etmek mümkün olamamaktadır.

Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formundaki sorular oluşturulurken daha önce değişim programlarının etkisini ölçmeye yönelik yapılmış olan çeşitli akademik çalışmalardan yararlanılmıştır (Bint Abbas, 2015; Yang, 2015; Oner, 2015). Görüşme formunda, "Türkiye'yi tercih etme nedenler, Türkiye'deki kültür, toplum ve değerlerle ilgili genel algı ve fikirleri, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine ilişkin düşünceleri ve Türkiye'nin tanıtımına katkıları" konularını ele alan sorular yer almaktadır. Hazırlanan görüşme formunun anlaşılabilirliği, araştırmanın amacına uygunluğu ve uygulanabilirliğini kontrol etmek amacıyla kamu diplomasisi ve Avrupa Birliği üzerine çalışmalar yapan akademisyenlerin görüşlerinden yararlanılmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşan görüşme Ankara'daki katılımcılarla yüz yüze ve Ankara dışındaki katılımcılarla ise internet yoluyla (video ve e-posta) gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerde ses kayıt cihazı

kullanılmış, daha sonra yapılan kayıtlar çözümlenmiştir. Elde edilen veriler analiz edilirken betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir ve elde edilen veriler neden-sonuç ilişkisi içerisinde yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239). Katılımcıların görüşleri gizlilik esasına göre isimleri kullanılmaksızın gönüllüyü ifade etmesi açısından G1,G2 şeklinde kodlanarak aktarılmıştır.

1- Türkiye’ye İlişkin Genel Görüşler

a) Türkiye’yi tercih etme nedenleri

Katılımcılara Türkiye’yi tercih etme nedenleri sorulduğunda verilen cevaplar temel olarak Türkiye’nin kültürü, tarihi, özellikle Avrupa, Orta Doğu ve Orta Asya arasındaki coğrafi konumu ile çok ilginç bir ülke olduğu etrafında şekillenmektedir. Katılımcılar Türkiye’ye farklı bir kültürü keşfetme isteği, Türk mutfağının Avrupa’daki ünü, Akdeniz ülkelerine olan ilgileri, Türkiye’de yaşam koşullarının diğer ülkelere nispeten daha ucuz olması ve bununla bağlantılı olarak seyahat etmenin kolay olması sebebiyle Türkiye’ye geldiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların çoğu (G1, G2, G3, G4, G5, G7, G9) kariyer planları doğrultusunda Türkçe öğrenmek ve/veya mültecilerle ilgili projelerde gönüllü olarak çalışarak deneyim elde etmek için geldiklerini ifade etmişlerdir.

b) Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye hakkındaki bilgileri

Katılımcılardan bazıları, AGH için Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye’yi tarih ve edebiyat kitaplarından takip ettiklerini ve Türkiye’de arkadaşları olduğu için bilgilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları ise daha önce turist olarak ya da Erasmus öğrenci değişimi, Gençlik Değişimi projeleri, kısa dönemli AGH faaliyetlerinden yararlanarak Türkiye’de bulundukları için bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan sadece biri “*Aslında Türkiye’yle ilgili fazla bilgi sahibi değildim, Türkiye’yi sadece medyada siyasetle ilgili haberlerden ve sahilleriyle ünlü turistik bir ülke olarak biliyordum*” (G8) şeklinde görüş belirtirken diğer bir katılımcı “*Türkiye’deki siyasi durum ve terör olaylarından dolayı Türkiye’de AGH yapmam konusunda ailemin bazı çekinceleri vardı ancak şu anda bu korkularından arındılar*” (G2) şeklinde görüş belirtmiştir.

c) Türkiye'yi üç kelimele tanımlamaları

Katılımcılara Türkiye'yi üç ayrı kelimeyle tarif etmeleri sorulduğunda öne çıkan ilk üç kelime misafirperverlik, çok kültürlülük ya da çeşitlilik ve ilgi çekicilik olmuştur. Katılımcılar ayrıca Türkiye'yi tanımlarken genel olarak “büyük, heyecanlı, değişken, samimi, mistik, lezzetli yemek, güzel hava ve doğal güzellik” gibi olumlu ifadeleri kullanmışlardır. Olumlu tanımların yanı sıra “erkek egemen, zıt veya çelişik” gibi olumsuz sıfatlar da katılımcılardan bazılarının ön plana çıkardığı özellikler arasında yer almıştır.

2- Türkiye'nin Kültür, Toplum ve Değerlerine İlişkin Görüşler

a) Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'yle ilgili algıları

Katılımcılardan AGH deneyimlerinden önce Türkiye'nin kültürü, toplumu, insanları ve değerleri ile algılarını 0-5 arasında (negatiften pozitif) ölçeklendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların çoğu gelmeden önceki algılarına ilişkin ortalama 2,5-3 puan, geldikten sonraki algılarına ilişkin ortalama 3,5-4 puan vermişlerdir. Katılımcılar, algılarındaki olumlu yönde değişimin nedenini farklı kültür ve yaşama alışkanlıklarına saygı göstererek yaşamak ve insanlarla etkileşim içinde olmak şeklinde açıklamışlardır. Katılımcıların çoğu Türkiye'deki terör olaylarının kendilerinde Türkiye ile ilgili olumsuz algılara neden olduğunu kabul etmekle birlikte bu düşüncelerinin Türkiye'de bir süre yaşamalarına engel teşkil etmediğini belirtmişlerdir. Bu durum aslında Türkiye'ye gelen gönüllülerin terör olaylarından dolayı çekinceleri olsa da Türkiye'ye karşı çok fazla önyargılı olmadıklarını ve Türkiye'yi bilerek tercih ettiklerini gösterir niteliktedir.

b) Türkiye'ye geldikten sonra Türkiye'yle ilgili görüşleri

Katılımcılara Türkiye (kültür, toplum, insanlar ve değerler) algılarındaki değişiklik sorulduğunda Türkiye'de yaşamaya başlayınca insanları ve kültürü daha iyi anlamaya ve uyum sağlamaya başladıklarını, Türkiye'nin medya tarafından yansıtıldığı gibi tekdüze bir Türkiye olmadığını modern ile gelenekseli birarada barındıran çeşitli bir ülke olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri Türkiye'ye dair medya yönlendirmesi olduğunu “Avrupa'daki medya Türkiye'de siyasi, dini ve terörle ilgili birçok sorun olduğuna dair olumsuz haberler yayınlıyor. Fakat Türkiye'ye geldikten sonra fark ettim ki Türkiye ile ilgili söylenenlerin çoğu yanlış. Medya, siyaseti eleştirirken Türkiye toplumuna karşı haksızlık ediyor. Politik,

ekonomik ve bölgesel sorunlar yaşandığını kabul etmekle birlikte Türkiye'nin kesinlikle medya tarafından gösterilen ülke olmadığını düşünüyorum" (G3) şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan diğeri Türkiye'de yaşamaya başladıktan sonra insanlara uyum sağlamaya başladığını belirterek, *"Türkiye'deki insanlar hem çok misafirperver, yardımsever ve samimiler hem de çok aceleci ve öfkeli, birbirlerine karşı toleransları yok, bu çok ilginç bir özellik"* (G2) Türkiye'deki insanlarda farklı gördüğü özelliklere dikkat çekmiştir. Başka bir katılımcı ise *"Türkiye'de yaşamaya başlayalı 180 gün oldu ve herşey iyi yönde değişti. Dünyadaki en sıcakkanlı ve misafirperver insanların yaşadığı, yemekleri ve tarihiyle zengin kültüre sahip olan ve her bölgesinin ayrı özellikleri olan tek ülke Türkiye. Ancak İngilizce konuşan insan bulmanın zor olduğunu da geldikten sonra öğrendim"* (G6) şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Diğer bir katılımcı ise Türkiye'deki eğitime dair görüşlerini *"Türkiye'de genç kızların kimya, fizik gibi bilim alanlarında eğitim görmeleri beni çok şaşırttı çünkü bu durum benim ülkemde olağandışı. Ayrıca parasız eğitim fikri gerçekten çok hoşuma gitti"* (G8) şeklinde belirtmiştir.

c) AGH deneyimlerinin tutumlarını nasıl değiştirdiği ile ilgili görüşleri

Katılımcıların çoğu dahil oldukları projeler sayesinde insanlara daha pozitif olduklarını ve farklı kültürlerle karşı daha fazla anlayış geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri engellileri konu edinen bir projede yer aldığını belirterek *"İnsanlara, özellikle engellilere karşı tutumum değişti. Bu konu üzerine daha önce hiç düşünmemiştim. Engellilerle empati kurmayı öğrendim ve yeni düşünme biçimleri geliştirdim. Ayrıca Türkiye'deki insanlarla daha yakın ilişkiler kurdum, şu an kendimi Türkiye'nin elçisi gibi hissediyorum"* (G1) görüşlerini ifade etmiştir. Diğer bir katılımcının ise *"Ben tüm kültürlerle karşı pozitif olduğumu düşünüyorum. Elbette burada yaşamadan önce bir Türk ile tanıştığımda onların düşünce biçimini, dünyaya bakış açılarını anlamam uzun süre alıyordu fakat şimdi Türkiye'deki kültürü bildiğim için insanları anlamam 5-10 dakika sürüyor"* (G4) şeklinde ifadeleri kültürel diplomasi aracı olarak AGH'nin karşılıklı anlayış geliştirme amacına hizmet ettiğini kanıtlamaktadır.

3- Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine İlişkin Görüşler

a) Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğiyle ilgili görüşleri

Katılımcılara AGH deneyimlerinin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği hakkındaki görüşlerini ne yönde değiştirdiği ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini destekleyip desteklemedikleri soruları yöneltilmiştir. Katılımcılar çoğunlukla (G1,G2,G3,G4,G7, G9,G10) Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini desteklediklerini, ancak AGH deneyimlerinin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini etkilemediğini, üyeliğin özellikle 2003-2004 yıllarında gerçekleşme ihtimalinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar ayrıca Türkiye'nin kriterleri sağlaması durumunda Avrupa Birliği'ne üyeliğin gelecekte mümkün olabileceğini ancak ilişkilerin mevcut durumundan dolayı bunun şu anda pek mümkün olmadığını dile getirmiştir. Katılımcılardan biri Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini hak ettiğini şu sözlerle dile getirmiştir: *“Türkiye, özellikle 2004 yılında, Avrupa Birliği en büyük genişlemesini gerçekleştirdiğinde, Avrupa Birliği'ne girebilirdi, birçok Doğu Avrupa ülkesinden daha fazla hak ediyordu ve daha çok yol katetmişti”* (G1). Katılımcılardan bazıları (G1,G3,G8) üyeliğin Türkiye'nin ticari, sosyal ve çevresel standartlarını yükseltmesine ve kültürel ilişkilerin gelişmesinin ülkelerarası önyargıları kırmaya, mesafeleri kaldırmaya yardımcı olacağı görüşünü dile getirmişlerdir.

Türkiye'nin üyeliğini desteklemediklerini belirten katılımcılardan bazıları görüşlerini *“Birçok Avrupa Birliği değerinin Türkiye'de olmadığını gördüğüm için Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini desteklemiyorum ama Türkiye'deki insanlar için vize serbestliği istiyorum. Çünkü insanlar sadece 2 haftalığına Avrupa'ya gitmek için eğer yeşil pasaportları yoksa 200 Euro'dan fazla para ödüyorlar. Bu benim için çılgınlık ve hiç adil değil”* (G5) şeklinde ifade ederken, bir başka katılımcı ise *“Türkiye kendi başına büyük bir ülke olduğu için Avrupa Birliği'ne katılması gerektiğini düşünmüyorum ancak Avrupa Birliği projeleri için Avrupa Birliği'ne ortak bir ülke olarak kalabilir”* (G6) diyerek Türkiye'nin Avrupa Birliği ile daha iyi ilişkiler içinde olması gerektiğini belirtmektedir.

b) Türkiye'nin üyeliği durumunda Avrupa Birliği'ne katkılarına ilişkin görüşleri

Bu alt soru başlığı doğrultusunda görüşme formunda katılımcılara, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olması durumunda, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katkılarını

nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Katılımcılar çoğunlukla (G1,G2,G3,G4,G6,G8) Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne ekonomik anlamda özellikle tarım ve turizm alanlarındaki katkısı olabileceğini; bir kısmı (G1,G4,G8,G10) ise Türkiye'nin üç kıtanın ortasında “diplomatik köprü” görevi görerek Avrupa Birliği'ne Balkanlar, Orta Asya ve Orta Doğu'da politik anlamda katkı sunabileceğini belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri olası ekonomik katkısı *“Daha çok serbest ticaret, daha çok üniversite anlaşması, bilimsel araştırma ve geliştirme anlamında daha çok işbirliği Avrupa Birliği'ne katkı sunabilir. Ayrıca Türkiye güvenlik, denizcilik ve havacılık konularında başarılı ve bu konularda Avrupa Birliği'ne katkı sunabilir”* şeklinde dile getirmiştir.

Katılımcılardan bazıları (G7,G3,G4,G5,G10) ise Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katkısının kültürel çeşitlilik olacağını dile getirmiştir. Katılımcılardan biri bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Türkiye, Avrupa ve Asya arasında geçiş noktasıdır ve çok çeşitli bir ülke olarak Avrupa Birliği ülkelerine çeşitliliğin anahtar olduğunu, Avrupa Birliği'nin tümünün aynı kültüre sahip olması gerekmeyişi ve farklılıkların benimsenmesi gerektiğini gösterebilir”* (G7).

c) Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye bakışıyla ilgili görüşleri

Bu alt başlık doğrultusunda katılımcılara Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı önyargılı olup olmadığı konusunda ne düşündükleri sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların çoğu (G2, G3,G4,G7,G8) Avrupa'da Türkiye'ye karşı önyargı olduğunu ve bunun temel sebebinin ise olumsuz haberlere odaklanan medya yönlendirmesi olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri *“Medya, 3 yıl önce Türkiye'yi kaostaymış gibi gösteriyordu, yani Suriye krizinin başlamasıyla birlikte. Türkiye'de büyük problemler olmamasına rağmen Türkiye'nin ateşte olduğu, kaosta olduğu fikrini Avrupa insanlarında oluşturdular”* (G4).

Katılımcıların bazıları ise (G2,G3,G4,G10) Avrupa'nın genelinde İslamafobi olduğu için Türkiye'ye karşı önyargı olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri bu konuya ilişkin olarak görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: *“Önyargının temel nedeni tabii ki din. Biz Hristiyanız, onlar Müslüman, biz beyazız, onlar değil. Türkiye'de sokaktaki insanları gördüğünüzde onların tamamen Arap gibi görünmediğini, onların Avrupalı gibi de görünmediğini görürsünüz. Çünkü Türkiye'deki insanlar çok kültürlü görünüyor, yani herkes Türk olabilir”* (G3). Diğer bir katılımcı ise *“Türkiye ile ilgili birçok önyargı var ve sadece kişisel deneyimler ve toplumlararası etkileşim bunun*

değiştirilmesine yardımcı olabilir. Mesela benim ailem başlangıçta Türkiye'yi özellikle genç bir kadın için tehlikeli bir ülke olarak gördükleri için Türkiye'ye gelmem konusunda çok olumsuzlardı. Ancak hayatımın burada ne kadar güzel olduğunu gördükten ve Türkiye'deki insanlarla ilgili hikayelerimi dinledikten sonra önyargılarını kırdılar” (G7) diyerek değişim programlarının önemine vurgu yapmıştır.

4- Katılımcıların Karşılıklı Anlayış Geliştirmeye Yönelik Katkıları

a) Türkiye’de yaşamak ve Türkçe öğrenmek konusundaki görüşleri

Katılımcıların çoğu (G1,G3,G4,G5,G7,G9,G10) Türkiye’de yaşamak ve Türkçe öğrenmek istediklerini ancak Türkçe’nin öğrenmesi zor bir dil olduğunu dile getirmişlerdir. Katılımcılardan bazıları Türkiye’de yaşamak konusundaki planlarını şu şekilde ifade etmiştir: *“Türkçe öğrenmek istiyorum ve bu nedenle Türkiye Bursları’na başvurduğum. Ayrıca belirtmeliyim ki Türkiye’ye tekrar gelmek istememin nedeni bu ülkeye duyduğum sevgi.” (G7); “Türkiye’de yaşamak istiyorum ve Türkiye’deki iş fırsatlarını araştırıyorum” (G3, G5). Diğer katılımcılar ise Türkiye’ye tekrar gelebileceklerini fakat Türkiye’de yaşamak konusunda emin olmadıklarını ifade etmişlerdir (G6,G2).*

b) Yakın çevrelerine Türkiye’yle ilgili önerileri

Katılımcılar yakın çevrelerini Türkiye’de AGH ve Erasmus yapmak konusunda teşvik ettiklerini ifade etmişlerdir (G1,G2,G5, G6,G7,G8,G9,G10). Katılımcılardan biri *“Evet arkadaşlarımı Türkiye’de Erasmus ve AGH yapmaları için teşvik ettim. Hatta ülkemdeki üniversiteyle bu nedenle tartışma yaşadım. Bu üniversitenin Türkiye’yle anlaşması var ama son üç yıldır Türkiye’ye öğrenci göndermiyorlar. Ama anlaşmayı da iptal etmiyorlar. Ülkemdeki öğrenciler Türkiye’ye gelmek istemesine rağmen üniversiteleri onları engelliyor. Bu hiç adil değil” (G2) diyerek bu konuda bireysel tavsiyelerin tek başına yeterli olmadığını ve diplomatik ilişkiler yoluyla birtakım önlemler alınması gerekliliğine dikkat çekmiştir. Katılımcılardan bazıları ise (G3,G4) AGH ve Erasmus programlarını kişisel ve mesleki gelişime katkıda bulunduğu için genel olarak herkese tavsiye ettiklerini belirtmişlerdir.*

c) Yakın çevrelerinin Türkiye ile ilgili algılarına katkıları

Katılımcılara aile üyelerinin ve arkadaş çevrelerinin Türkiye ile ilgili fikirlerinin değişip değişmediği sorulduğunda, katılımcıların çoğu (G3,G4,G6,G7,G8,G10) yakın çevrelerinin Türkiye ile ilgili fikirlerini yaptıkları paylaşımlarla olumlu yönde etkilediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları bu konudaki fikirlerini şu şekilde dile getirmiştir: *“Ben buraya gelmeden önce çevremdeki herkes olumsuz düşüncelere sahipti ancak sosyal medyada güzel fotoğraflarımı görünce ve burada yaşadıklarımı dinleyince fikirleri olumlu yönde değişti. Hatta ziyaretime gelen arkadaşlarım Türkiye’ye aşık oldu”* (G7); *“Bence ben Türkiye’ye gelmeseydim, ailem asla Türkiye’yi ziyaret etmezdi ve Türkiye’yle ilgili fikirleri değişmezdi, önceden olumsuzlardı ancak şimdi benim sayemde daha pozitif düşüncelere sahipler”* (G4); *“Türkiye, Avrupa’da anlatıldığı gibi bir yer değil, geldikten sonra fikriniz değişecektir dedim ve annem buraya geldiğinde fikrini tamamen değiştirdi. Türkiye’nin modern bir ülke olduğunu gelip bir süre burada yaşadktan sonra anladı”* (G3). Bazı katılımcılar (G2,G5,G10) ise medya yönlendirmesinden dolayı ailelerin fikirlerinde büyük değişiklikler yapamadıklarını ya da ailelerinin zaten Türkiye’ye karşı olumsuz düşüncelere sahip olmadığını ifade etmişlerdir.

Yapılan çalışmadan anlaşıldığı üzere AGH programı hem karşılıklık anlayış geliştirilmesinde hem de Türkiye’ye ilişkin algıların olumlu yönde değişmesinde etkili bir kültürel diplomasi aracı olarak işlemektedir. Katılımcıların Türkiye’ye gelmeden önce önyargılı olmadığı görülse de Türkiye’ye geldikten sonra hem kendi algılarında hem de ailelerinin algılarında önemli ölçüde değişiklik yaşandığı tespit edilmiştir. Ayrıca en önemli Avrupa Birliği değerlerinden olan kültürel çeşitliliğin Avrupa Birliği vatandaşı olan katılımcılar tarafından benimsendiği görülmüş ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyeliği çoğunlukla kültürel çeşitlilik bağlamında ele alınmıştır. Ayrıca katılımcıların Türkiye’de Avrupa’dan bakıldığı gibi tek bir kültürün ya da geleneğin hakim olmadığını belirtmeleri AGH’nin Türkiye’nin kendi içindeki kültürel çeşitliliği anlamalarına yardımcı olan kültürel diplomasi aracı olarak işlediğini göstermektedir. Bunun yanı sıra katılımcılarda Avrupa kültüründen farklı olarak Türkiye’de

yaşamanın, kültürel farklılıklara saygı duyma ve farklı bir kültüre uyum sağlama becerisi kazandırdığına vurgu yapıldığı görülmüştür.

Ekonomik kriz kuşkusuz katılımcıların Türkiye'yi tercih etmesinde etkili olan önemli sebeplerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların iş tecrübesi edinmek, mültecilerle çalışmak, Türkçe öğrenmek ve gelecekteki iş fırsatlarından yararlanmak üzere Türkiye'yi kariyerlerinde önemli bir deneyim alanı olarak ele aldıkları görülmüştür. Ayrıca Türkiye'de yaşanan terör olayları katılımcıların Türkiye'yi tercih etmelerinin önünde engel oluşturmamış ve katılımcıların tümü terörün küresel bir sorun olduğunu dile getirmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küreselleşmenin en önemli sonuçlarından biri uluslararası sistemde aktörlerin çeşitlenmesi ve bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte uluslararası toplumun önem kazanmasıdır. Yeni kamu diplomasisi yaklaşımları özellikle karşılıklı anlayış ve işbirliği sağladığı için “*ilişki inşası*”nı dış politikanın önemli araçlarından biri haline getirmiştir. Bu araçların en önemlisi kuşkusuz kültürel ve eğitim değişim programlarıdır. “*Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Erasmus+ Programı ve Türkiye Ulusal Ajansı’nın Rolü*” başlıklı bu çalışmada Avrupa Birliği kamu diplomasisi politikaları kapsamında eğitim ve gençlik programları incelenmiş ve Türkiye Ulusal Ajansı’nın kamu diplomasisi bağlamındaki rolü ortaya konulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde kamu diplomasisi oluşumu, türleri, uygulamaları hakkında genel bilgi verilmiş ve kamu diplomasisinin günümüz uluslararası ilişkiler sisteminin ayrılmaz bir parçası olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İkinci bölümde Avrupa Birliği ve Türkiye’deki kamu diplomasisi anlayışı ve özellikle ilişki inşası boyutundaki uygulamalar ele alınmıştır. Avrupa Birliği kamu diplomasisinin hedef kitlesi bakımından iç ve dış kamuoyu olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmüştür. Avrupa Birliği’nin içe yönelik kamu diplomasisi üye ülkelerin halkını hedef kitle olarak ele alarak Avrupa kimliği oluşturulmasına yönelik girişimleri içerirken; dışa yönelik kamu diplomasisi, Avrupa Birliği’nin Avrupa Birliği üyeleri dışındaki üçüncü ülkelerin halkıyla kurduğu iletişimi kapsamakta ve onları etkilemek için öne çıkardığı Avrupa Birliği değerleri üzerine temellendirilmektedir. Avrupa Birliği barış, demokrasi, güvenlik ve refah gibi değerlerle başlı başına yumuşak güç kaynağı bir sosyal proje olarak görülmekle birlikte; Avrupa Birliği dış politikasının aracı olarak ortak ve bütünsel kamu diplomasisi anlayışının 2009 yılında Lizbon Antlaşması’nın imzalanmasından sonra gelişmeye başladığı anlaşılmıştır. Türkiye ise çok boyutlu dış politika hedefleriyle paralel biçimde son yıllarda birçok kamu diplomasisi kurumu tesis ederek Ortadoğu, Balkanlar ve Kuzey Afrika gibi bölgelerindeki yabancı kamuoyuna yönelik çalışmalar yürütmekte olduğu bilinmektedir. Ancak Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne yönelik uzun vadeli kamu diplomasisi faaliyetlerinin geliştirilmeye açık bir alan olduğu düşünülmektedir. Türkiye’nin Avrupa kamuoyuna yönelik dinleme, bilgilendirme, tanıtım ve etkileme

faaliyetlerine, özellikle yeni kamu diplomasisi yaklaşımları içinde en etkili yöntemlerden “*ilişki inşa etme*” aracı olan değişim programlarına ağırlık verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Üçüncü bölümde, Avrupa Birliği tarafından özellikle ‘*kamu diplomasisi*’ kavramıyla nitelendirilmekten kaçınılsa da Erasmus+ Programı’nın Avrupa Birliği kamu diplomasisinin temel uygulama yöntemlerinden biri ve Lizbon Antlaşması sonrasında Avrupa Birliği’nin küresel aktör olarak dünyadaki görünürlüğüne katkı sunan temel araçlardan biri olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim ve gençlik programlarının özellikle son iki yılda stratejik bir perpektifle ele alındığı ve Avrupa Birliği dış politikasında uluslararası kültürel ilişkiler için ağırlık verilen alanlar olduğu görülmüştür.

Kamu diplomasisi faaliyetlerinden biri olan değişim programları özellikle uzun vadeli ‘*ilişki inşası*’ boyutu kapsamında ön plana çıkmaktadır. Erasmus+ Programı kapsamında Avrupa Birliği stratejik mesajlarını hibe desteği sağladığı projelerle kurum/kişilere iletmekte ve belirli bir süre Avrupa Birliği değerleri üzerine proje uygulamalarını sağlayarak onları etkilemektedir. Bu durum, Avrupa Birliği kamu diplomasisini dünyadaki diğer ülkelerin uygulamalarından ayıran bir özelliktir. Avrupa Birliği kamu diplomasisi anlayışı çerçevesinde verilmek istenen mesajlar ve Avrupa Birliği değerleri, eğitim ve gençlik programları kapsamında Avrupa’da eğitim alan, staj yapan ya da gönüllülük faaliyetlerinde yer alan gençlere, gençler tarafından da hedef ülkenin toplumuna aktarılmaktadır. Rasmussen bu sürece ‘*public diplomacy by proxy*’ yani temsilen kamu diplomasisi adını vermektedir (Rasmussen’den akt., Yang, 2015:616).

Türkiye Ulusal Ajansı, Türk kültürü ve değerlerinin tanıtımını yapan Yunus Emre Enstitüsü ya da Avrupa’nın yumuşak güç değerlerini kullanarak kültürel çalışmalar yürüten EUNIC gibi temel kültürel diplomasi kurumları arasında yer almamaktadır. Ancak Türkiye Ulusal Ajansı düzenlediği faaliyetlerle ve yaptığı işbirliği çalışmalarıyla hem Türkiye’ye gelen Avrupa vatandaşları hem de Avrupa’ya giden Türkiye vatandaşlarıyla etkileşim halindedir. Ayrıca son yıllarda yapılan çalışmalardan hareketle Türkiye Ulusal Ajansı, Türkiye’nin cazip bir eğitim destinasyonu haline getirilmesi için ilgili kurum/kuruluşlar ile birlikte çalışmalar yapmaktadır. Bu durum Türkiye Ulusal Ajansı’na Türk dış politikasında özellikle

eğitim, gençlik ve son yıllarda spor alanlarında Avrupa Birliği ülkeleriyle ilişki kurulması noktasında önemli bir misyon yüklemektedir. Bu misyon, Türkiye Ulusal Ajansı'nın doğrudan ve/veya dolaylı olarak kamu diplomasisine hizmet etmekte olduğunu, son yıllarda kültürel diplomasi anlamında rolünün arttığını göstermektedir. Türkiye Ulusal Ajansı, Avrupa Birliği'nin, Erasmus+ Programı kapsamında Gençlik Programı'na kültürel diplomasi açısından ayrı önem atfetmesiyle paralel biçimde gençlik alanında yaptığı çalışmalarla özellikle EuroMed bölgesinde kültürel diplomasi faaliyetlerine destek vermektedir.

Çalışmada aktarıldığı üzere Türkiye'nin kamu diplomasisinin temel odak noktası uluslararası alanda ve özel olarak Avrupa Birliği ülkelerinde Türkiye hakkındaki olumsuz algının ortadan kaldırılmasıdır. AGH üzerine yapılan örnek çalışmada görüldüğü gibi bu algıların oluşmasında yabancı medyanın Türkiye hakkında taraflı ve yönlendirici haberler yayınlaması ve politik liderlerin yönlendirmeleri oldukça etkilidir. Ancak Türkiye'ye gelen Avrupa Birliği vatandaşları Türkiye'deki kültürü deneyimleyerek ve toplumla karşılıklı etkileşimde bulunarak Türkiye ile ilgili daha olumlu bir kavrayışa sahip olmakta ve Türkiye'yi yakın çevrelerine doğru bilgilerle aktarmaktadırlar. Türkiye Ulusal Ajansı, son yıllardaki iletişim çalışmalarında Türkiye'ye gelen yabancı öğrenci gönüllülerin Türkiye deneyimlerini yaygınlaştırmakta ve Avrupa Birliği kamuoyundaki Türkiye algısının olumlu yönde değişmesi için çalışmalar yürütmektedir. Ancak bu çalışmalar stratejik bir planın parçası olarak uygulandığında kurumun vizyonuna katkı sağlayacağını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Bu tez çalışmasında elde edilen bulgular doğrultusunda belirlenen ve Türkiye Ulusal Ajansı'nın Erasmus+ Programı'nın etkili bir kültürel diplomasi aracı olarak kullanmasına yönelik öneriler şu şekildedir:

- Dinleme, kamu diplomasisinin önemli ve öncelikli aşamalarından birini oluşturmaktadır. Erasmus+ Programı'nın kültürel diplomasi aracı olarak kullanılması için programa katılan Avrupalı vatandaşların sistematik bir şekilde dinlenmesi gerekmektedir. Erasmus+ Programı kapsamında süreç odaklı olan Stratejik Ortaklık projelerinde ortakların Türkiye'ye gelmeden önceki algılarıyla proje sona erdikten sonraki algılarına yönelik dinleme faaliyetleri gerçekleştirilebilir. Yine Türkiye'ye uzun dönemli olarak gelen

öğrenci, öğrenici ve gönüllüler anketler yoluyla dinlenebilir. Elde edilen veriler gelecekte oluşturulacak stratejilere katkı sağlamak üzere kamu diplomasisi alanında aktif faaliyet yürüten ilgili kurum/kuruluşların ve/veya akademisyenlerin kullanımına sunulabilir.

- Dinleme faaliyetlerinin bir parçası olarak BYEGM ile Avrupa ana akım medyasında Türkiye'deki eğitim ve gençlik alanlarındaki haberlere yönelik algıların belirlenmesi için işbirliği yapılabilir.
- Bu tez çalışması Avrupa'daki ülkelerin eğitim ve gençlik alanlarında cazibe merkezi olması için yapılan çalışmaları inceleyen karşılaştırmalı bir analizi içermemektedir. Türkiye'nin eğitim, gençlik ve son yıllarda spor alanlarında daha etkin kamu diplomasisi yürütmesi için başarılı ve başarısız örnekler incelenebilir ve böylece oluşturulacak stratejiye katkı sağlanabilir.
- Türkiye Ulusal Ajansı ile stratejik bir çerçeve doğrultusunda belirlenen Ulusal Ajanslar arasında kültürel diplomasi rolleri konusunda daha yakın işbirliği kurulabilir.
- AGH kapsamında Türkiye'ye gelen gönüllülerle yapılan mülakatlarda Avrupa Birliği değerlerinden olan kültürel çeşitlilik Türkiye'nin de en temel değerlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye Ulusal Ajansı, bu konudaki tematik toplantı, seminer ve çalışma gruplarına daha fazla dahil olarak Türkiye'nin kültürel çeşitlilik markasına katkıda bulunabilir.
- Erasmus+ Programı kapsamında özellikle uzun vadeli ilişki inşa etme araçları olarak karşımıza çıkan Yükseköğrenim Öğrenci ve Staj hareketliliği (Erasmus), Mesleki Eğitim Staj Hareketliliği ve AGH faaliyetlerine yönelik ülkelere özel stratejiler geliştirilebilir. Gelen öğrenci, öğrenici ve gönüllü sayılarının artırılması için ilgili paydaşlarla birlikte belirlenen stratejiler doğrultusunda hazırlanacak eylem planları düzenli olarak uygulanabilir.
- Avrupa Komisyonu, Avrupa'daki ülkeleri eğitim ve gençlik konularında cazibe merkezi haline getirmek için sosyal medya araçlarını etkin olarak kullanmaya başlamıştır. Bu doğrultuda Türkiye'nin eğitim ve gençlik alanlarında farklı ve önemli bir destinasyon olduğu konusunda oluşturulacak etkileyici içerikler Avrupa Komisyonu'yla paylaşılabilir.

- Türkiye Ulusal Ajansı'nın koordinasyonunda üniversiteler ile bölgedeki Kalkınma Ajanslarının eğitim tanıtımı anlamında işbirliği yapmaları teşvik edilebilir. Üniversitelerin ön plana çıktığı eğitim alanları belirlenerek, başarılı üniversitelerin Avrupa'ya tek bir mesajla ulaşabilmeleri sağlanabilir.
- Yeni kamu diplomasisinde internetin etkin kullanımı oldukça önemlidir. Türkiye Ulusal Ajansı hali hazırda YouTube kanalı üzerinden Avrupalı öğrenci ve gönüllülerle yaptığı röportajları yayınlamaktadır. Ancak tematik olarak "Study in Turkey", "Be Volunteer in Turkey", "Trainsheeps in Turkey" gibi adlarla başta İngilizce olmak üzere Fransızca, Almanca, İspanyolca, İtalyanca gibi farklı dillerde yayın yapan YouTube kanalları açılabilir ve Facebook, Twitter gibi sosyal medya mecraları aktif hale getirilebilir. Bu kanalda gelen öğrenci, öğrenici ve gönüllülerin Türkiye'deki hayatını anlatan ve kültürlerarası diyaloga vurgu yapan videolar düzenli olarak yayınlanabilir. Böylece Türkiye'deki hayatı deneyimleyen gençler birer kültür elçisi olarak Türkiye'nin tanıtımında aktif rol alabilir.
- Son yıllarda Türkiye kamu diplomasisinin önemli bir parçası olarak işlev gören TRT World ile işbirliği yapılarak yukardaki maddede belirtilen başarı hikayeleri yaygınlaştırılabilir. Bu bağlamda Avrupa çapında etkili olan uluslararası medya kuruluşlarıyla işbirliği geliştirilebilir.
- Kültürel diplomaside sürdürülebilirlik önemlidir. Türkiye Ulusal Ajansı'nın İngilizce web sayfası aktif hale getirilerek, Erasmus+ Programı kapsamında uzun süre Türkiye'de yaşamış/yaşayan gençler ile Türkiye'ye gelmek isteyen gençlerin buluşacağı mezun ağı oluşturulabilir. Ayrıca bu çevrimiçi platformlar Türkiye'de iş dünyasındaki kişilerin gençlerle iletişim kurmasını sağlayabilir.
- Türkiye'ye gelmek isteyen gençlerle iletişimin sağlanacağı mail adresi oluşturularak gençlerin soru ve mesajlarını doğrudan Türkiye Ulusal Ajansı'na iletmeleri sağlanabilir.
- Ülkesine dönen gençlerin Avrupa'daki Türkiye büyükelçilik ve konsoloslukları ile bağlantıları sağlanarak, kendi ülkelerindeki gençlerle Türkiye deneyimlerini paylaştıkları mecralar oluşturulması teşvik edilebilir.

- Kültürel diplomasi kurumu olan Yunus Emre Enstitüsü ile işbirliği yapılarak Türkiye’ye gelecek/gelen öğrenci ve gönüllülerin Türkçe öğrenimine online platformlar yoluyla katkıda bulunulabilir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Türkiye’ye gelen gençlere Türkiye tanıtımına yönelik faaliyet planları yapılabilir. Türkiye’nin tarihi ve kültürel değerleri ile ilgili geliştirilecek çevrim içi uygulamalar Türkiye’de uzun süreli öğrenim, staj, gönüllülük faaliyeti gerçekleştirilen gençlerin kullanımına sunulabilir.
- TÜBİTAK’la işbirliği halinde Türkiye’ye gelen gençlerde, bilim burslarıyla ilgili farkındalık oluşturmak için bilgilendirme faaliyetleri yapılabilir.
- Son yıllarda eğitim alanında özellikle mültecilerle ilgili çalışmalar Avrupa’nın öncelikleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda Türkiye’yi Erasmus+ Programı Okul Eğitimi ve Yetişkin Eğitimi Personel Hareketliliği kapsamında Avrupalı eğitimcilerin tercih edeceği bir ülke haline getirmek için Türkiye’de potansiyeli olan kamu ve özel sektördeki kurum/kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarına yönelik kurs düzenlemeleri üzerine bilgilendirme yapılabilir. Bu durum hem kurum/kuruluşların uluslararasılaşmalarını sağlayarak kapasitelerini artırabilecek hem de Türkiye’yi özellikle mültecilerle ilgili eğitim kursları düzenleyen bir merkez haline getirebilecektir.
- Türkiye Ulusal Ajansı tarafından hem kurumsal yararlanıcılar olan proje sahiplerine hem de bireysel yararlanıcılar olan gençler, öğrenciler ve öğrencilere yönelik İletişim El Kitabı hazırlanabilir. Bu kitapta proje sahiplerinin ve gençlerin “*yurttaş diplomat*” rollerine vurgu yapılarak kullanılacak iletişim araç ve yöntemleri konusunda bilgilendirme yapılabilir.
- Türkiye’den Avrupa’ya gidecek olan öğrenci ve gönüllülere Avrupa’ya gitmeden önce kültürel diplomasinin önemi üzerine ilgili kurumlarla işbirliği halinde eğitim verilebilir, “*yurttaş diplomat*” olarak ülke tanıtımına katkıda bulunmaları sağlanabilir.
- Türkiye Ulusal Ajansı tarafından Stratejik Ortaklık projeleri kapsamında yapılan toplantılarda kurum/kuruluş temsilcilerinin “*yurttaş diplomat*” rolleri konusunda farkındalıkları artırılabilir ve yapacakları yaygınlaştırma

alışmalarında ortaklarının Türkiye’deki deneyimlerine odaklanan içerikler (yazılı, görsel) oluşturmaları yönünde teşvik edilebilir.

- Türkiye Ulusal Ajansı, strateji doğrultusunda belirlenecek potansiyeli yüksek kurum/kuruluşlarla işbirliği yaparak Erasmus+ Programı kapsamında yer alan Merkezi Faaliyetlere dahil olmalarını sağlayabilir, bu durum Türkiye’nin dünyadaki görünürlüğüne daha fazla katkı sunabilir. Örneğin, belirli niversitelerin Erasmus Mundus’a aktif olarak katılımları teşvik edilebilir.

KAYNAKÇA

ABBAS, Saba B., “International Educational Exchange Programs as a Modality of Public Diplomacy: An In-Depth Analysis of the Fullbright Pakistan Program”, (Faculty of the School of International Service of American University), Washington, D.C., 2015.

AKÇADAĞ, Emine A., *Avrupa Kamuoyunda Türkiye’nin İmajı Kamu Diplomasisinin Önemi*, Kamu Diplomasisi Enstitüsü, Erişim Tarihi: 8.02.2017, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/Turkiyeninimajivekamudiplomasisi.pdf>

AKÇADAĞ, Emine A., *Dünyada ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi*, Kamu Diplomasisi Enstitüsü, Erişim Tarihi: 8.02.2017, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf>

AKÇADAĞ, Emine, “Avrupa Birliği’nin Kamu Diplomasisi ve Türkiye’ye Yansımaları”, *Kamu Diplomasisi*, ed. ÖZKAN, Abdullah, ÖZTÜRK, Tuğçe E., İstanbul, TASAM, 2012.

ANHOLT, Simon, *What is Nation Brand?*, Superbrands, Erişim Tarihi: 22.03.2017, http://www.superbrands.com/turkeysb/trcopy/files/Anholt_3939.pdf

Avrupa Birliği Bakanlığı, <http://siviltoplumdiyalogu.org/us/>, Erişim Tarihi: 04.03.2017.

Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, www.kdk.gov.tr, Erişim Tarihi:12.03.2017.

BYRNE, Caitlin, “Public Diplomacy and Constructivism: A Synergistic and Enabling Relationship”, International Studies Association Annual Conference, Bond University, San Diego, 01-04.04.2012.

Council Decision (CEC) 86/365/EEC of 24 July 1986, adopting the programme on cooperation between universities and enterprises regarding training in the field of technology (COMETT), L 222/17, 08.08.1986.

Council Decision (CEC) 87/327/EEC of 15 June 1987, adopting the European Community Action Scheme for the Mobility of University Students (ERASMUS), L 166/20, 25.06.1987.

Council Decision (CEC) 87/569/EEC of 1 December 1987, concerning an action programme for the vocational training of young people and their preparation for adult and working life, L 346/31, 10.12.1987.

Council Decision (CEC) 88/348/EEC of 16 June 1988, adopting an action programme for the promotion of youth exchanges in the Community – ‘Youth for Europe’ programme, L 158/42, 25.06.1988.

Council Decision (CEU) 2010/427/EU of 26 July 2010 establishing the organisation and functioning of the European External Action Service, L 201/30, 03.08.2010.

Council Decision (CEU) 2010/427/EU of 26 July 2010 establishing the organisation and functioning of the European External Action Service, L 201/30, 03.08.2010.

Council Decision (EP and CEU) No 1719/2006/EC of the 15 November 2006 establishing the ‘Youth in Action’ programme for the period 200 to 2013, L 327/30, 21.11.2006.

Council Decision (EP and CEU) No 1720/2006/EC of 15 November 2006 establishing an action programme in the field of lifelong learning, L 327/45, 24.11.2006.

Council Decision (EP and CEU) No 819/95/EC of 14 March 1995 establishing the Community action programme ‘Socrates’, No L 87/10, 20.04.1995.

Council of Europe, <http://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/intercultural-dialogue>, Erişim tarihi: 29.04.2017.

COWAN, Geoffrey, ARSENAULT, Amelia, “Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy”, The Annals of American Academy of Political and Social Science, Vol. 616, 2008

CULL, Nicholas J., *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, Figueroa Press, Los Angeles, 2009

CUMMINGS, Milton C., *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*, D.C: Center for Arts and Culture, Center for Arts and Culture, Washington, 2003

DAGDEVERENIS, Dimitrios, *EU Public Opinion and Turkey’s EU Membership*, EU-Turkey Dialogue Initiative Working Paper, No.2, BridgingEurope, Erişim Tarihi: 12.05.2017, http://www.bridgingeurope.net/uploads/8/1/7/1/8171506/working_paper_on_eu_public_opinion_on_turkey_dagdeverenis_august.pdf

DOĞAN, Erhan, “Kamu Diplomasisinin Sunduğu Fırsatlar ve Kısıtlar”, *Kamu Diplomasisi*, ed. ÖZKAN, Abdullah, ERSOY ÖZTÜRK, Tuğçe, İstanbul, TASAM, 2012.

DUKE, Simon, “The European External Action Service and Public Diplomacy”, *Discussion Papers in Diplomacy*, Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’, 2013.

DUKE, Simon, COURTIER, Aurélie, *The EU’s external public diplomacy and the EEAS-cosmetic exercise or intended change?* <http://dseu.lboro.ac.uk/publications/policypapers.html>, 2011, Erişim Tarihi: 7 Nisan 2017.

EKŞİ, Muharrem, *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014

Erasmus+ Program Rehberi, Erişim Tarihi: 08.05.2017,
[http://www.ua.gov.tr/docs/default-source/ErasmusPlus/erasmus-2017-program-rehberi-\(tr\).pdf?sfvrsn=0](http://www.ua.gov.tr/docs/default-source/ErasmusPlus/erasmus-2017-program-rehberi-(tr).pdf?sfvrsn=0)

ERHAN, Çağrı, *Spor ve Kamu Diplomasisi*, Türkiye Gazetesi, Erişim Tarihi: 4.04.2017, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-cagri-erhan/453414.aspx>

ERTL, Hubert, “EU Programmes in Education and Training: Development and Implementation in Germany, Sweden and the United Kingdom”, *Implementing European Union Education and Training Policy: A Comparative Study of Issues in Four Member States*, (Ed.) PHILIPS, David, ERTL, Hubert, KluwerAcademicPublishers, New York, 2003, pp.213-265.

ERTL, Hubert, “The European Union and Education and Training: An Overview of Policies and Initiatives”, *Implementing European Union Education and Training Policy: A Comparative Study of Issues in Four Member States*, (Ed.) PHILIPS, David, ERTL, Hubert, KluwerAcademicPublishers, New York, 2003, pp.13-41.

ERZEN, Meltem Ü., *Kamu Diplomasisi*, Derin Yayınları, İstanbul, 2014.

European Commision (EC), on a European Agenda for Culture in Globalizing World, COM (2007) 242 Final, Brussels, 10.05.2007.

European Commission (EC), Action Plan to Improve Communicating Europe by the Commission, SEC (2005) 985, Brussels, 20.07.2005.

European Commission (EC), Civil Society Dialogue between the EU and Candidate Countries, COM (2005) 290 Final, Brussels, 29.06.2005.

European Commission (EC), Europe in the World – Some Practical Proposals for Greater Coherence, Effectiveness and Visibility, COM (2006) 278 Final, Brussels, 08.06.2006.

European Commission (EC), *From Erasmus to Erasmus+ A Story of 30 Years*, <http://eurireland.ie/assets/uploads/2017/07/30-Years-of-Erasmus.pdf>, 2017, Erişim Tarihi: 18.05.2017

European Commission (EC), *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe, A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*, 2016.

European Commission (EC), The Commission's Contribution to the Period of Reflection and Beyond: Plan-D for Democracy, Dialogue and Debate, COM (2005) 494 Final, Brussels, 13.10.2005.

European Commission (EC), *The EU's 50th Anniversary Celebrations Around the World. A Glance at EU Public Diplomacy at Work*, Brussels, 2007.

European Commission (EC), Towards an EU strategy for international cultural relations, JOIN (2016) 29 final, Brussels, 8/06/2016 .

European Commission (EC), *White Paper on a European Communication Policy*, COM (2006) 35 Final, Brussels, 01.02.2006.

European Commission (EC), *White Paper on Sport*, COM (2007) 391 final, Brussels, 11.07.2007.

European Commission (EC), *Wider Europe— Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, COM (2003) 104 Final, Brussels, 11.03.2003.

European External Action Service (EEAS) and The Commission Directorate-General for International Cooperation and Development (DG DEVCO), *Information and Communication Handbook for EU Delegations in Third Countries and to International Organisations*, Brussels, 2012.

FITZPATRICK, Kathy, R., *The Future of U.S. Public Diplomacy: An Uncertain Fate*, Brill, Leiden, 2010

GILBOA, Eytan, “Searching for a Theory of Public Diplomacy”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 2008, Vol. 616, pp.67-68

İLERİ, M.Bahadır (Avrupa Birliği Bakanlığı), “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Yönelik Kamu Diplomasisi Faaliyetleri”, 2.06.2017, e-posta ile yapılan görüşme.

İNAN, Ece, “Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Eksenî”, Ed. ÖZKAN, Abdullah, ÖZTÜRK, Tuğçe E., İstanbul: Tasam Yayınları, 2012.

JUNCKER, Jean-Claude, *State of the Union* [Press Release], http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-15-5614_en.htm, Strasbourg, 9 September 2015, Erişim Tarihi: 12 Mart 2017 .

KIROVA, Iskra, *New Developments in Public Diplomacy*, Erişim Tarihi: 01.02.2017, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/newdevelopments.pdf>

KURCAN OLCAY, Burcu F., “Avrupa Birliği İletişim Stratejisinin Türkiye’nin Üyeliği Açısından İncelenmesi”, (Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı Avrupa Birliği Programı Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2011.

LEONARD, Mark., STEAD, Catherine., and SMEWING, Conrad., *Public Diplomacy*, The Foreign Policy Center, London, 2002.

LIMA Jr, Antonio F de, “The Role of International Educational Exchanges in Public Diplomacy”, *Place Branding and Public Diplomacy*, 2007, 3(3), pp.234-251.

Lizbon Antlaşması (Treaty of Lisbon), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=EN>, 17.12.2007, Erişim Tarihi: 14.04.2017.

LYNCH, Dov, *Communicating Europe to the World: What Public Diplomacy for the EU?*, EPC Working Paper, No.21, 2005.

Maastricht Anlaşması (*Treaty on European Union*), https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf, 29.07.1992, Erişim Tarihi: 02.05.2017.

MELISSEN, Jan, *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, Palgrave Macmillan, New York, 2005

MUELLER, Sherry, "The Nexus of U.S. Public Diplomacy and Citizen Diplomacy", *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, (Ed.) SNOW, Nancy, TAYLOR, Philip M., Routledge, Newyork, 2009, pp. 101.

NYE, Joseph, "Public Diplomacy and Soft Power", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 2008, Vol. 616, pp 94-109

NYE, Joseph, *The Future of Power*, Public Affairs, Newyork, 2011

NYE, Joseph, *Yumuşak Güç. Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*, (Çev.) AYDIN, Reyhan İ., Elips Kitap, Ankara, 2005.

OKUDAN, Onur (KDK), "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Yönelik Kamu Diplomasisi Faaliyetleri", 24.03.2017, e-posta ile yapılan görüşme.

ÖZTÜRK, Tuğçe E., *Dış Politikadaki Etkin Unsur: Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Etkinliği*, Kamu Diplomasi Enstitüsü, Erişim Tarihi: 02.02.2017, <http://kamudiplomasisi.org/pdf/tugceersoyozturk.pdf>

PRIOTSI, Garyfallia R., "The case of Educational Diplomacy in the European Union. Panel C: Education policies in and out of the EU", 16th Annual Conference of the UACES Student Forum, Belfast, 29-30.06.2015.

RASMUSSEN, Steffen Bay, "Discourse Analysis of EU Public Diplomacy Messages and Practices", *Discussion Papers in Diplomacy*, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2009.

Regulation (EP and CEU) establishing 'Erasmus+': the Union programme for education, training, youth and sport and repealing Decisions No1719/2006/EC, No1720/2006/EC and No1298/2008/EC, L 347/50, 20.12.2013.

RIORDAN, Shaun, "Dialogue-based public diplomacy: A new foreign policy paradigm?", *Discussion Papers in Diplomacy*, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2004, No.95,

SANCAR, Gaye A., *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, Beta Yayınları, İstanbul, 2012.

SANCAR, Gaye A., *Kamu Diplomasisinde 'İlişki İnşa Etme' Söylemi*, Kamu Diplomasisi Enstitüsü, Erişim Tarihi: 23.04.2017, <http://kamudiplomasisi.org/demo/images/stories/aslisancar.pdf>

SCOTT-SMITH, Giles, "Exchange Programs and Public Diplomacy", *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, (Ed.) SNOW, Nancy, TAYLOR, Philip M., Routledge, Newyork, 2009, pp. 50.

SCOTT-SMITH, Giles, "Mapping the Undefinable: Some Thoughts on the Relevance of Exchange Programs within International Relations Theory", *The Annals of American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, 2008, pp.173-195.

SEIP, Philip, *Public Diplomacy in the Trump Era*, HuffingtonPost, Erişim Tarihi:07.01.2017, http://www.huffingtonpost.com/philip-seib/public-diplomacy-in-the-t_b_12947380.html

SNOW, Nancy, "Rethinking Public Diplomacy", *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, (Ed.) SNOW, Nancy, TAYLOR, Philip M., Routledge, Newyork, 2009, pp. 3-12.

şİMşEK, Hasan, YILDIRIM, Ali, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016

The Strategic Communication Divison (StratComm), *Action Plan on Strategic Communication*, Brussels, 2015.

TROBBIANI, Riccardo, *EU Cultural Diplomacy in the MENA Region: A Qualitative Mapping of Initiatives Promoting Regional Cooperation*, EL-CSID Working Paper 2017-2, Bruges, 2017.

TUCH, Hans, *Communicating With The World: U.S Public Diplomacy Overseas*, St. Martin's Press, New York, 1990

Türkiye Ulusal Ajansı, (Yayınlanmamış) Gönüllülük Forumu Faaliyet Raporu, 2016.

Türkiye Ulusal Ajansı, www.ua.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.04.2017.

UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity, 02.10.2001, <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001246/124687e.pdf#page=67>, Erişim Tarihi: 11.05.2017.

UNESCO web sayfası, <http://portal.unesco.org>, Erişim Tarihi:26.12.2016

VANDEWALLE, Laurance, *In-Depth Analysis. The Increasing Role of the EU's culture, education and science diplomacy in Asia*, Policy Department, Directorate-General for External Policies, Belgium, 2015.

VAROĞLU, Abdulkadir, "Kamu Diplomasisinde Kavramsal ve Kuramsal Süreç", Kamu Diplomasisi, (Ed.) YALÇINKAYA Ahmet, ÖZGEN, Yeşim, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013, pp.1-30

WALLSTROM, Margot, "Public Diplomacy and Its Role in the EU's External Relations", Mortara Centre for International Studies, Georgetown University, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-08-494_en.htm?locale=en, Washington DC, 02 Ekim 2008, Erişim Tarihi: 09.04.2017.

“What is Public Diplomacy is and is not”, PDDA-An Association of Public Diplomacy Professionals, Erişim Tarihi: 29.10.2016, http://pdaa.publicdiplomacy.org/?page_id=6

YANG, Yifan, ‘Messenger Matters: European Union Studies outside Europe and Public Diplomacy by Proxy’. *European Foreign Affairs Review* 21, no. 2, 2016, pp 289–308.

YANG, Yifan, “Does the Academic Programme Work? The Jean Monnet Programme and European Union Public Diplomacy”, *Journal of European Integration*, 37:6, 2015, pp 611-628

YILDIRIM, Gonca, *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*, Beta, İstanbul, 2015.

YILMAZ, Hakan, ERDOĞAN, Emre, “Bizi Yanlış Tanıyorlar...” *Avrupalıların Türkiye Algıları ve Türkler Hakkındaki Algıları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.

Yunus Emre Enstitüsü, www.yee.org.tr, Erişim Tarihi: 03.03.2017.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, www.yok.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.04.2017.

ZAHARNA, Rhonda S., “Mapping out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives: Information and Relational Communication Frameworks”, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, (Ed.) SNOW, Nancy, TAYLOR, Philip M., Routledge, Newyork, 2009, pp. 86-101

EKLER: Mülakat Soruları

1- Türkiye'ye İlişkin Genel Görüşler

- a) Türkiye'yi tercih etmenizdeki faktörler nelerdir?
- b) Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkında neler biliyordunuz?
- c) Türkiye'yi üç kelimeyle anlatabilir misiniz?

2- Türkiye'nin Kültür, Toplum ve Değerlerine İlişkin Görüşler

- a) Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye (toplum, insan, kültür ve değerler) ile ilgili algınız nasıldı? Bu faaliyete katılmadan önceki algınızla katıldıktan sonraki algınızı 0-5 arasında (negatiften pozitive) ölçeklendirebilir misiniz?
- b) Türkiye'ye geldikten sonra Türkiye ile ilgili (kültür, toplum, insanlar ve değerler) hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
- c) AGH deneyiminiz, Türkiye'ye karşı tutumunuzu ne yönde değiştirdi/nasıl etkiledi?

3- Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine İlişkin Görüşler

- a) Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğiyle ilgili ne düşünüyorsunuz?
- b) Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olması durumunda, Türkiye'nin AB'ye katkılarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- c) Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı önyargılı olduğunu düşünüyor musunuz? Görüşlerinizi detaylı bir şekilde açıklayınız?

4- Karşılıklı Anlayış Geliştirmeye Dair Görüşler

- a) Türkiye'de yaşamayı ve Türkçe öğrenmeyi düşünüyor musunuz?
- b) Arkadaşlarınızı ya da ailenizin üyelerini Türkiye'de Erasmus/AGH yapmak konusunda teşvik ettiniz mi?
- c) Aileniz ve arkadaşlarınızın Türkiye'ye karşı algısını nasıl etkilediğinizi düşünüyorsunuz?

T.C.
AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI
AVRUPA BİRLİĞİ EĞİTİM VE GENÇLİK PROGRAMLARI MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

KAMU DİPLOMASİSİ ARACI OLARAK ERASMUS+
PROGRAMI ve TÜRKİYE ULUSAL AJANSI'NIN ROLÜ

UZMANLIK TEZİ

Yasemin KOÇAK

(Temmuz-2017)

Ankara